

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
400 ΒΕΡΟΙΑΣ
Αριθ. εισ. 284.
~~Δωρεά: Υπουργείου~~
~~ΕΣΑ Δωρεά.~~
~~Πολύμορφου και Έπιστημών~~

GRVER_00065

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ

184

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΜΕΤΑ ΟΔΗΓΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΥΤΗΣ

ΥΠΟ

ELISABETH DAWES

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ

ΥΠΟ

MARY C. DAWES

MAGISTER ARTIUM ΤΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΙ

1898

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
Αρ. 184

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΛΟΓΙΟΙΣ
ΤΟΙΣ ΔΙΑ ΜΑΚΡΩΝ ΑΙΩΝΩΝ
ΔΙΑΤΗΡΗΣΑΣΙ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΟΥΣΙΝ ΑΣΒΕΣΤΟΝ
ΤΟ ΠΥΡ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἡ παροῦσα μετάφρασις βραχείας περὶ τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης πραγματείας, ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσιευθείσης ἐν ἔτει 1890, δύναται νὰ ἐνδιαφέρῃ τοῖς Ἑλλήσιν ἀναγνώσταις ὡς παράδειγμα μιᾶς τῶν πολλῶν προσπαθειῶν, αἵτινες ἐγένοντο ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ γενικῶς ἐν τῇ δυσμικῇ Εὐρώπῃ πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τῆς γλώσσης. Εἶνε ἀπόπειρα βραχείας καὶ συντόμου συζητήσεως τῶν μεταξὺ τῆς Ἑρασμικῆς καὶ τῆς Ρεϋχλινείου θεωρίας περὶ προφορᾶς διαφορῶν. Σκοπὸν δὲ προτίθεται νὰ ἀποδείξῃ διὰ συχνῆς παραπομπῆς εἰς ἐπιγραφικὰς καὶ ἄλλας ἀποδείξεις ὅτι ἡ σημερινὴ προφορὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ μάλιστα ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς 4^{ης} καὶ 5^{ης} ἐκατονταετηρίδος π. Χ. καὶ ὅτι προδήλως εἶνε σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι πραγματεύομαι τὸ ζήτημα ἐγτελῶς ἐν χώρῳ τόσον σμικρῷ, τὴν προφορὰν δὲ τῶν δασέων ἔχω ἤδη πραγματευθῆ ἐν ἰδίᾳ διατριβῇ. Ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης θὰ εὕρῃ τὰ κυριώτερα ἐπιχειρήματα μεθοδικῶς ἐκτεθειμένα καὶ ἐν βραχυλογίᾳ, οὕτως ὥστε τὸ βιβλίον καθίσταται χρησιμώτατον. Τοὺς βουλομένους δὲ νὰ μελετήσωσι τὸ ἀντικείμενον λεπτομερέστερον παραπέμπω εἰς ἐκτενεστέρας συγγραφὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ γνωστὸν πόνημα τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Θ. Παπαδημητράκοπούλου.

Mnvi Νοεμβρίῳ 1897. Weybridge, England.

E. A. DAWES Dr Lit.

Mary C. Dawes. ἢ Κερκύρα.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΠΡΟΦΟΡΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκ τῆς μακροχρονίου δουλείας καὶ ἡ ταχεῖα αὐτοῦ πρόοδος εἰς γενικὴν ἀνάπτυξιν, πολιτικὴν σημασίαν, ἐμπορίαν καὶ ἐκπαίδευσιν κατὰ τὰ τελευταῖα πεντήκοντα ἔτη, ἀποκαλύπτει ἔμφυτον ἐμμονὴν καὶ ζωτικὴν δύναμιν, αἵτινες σχεδὸν οὐδέποτε ἐδείχθησαν ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἔθνει. Τὰ πρὸς ταχεῖαν συγκοινωνίαν μέσα διηυκόλυνον τὴν ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἑλλάδα μετάβασιν, τὴν δ' ἄλλοτε ἀπομεμακρυσμένην χώραν εὐχερῶς ἤδη ἐπισκέπτεται πληθὺς περιηγητῶν, εἴτε πρὸς ἀπλὴν τέρψιν, εἴτε πρὸς μελέτην ἀρχαιοτήτων μαρτυρουσῶν ἔτι τὴν ἄλλοτε ὑπεροχὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν τε τῇ γλυπτικῇ καὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Ἡ νέα αὕτη ἐπικοινωνία πρὸς ἔθνος, οὗτινος ἡ φιλολογία τοσαύτην ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου ἐν γένει καὶ κατέστη ἡ πηγὴ καὶ ἡ γένεσις μεγίστου μέρους τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως, προέτρεψε πολλοὺς λογίους, ιδίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ, νὰ μελετήσωσι καὶ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς προσηκούσης προφορᾶς τῆς γλώσσης καὶ νὰ σπουδᾷωσιν αὐτὴν ὡς ὁμιλεῖται καὶ γράφεται νῦν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Δυσκόλως δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι οἱ λόγιοι τῆς Ἀγγλίας ἐπέστησαν σπουδαίως τὴν ἑαυτῶν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου, διότι μέχρις ἐσχάτων ἔτι ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία αὐτῆς ἐτύγχανον

ἐλαχίστης ὑπολήψεως παρ' αὐτοῖς. Μέχρι σήμερον δ' ἐπικρατεῖ μεταξὺ αὐτῶν ἀξιοσημείωτος ἄγνοια τῆς προόδου, τῆς βελτιώσεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Γενικὴ ὑπάρχει ἀδιαφορία ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ παντὸς τῆς Νεο-ἐλληνικῆς Φιλολογίας προϊόντος, ἢ γενικώτερον, πλήρης ἀμάθεια τῆς συγχρόνου φιλολογίας, ἅτε ἐπικρατούσης τῆς προλήψεως, ὅτι ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε λίαν διάφορος τῆς ἀρχαίας καὶ ὅτι κατέπεσε τοσοῦτον, ὥστε δυσκόλως ἐν αὐτῇ δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ ἀρχαία.

Ἡ γενικὴ χρῆσις τῆς φράσεως «Νεωτέρα Ἑλληνικὴ» ἐπέ-ρωσε τὴν γνώμην ταύτην. Ὀλίγιστοι ἐκ τῶν καταναλωσάντων τὰ κάλλιστα ἔτη τοῦ βίου αὐτῶν περὶ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τε τοῖς σχολείοις καὶ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις ἔχουσιν ἰδέαν τινὰ τῆς νῦν λαλουμένης γλώσσης ἐν τῇ χώρᾳ, ἐνθα οἱ μεγάλοι τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος συγγραφεῖς ἔγραψαν τ' ἀθάνατα αὐτῶν προϊόντα. Θὰ ἐξεπλήσσοντο δὲ ἂν ἤκουον ὅτι τὸ λεξικὸν τῶν Liddell καὶ Scott, ὅπερ συχνότατα μετεχειρίσθησαν, εἶναι τὸ ἄριστον πρὸς τὴν νῦν λαλουμένην γλῶσσαν, ἐξαιρουμένων ἐνίων ιδιωτισμῶν καὶ τοπικῶν διαφορῶν. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ὅπως ἰδιώματα καὶ τοπικαὶ διαφοραὶ τῶν ἀρίστων χρόνων τῆς Ἀττικῆς φιλολογίας ἐν οὐδενὶ λεξικῷ περιλαμβάνονται, ἴσως δ' εὐρηγται μόνον ἐν ταῖς παρακαταθήκαις τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἐκφέρονται νῦν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς πρὸ χιλιετηρίδων; Ὁ Καθηγητὴς Blackie, ὅστις ἀποτελεῖ ἐξάρεσιν κατὰ τοῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ, γράφει ἐν τῇ *Ἑλλάδι* (τῷ περιοδικῷ τῆς ἐν Ἀμστελδοδάμῳ Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας). «Ἀπαντῶ διαρκῶς νοήμονας ἄνδρας, διατεινομένους ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι γλῶσσα νεκρὰ ὅσον ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ. Ἐν ᾧ χρόνῳ Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες καὶ Ἑλληνικά συγγράμματα περὶ διαφόρων ἀντικειμένων δημοσιεύονται καθ' ἐκάστην, ἡ ὑπαρξίς τοιαύτης ἰδέας μεταξὺ πεπαιδευμένων εἶνε λυπηρὸν σημεῖον τῆς παιδικῆς ἀγνοίας, ἐφ' ἣ ὁ Καθηγητὴς See-

ley ἐμέμφετο τοὺς κατοίκους τῆς Ἀγγλίας. Εἶνε δ' αὕτη ἰδέα ἀρχοῦντως συγγνωστὴ τῷ κοινῷ, ἅφ' οὗ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος λόγιοι ἀτυχῶς οὐκ ὀλίγον συνέτεινον εἰς τὴν διάδοσιν τοσοῦτον μεγάλης πλάνης. Διότι Καθηγηταὶ καὶ Διδάσκαλοι καὶ γενικῶς οἱ τὰς κλασικὰς γλώσσας διδάσκοντες, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἕξεως τοῦ μεταστρέφειν τὴν ζῶσαν αὐτῶν λειτουργίαν εἰς διδασκαλίαν γλώσσης ἐπὶ νεκρῶν βιβλίων, τοῦτο δ' ἐκ τῆς βαρβάρου συνηθείας τοῦ κακοποιεῖν τὴν κλασικὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν διὰ Λατινικοῦ τονισμοῦ καὶ Ἀγγλικῆς προφορᾶς, κατέλαβον τοιαύτην στάσιν ὅποια, ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, καθίστησι τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τῆς Ἑλλάδος πράγματι νεκράν. Ἡ δὲ νέκρωσις αὕτη εἶνε τοσοῦτον πλήρης, ὥστε οἱ ἡμέτεροι νεαροὶ ἑλληνομαθεῖς μετὰ δεκαετῇ ἱσως σπουδῇ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Eton ἢ Oxford, περιηγούμενοι τὴν χώραν ἐν ἣ λαλεῖται ἡ γλῶσσα, ἀνευρίσκουσιν ὅτι μόλις πρότασις τις τῆς καλῶς μελετηθείσης Ἑλληνικῆς των εἶνε καταληπτή. Παραχρῆμα δὲ ἀντὶ τοῦ μέμφεσθαι ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους ἐπὶ τῇ βαρβάρῳ χρήσει τῆς γλώσσης τῶν Μουσῶν, καταγγέλλουσιν ὡς βάρβαρον τὴν λαλουμένην γλῶσσαν ».

Ταῦτα ἐξηγοῦσι τὴν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς δεσπόζουσαν γνώμην, ἣτις εὐελπιστοῦμεν ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ ἀνήκη εἰς τὰς τοῦ παρελθόντος.

Ὁ ὅρος «νεωτέρα» δὲν ἔπρεπε νὰ προτάσσηται ὡς ἐπίθετον πρὸς παράστασιν τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς πλέον ἢ ὅσον προτάσσεται τῶν γλωσσῶν Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς πρὸς διαστολὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ ἦσαν αὐταὶ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον ἢ δέκατον ἕκτον αἰῶνα.

Ἡ σημερινὴ Γερμανικὴ γλῶσσα διαφέρει τῆς τοῦ Λουθήρου μᾶλλον ἢ ὅσον ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ τῆς τῶν ἀρχαίων χρόνων. Οὐδεμίαν τῶν Λατινικῶν γλωσσῶν προσεγγίζει τοσοῦτον εἰς τὴν ἀρχαίαν Λατινικὴν, ὅσον ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος. Αἱ διάφοροι τῆς Λατινικῆς διάλεκτοι, αἱ κατατασσόμεναι νῦν ὡς γλῶσσαι ἐν Εὐρώπῃ, τοσοῦ-

τον ἀπεμακρύνθησαν τῆς μητρικῆς γλώσσης, ὥστε ὁ Λατινιστῆς δεῖται εἰδικῆς μελέτης πρὸς ἐκμάθησιν οἰασθήποτε αὐτῶν. Ὁ Ἑλληνιστῆς ὅμως δὲν ἔχει τοιαύτην δυσκολίαν, ἐὰν ἐπιθυμῇ ν' ἀναγινώσκη τὰς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφάς. Ἀλλ' ἀρχόμενος τῆς μελέτης τῆς νεωτέρας φιλολογίας θέλει ἀνεύρει ἐκπληκτικὴν ὁμοιότητα κινῶσαν τὸν θαυμασμόν του καὶ ἀναίρουσαν τὰς προτέρας δοξασίας του περὶ τοῦ ὅτι ἡ γλῶσσα μετεβλήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀποβῇ ἀκατάληπτος τῷ σπουδαστῇ τῆς ἀρχαίας. Τοῦναντίον, θέλει μετ' εὐαρεσκείας ἀνακαλύψῃ, ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως δύναται νὰ ἐννοήσῃ, μεθ' ὅσης εὐκολίας καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, τὰ πλεῖστα τῶν καλῶς γεγραμμένων πονημάτων, καὶ ὅτι μετὰ μελέτην ὀλίγων ἐβδομάδων θέλει καταστῇ ἱκανὸς ν' ἀναγινώσκη τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ συγγράμματα. Ἡ δημώδης γλῶσσα, ὅπως ἐν πάσῃ χώρα, παρουσιάζει περισσοτέραν ποικιλίαν διαλεκτικῶν τύπων, καὶ δὲν εἶναι τοσοῦτον εὐκόλως προσιτὴ, πλὴν εἶνε λίαν ἐνδιαφέρουσα φιλολογικῶς ἡ μελέτη αὐτῆς. Ἡ προφορὰ εἶναι ἡ κυρία δυσκολία, ἣν οἱ λόγιοι ἐκ τῆς Δύσεως ἀφικνούμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκουσιν ἰσταμένην, δίκην μεσοτοίχου, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι. Αὕτη κρίνεται ὡς νεκρικὴ ἐσθὴς περιβάλλουσα τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ στιγματίζει τὸ σημερινὸν Ἀττικὸν πνεῦμα ὡς βαρβαρικὸν ἐνώπιον ἐκείνων οἵτινες ἀσμενίζουσι προφέροντες τὴν Ἑλληνικὴν, ξένην δὴλ. γλῶσσαν, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὴν ἰδίαν.

Τὸ περιέργον τοῦτο ζήτημα, περὶ τοῦ πῶς γλῶσσά τις πρέπει νὰ προφέρηται, — γλῶσσα ζῶσα, αἰέποτε λαλουμένη, σχοῦσα δὲ συνεχῇ φιλολογίαν καὶ ἐν οἷς χρόνοις ὁ ἐθνικὸς βίος ἐφαίνετο σχεδὸν ἐσθεςμένος, εἶναι τὸ ζήτημα ὅπερ προτιθέμεθα συντόμως ἐν ταῖς ἐπομέναις σελίσιν νὰ ἐξετάσωμεν.

Ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ἐν γλώσσῃ τοσοῦτον διαδεδομένη ὡς ἡ Ἑλληνικὴ περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξαν πολλοὶ διαλεκτικοὶ τύποι καὶ ποικιλίαι προφορᾶς. Οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἄνθρωποι ἐκ διαφόρων Κομητειῶν τῆς Ἀγγλίας εὐκόλως διε-

κρίνοντο ἐκ τῆς προφορᾶς αὐτῶν. Τινὲς κομητεῖαι εἶχον μᾶλλον εὐδιακρίτους διαφορὰς διαλεκτικὰς ἄλλων, διατηροῦσι δ' εἰσέτι, κυρίως μεταξύ τῶν κατωτέρων τάξεων, πολλοὺς ἰδιωτισμοὺς προφορᾶς, πρὸς δὲ τούτοις πολλὰς λέξεις καὶ ἐκφράσεις ἰδιαζούσας αὐταῖς. Τοῦτ' αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ πλείστων ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ γνώμων τοῦ τε τύπου καὶ τῆς προφορᾶς γλώσσης τινὸς δέον νὰ ζητῆται μεταξύ τῶν πεπαιδευμένων καὶ τῶν διαμενόντων εἴτε ἐν αὐτοῖς τοῖς κέντροις τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως εἴτε πλησίον αὐτῶν. Τὰ κέντρα ταῦτα ἐν γένει εἶναι αἱ πρωτεύουσαι πόλεις τῶν χωρῶν.

Δυνάμεθα εὐκόλως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τὴν ἰδρύσιν τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ἀνδρῶν, ῥητόρων καὶ συγγραφέων καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια μετὰ τῶν Γραμματικῶν αὐτῆς καὶ τῶν Φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐγένοντο κέντρα μαθήσεως, ἐν οἷς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὠμιλεῖτο καὶ ἐγράφετο μετὰ σχετικῆς καθαρότητος.

Τὰ συγγράμματα τῶν Ἀλεξανδρινῶν Γραμματικῶν μαρτυροῦσι τὴν μέριμναν αὐτῶν περὶ τε τὴν συντήρησιν τῆς ἀγνότητος τῆς γλώσσης τῶν καὶ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἀκριβοείας τῆς προφορᾶς αὐτῆς. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἤθελε τιμηθῆ διὰ τοῦ ἐπιθέτου, δι' οὗ καὶ νῦν γνωρίζεται, ἐὰν μὴ εἶχεν ἀγνήν καὶ καθαρὰν προφορὰν καὶ γλαφυρὰν ἀπαγγελίαν. Ἡ γλῶσσα ἐξηκολούθει λαλουμένη, μελετωμένη καὶ γραφομένη μετὰ προσοχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕως τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλοὶ λόγιοι Ἕλληνες, ἀπολιπόντες τὴν πόλιν καὶ μεταναστεύσαντες εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἔδωκαν μεγάλην ὥθησιν εἰς τὸ τότε πρὸς τὰ γράμματα ἀφυπνισθὲν πνεῦμα. Μεταξὺ τούτων σημειωτέος ὁ περιώνυμος Θεόδωρος Γαζής ὁ συντάξας πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης

γραμματικὴν, ἥς τὰ δύο πρῶτα μέρη μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑράσμου. Οὐδείς τότε ἐσκέφθη ὅτι τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἔδει νὰ ἀναγινώσκωνται μετ' ἀλλοίας προφορᾶς ἢ ἐκείνης, ἣν οἱ ἄνδρες οὗτοι συναπήνεγκον.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο τότε μετὰ τῆς ζώσης προφορᾶς αὐτῆς καὶ ἐξεμανθάνετο ὡς ζῶσα γλῶσσα. Ὅπουδῆποτε οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φυγάδες οὗτοι ἐδίδασκον τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐδίδασκον τὴν ἑαυτῶν προφορὰν, αὐτὴν ταύτην δ' ἐδίδασκον τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν καὶ τοιοῦτῳ τρόπῳ τὴν γλῶσσαν ἀνεγίνωσκον καὶ ὠμίλουν ὡς ζῶσαν.

Φαίνεται « αἵτησις τοῦ ἐν ἀρχῇ » (*petitio principii*) τὸ λέγειν ὅτι αὕτη ἡ ἐκ παραδόσεως προφορὰ εἶναι πλημμελής· καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι τὸ ἐπιχείρημα, εἴτε ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν πολεμίων τῆς νῦν ἐν Ἑλλάδι προφορᾶς, τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἑρασμικοῦ δόγματος. Πρὸ τοῦ 152ῆ τοὺς πεπαιδευμένους δὲν εἶχεν ἐκπλήξῃ ἡ θεωρία ἐταίρας Ἑλληνικῆς προφορᾶς, ἢ τῆς ἐκ παραδόσεως καὶ ὑπὸ πάντων παραδεδεγμένης. Τότε ὅμως Δεσιδέριος Ἑρασμος ἐκ Ῥότερδαμ γνωστὴν ἐποιήσατο τὴν ἀποκάλυψιν αὐτοῦ ἐν πραγματεία ἐπιγραφομένῃ *De recta Latini Graecique sermonis pronuntiatione dialogus* (Διάλογος περὶ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης). Ὁ διάλογος ὑποτίθεται γινόμενος μεταξὺ εὐφυοῦς Ἀρκτοῦ καὶ πεπαιδευμένου Λέοντος. Εἶναι πόνημα τοῦτο ἀστείον μᾶλλον ἢ σοβαρὸν καὶ ὁπότερον τούτων ὁ Ἑρασμος ἐσκόπει, δυσχερὲς νῦν εἶναι νὰ βεβαιώσῃ τις. Ἡ εὐφυὴς Ἀρκτος ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ τῷ Λέοντι ὅτι ἡ ἐν χρῇσει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων προφορὰ τῆς ἑαυτῶν γλώσσης εἶναι ὅλως πλημμελής καὶ οὗτοι ἀγνοοῦσι πῶς δεόν νὰ προφέρωσιν αὐτήν, ὅτι ἡ ὀρθὴ προφορὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἀπώλετο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ κατὰ τὰς ποικίλας μεταβολάς, ἃς διῆλθε τὸ ἔθνος· ἀναγκαία ἐπομένως ἦτο ἡ ἀποκατάστασις τῆς προφορᾶς ἀποδιδομένων εἰς τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα τῶν φθόγγων, οὓς αὐτὸς ὑπέθετεν ὅτι ἀρχικῶς εἶχον,

ὑπέβαλε δ' ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον φθόγγους παραπλησίους τοῖς ἐν τῇ Ὀλλανδικῇ γλώσσῃ μετὰ τινος ἐλαφροῦς ἀναμίξεως Γαλλικῶν καὶ Γερμανικῶν φθόγγων.

Λίαν ἀπίθανον εἶνε ἂν αὐτὸς ὁ Ἑρασμος ἐχρήσατό ποτε τῇ ἐν τῷ περιφῆμῳ διαλόγῳ συνιστωμένῃ προφορᾷ. Φαίνεται ὅτι οὗτος μετεχειρίζετο τὴν ἐκ παραδόσεως προφορὰν καὶ ἐδίδασκεν αὐτὴν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, παρεκάλεσε δὲ τὸν Ἕλληνα φίλον του Λάσκαριν νὰ εὕρῃ Ἕλληνα διδάσκαλον, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῦ μάθωσι νὰ προφέρωσιν ὁρθῶς. «Νὰ μοι πέμψῃς Ἕλληνα τὸ γένος, ἔστω καὶ κατὰ τ' ἄλλα ὀλίγον πεπαιδευμένος, χάριν τῆς γνησίας καὶ πατρίου ἐκείνης φωνῆς, ἵνα διδαχθῶσι νὰ προφέρωσιν ὁρθῶς τὴν Ἑλληνικὴν». (*Conducendus aliquis natione Graecus, licet alioquin parum eruditus, propter nativum illum ac patrium sonum, ut castigate graeca sonari discantur*). Ἐν ἄλλῃ δὲ πρὸς τὸν Λάσκαριν ἐπιστολῇ λέγει· «Ἡ ἐμὴ γνώμη ἀείποτ' ὑπῆρξε νὰ προσκληθῇ Ἕλληνας τὸ γένος, ἐξ οὗ οἱ ἀκροώμενοι ν' ἀρυσθῶσι τὴν οἰκίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου προφορὰν». (*«Meum consilium semper fuit, ut adscisceretur Graecus natus unde germanum graeci sermonis pronuntiationem imbibant autores»*).

Φαίνεται σχεδὸν ἀπίστευτον, ὅτι μετὰ τὴν τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐκδηλωθεῖσαν γνώμην ὑπὲρ τῆς ζώσης προφορᾶς τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἑρασμος ἐγκατέλιπεν αἰφνης ταύτην χάριν ἄλλης ὅλως διαφόρου καὶ ὅλως τεχνητῆς, ἣν ἐν στιγμῇ ἀστείσμου εἶχε προβάλλει ἐν τῷ περιφῆμῳ αὐτοῦ διαλόγῳ. Ἀθέβαιον ἂν ἔπραξε τοῦτο· ἀλλὰ φανερόν ὅτι δὲν ἔσχεν ἀμέσως εὐρεῖαν ἐπίδρασιν οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι του. Πράγματι ἡ λεγομένη Ἑρασμικὴ προφορὰ φαίνεται ὡς ὀψιγενὲς τέκνον, γεννηθὲν πενήτηντα περίπου ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ φημιζομένου πατρὸς αὐτῆς. Ἡ βιβλιογραφία τοῦ τελευταίου ἡμίσεως τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος δείκνυσι τοῦτο ἐναργῶς, καθότι ἐξηκολούθουν νὰ ἐκδίδωνται γραμματικαὶ χρησιμοποιοῦμεναι ἐν

τοῖς σχολείοις τοῦ Βελγίου, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Γερμανίας, αἵτινες ἡσπάζοντο τὴν κατὰ παράδοσιν προφοράν.

Ἐκ τῶν τηρησάντων τὴν χρῆσιν τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς, δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν τοῦ Θεοφίλου Γολίου (Theophilus Golius) ἐκδόντος τῷ 1572 ἔτει τὰς Ὀδηγίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐν Στρασβούργῳ γυμνασίου.

Τῷ αὐτῷ ἔτει (1572) ἐξεδόθη τύποις τοῦ ἐν Ἀνтверπιά Χριστοφόρου Πλαντίνου, Λεξικὸν Ἑλληνικὸν καὶ Διδασκαλῖαι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Lexicon Graecum et institutiones linguae Graecae).

Κατὰ δὲ τὸ 1530 ἔτος ὁ Νικόλαος Κλενάρδος (Nicolas Clenardus) ἐδημοσίευσεν ἐν Louvain τὰς « Διδασκαλίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν » (Institutiones in linguam Graecam).

Βραδύτερον, ἤτοι τῷ 1576 ἔτει, ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀνтверπιά τύποις Πλαντίνου (Plantin) τὰς « Ἀπολύτους διδασκαλίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν » (Absolutissimae institutiones in linguam Graecam). Ἐν οὐδενὶ τῶν πονημάτων τούτων γίνεται μνεία νέας τινὸς προφορᾶς, οἱ διδόμενοι δὲ κανόνες συμφωνοῦσι πρὸς τὴν κατὰ παράδοσιν προφοράν.

Αὕτη ἡ τοῦ Κλενάρδου γραμματικὴ ἦτο ἐν χρήσει ἕως τοῦ 1625 ἔτους ἀκόμη καὶ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ὀλλανδίας, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ χρονολογικοῦ πίνακος τῶν παραδόσεων τῶν σχολείων τοῦ ἔτους 1625, κεκυρωμένου ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ὀλλανδίας. « Diebus Lunae, Martis, Jovis et Veneris hora IV. Rudimenta et Grammatica Graeca Clenardi recensita, nempe doctrina de litteris accentum notis declinationibus atque comparationibus ».

Τῷ ἐπομένῳ ὁμῶς ἔτει (1626) εὕρισκομεν ὅτι ἡ λεγομένη Ἑρασμικὴ προφορὰ εἰσῆχθη ὑπὸ Γεράρδου Βοσσίου (Gerard Voss) ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ὀλλανδίας καὶ διετάχθη ἵνα χρησιμεύῃ ἐν αὐτοῖς τὸ σύγγραμμά του, « Gerardi Jo. Vossii linguae Graecae rudimenta quibus decreto ordinum Hollandiae . . . in usum scholarum ejusdem Provinciae ».

Ἐν τῷ εἰρημένῳ βιβλίῳ ὁ Voss ἐρμηνεύει τὴν προφορὰν συνωδὰ τῇ ἐρασμικῇ διδασκαλίᾳ, ἀποτρέπων τοὺς μαθητὰς τῆς ἐν χρήσει προφορᾷς, τοὔτέστι τῆς ἐκ παραδόσεως, καὶ παραινῶν ὅτι δὲν πρέπει νὰ προφέρωσι τὰ φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγους, καθὼς εἶχον συνειθίσει.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ Voss δὲν φαίνεται ὅτι εἰσέχθη εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Βελγίου, εἰ μὴ τοὔλάχιστον βραδύτερον, διότι ἐκεῖ καὶ ἐν πολλοῖς σχολείοις τῆς Γερμανίας ἐξηκολούθει ἡ χρῆσις τῆς παλαιᾶς προφορᾷς διδασκομένης διὰ τῆς γραμματικῆς τοῦ Jacob Gretser Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ingoldstadt — Rudimenta linguæ graecæ ex primo libro institutionum Jacobi Gretseri. Leodii. J. Ouwerk. 1637.

Οὕτω πληροφορούμεθα ὅτι ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν Ἑρασμον ἡ παλαιὰ προφορὰ ἐδιδάσκετο ἐν Βελγίῳ, ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὅτι ἡ χρῆσις τῆς νέας προφορᾷς εἰσαχθείσης ὑπὸ τοῦ Voss εἰς τὴν γραμματικὴν δὲν ἐπετράπη νὰ εἰσαχθῇ ἐν Ὀλλανδίᾳ, εἰμὴ ἐννευήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑράσμου, τοῦ φημιζομένου δημιουργοῦ αὐτῆς. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῆς τοῦ Ἑράσμου θεωρίας, ἐλλειπόντων ἀρμοδίων (τοὔτέστιν Ἑλλήνων) διδασκάλων τῆς προφορᾷς καὶ ἡ σχετικὴ ὀλιγωρία εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ τῆς Ἑλληνικῆς μελέτη βαθμιαίως ἐπήνεγκε τὴν ἐκ τῶν σχολείων ἐξαφάνισιν τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾷς. Ὅθεν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα προεφέρετο ἐν ταῖς διαφόροις χώραις τῆς Εὐρώπης συμφώνως πρὸς τοὺς οἰκείους φθόγγους τῆς γλώσσης τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἐδιδάσκετο, οὕτως ὥστε οὐδεὶς Ἑλληνιστῆς μιᾶς χώρας ἐνόει τὸν τῆς ἄλλης, ὁ δ' Ἑλλήν οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ. Ἡ σύγχυσις αὕτη ἐπικρατεῖ μέχρι τοῦδε. Ἀλλ' εὐελπιστοῦμεν ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἐκλείψῃ, ἀφοῦ οἱ λόγοι ἀντιληφθῶσιν ἔτι μᾶλλον τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς τε γλώσσης καὶ φιλολογίας τῶν Ἑλλήνων, ἥτις καθ' ἐκάστην προβαίνει αὐξομένη κατὰ πόνον καὶ ποιόν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἕως ἐσχάτων

τὸ περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ζήτημα ἔμεινεν ἐκ-
κρεμές. Ὀλίγιςτον ἐνδιαφέρον ἡσθάνθησαν ὡς πρὸς τοῦτο ἐν
Ἀγγλίᾳ, καὶ τούτου ἕνεκα ἀναγκαζόμεθα νὰ παραπέμπωμεν
μᾶλλον εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς συγγραφεῖς. Ὁ Καθηγητὴς Bla-
ekie ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ πρωτα-
γωνιστὴς τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς, ἀλλὰ μικρὰν εὗρεν
αὐτόθι ἡχώ. Ὁ Α. Ρ. Ραγκαβῆς, ὁ γεραρὸς Ἑλλήν λόγιος,
ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1861 φυλλάδιον αὐτοῦ· « Ἡ προφορὰ τῆς
Ἑλληνικῆς » (Die Aussprache des Griechischen), τῷ δὲ 1888
ἐποιήσατο δευτέραν τούτου ἔκδοσιν. Ὁ ἐκ Βερολίνου Δρ. Ἐγγελ
(Engel) κατὰ τὸ 1887 ἐδημοσίευσεν σπουδαῖον πόνημα « Ἡ
προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς » (Die Aussprache des Griechischen).
Οὗτοί εἰσιν οἱ κυριώτεροι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐκ παραδόσεως
προφορᾶς. Ὁ κ. Παπαδημητρακόπουλος ἐξέδωκε σύγγραμμα
ἐν Ἀθήναις, ὅπερ ἡμεῖς δὲν εἶδομεν ἔτι, ἀλλ' ὅπερ φαίνεται ἔκ-
τινος ἐν τῇ Ἑστίᾳ ἐπιθεωρήσεως πραγματευόμενον ἐκτενῶς
τὸ ζήτημα τοῦτο.

Κατὰ τὰ ἔτη 1869 καὶ 1870 ὁ ἐν Kiel Καθηγητὴς Βλάσ-
σιος (Fr. Blass) προέβη ὡς ὑπέρμαχος τῶν λεγομένων Ἑρα-
σμικῶν θεωριῶν, κατὰ δὲ τὸ 1888 ἔτος ἐγένετο τρίτη τοῦ ἔρ-
γου του ἐπισημμένη ἔκδοσις. Τὸ ἔργον τοῦτο δημοσιευθὲν καθ'
ὄν χρόνον ἤρξατο ν' ἀνακινῆται τὸ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς
ζήτημα ἐφείλκυσε ὀλίγον τὴν προσοχήν. Ὁ καθηγητὴς Zacher
ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως ἐν ἔτει 1888 φυλλάδιον πρὸς ἐνίσχυσιν
τῶν αὐτῶν γνωμῶν. Τὸ πόνημά τοῦ Καθηγητοῦ Blass εἶναι
ἴσως ἡ σπουδαιότερα ὑπεράσπισις τῆς λεγομένης Ἑρασμικῆς
θεωρίας, ἥτις προῆλθεν εἰς φῶς ἀπὸ τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος.

Οὗτος ἐξετάζει ἐπιμελῶς ἅπαντας τοὺς ἥχους τῶν φωνηέν-
των καὶ τῶν διφθόγγων, μετὰ μεγάλης δὲ κριτικῆς δξύτητος
ὑποστηρίζει τὰς θεωρίας αὐτοῦ διὰ διαφόρων συγγραφέων καὶ
ἐπιγραφῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις φαίνεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπο-
τυγχάνων εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι οἱ Ἕλληνες προέφερον ποτὲ
συμφώνως τῷ Ἑρασμικῷ δόγματι. Οἱ Ἑρασμικοὶ μεταβάλ-

λοντες ἐν τῇ προφορᾷ σχεδὸν πᾶν ὅ,τι παρελήφθη ἐκ παραδόσεως, ὀφείλουσιν οὐ μόνον νὰ προσπαθῶσι ν' ἀποδεικνύωσι λεπτομερῶς τὰ μὴ ὑπὸ τῶν ἀσπαζομένων τὴν ἐκ παραδόσεως προφορὰν ἀμφισβητήντα καὶ τὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑράσμου παραδεδεγμένα ζητήματα, ἀλλὰ δέον ν' ἀποδεικνύωσιν ὅτι αἱ τολμηραὶ, ὡς διατείνονται, ἐπανορθώσεις, ἅς εἰσάγουσιν, ὑπῆρχον πράγματι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ προφορᾷ. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἐπέτυχον ἔτι ν' ἀποδείξωσι τοῦτο ἐν οὐδενὶ τῶν ἀπὸ Ἑράσμου μέχρι τοῦ νῦν δημοσιευθέντων συγγραμμάτων αὐτῶν. Δὲν δύνανται πειστικῶς ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ μὲν ἐκ παραδόσεως προφορὰ εἶνε πλημμελής, ἡ δὲ θεωρία αὐτῶν ὀρθή, τοῦτο δὲ διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον, ὅτι ἡ πρώτη εἶνε ἡ ἀληθὴς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταδοθεῖσα καὶ ὑποστηρικθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, τῶν ἀμέσων ἀπογόνων τῶν ἀρχαίων, ἐρείδεται δ' ἐπὶ ἱστορικῆς βάσεως, ἐνῶ τὰ σπουδαιότερα τῶν Ἑρασμικῶν ἐπιχειρημάτων βασίζονται ἐπὶ ἀπλῶν εἰκασιῶν οὐχὶ δ' ἐπὶ σαφῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων. Οὗτοι ἐπενόησαν βαρβαρόφωνον προφορὰν, ἧς χρῆσιν οὐδὲν πεπολιτισμένον καὶ φιλόκαλον ἔθνος, οἷον τὸ Ἑλληνικόν, ἡδύνατό ποτε νὰ ποιήσεται.

Ὅτι ἡ παρ' Ἑλλήσι νῦν ἐν χρήσει προφορὰ εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν αὐτὴ ἐκείνη, ἣτις ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους, οἱ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς ὑποστηρικταὶ (οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ῥεϋχλίνου) δὲν ἀναλαμβάνουσι νὰ βεβαιώσωσιν, ἀλλὰ παραδέχονται ὡς πιθανὸν ὅτι τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα διεκρίνοντο καὶ ὅτι οἱ φθόγγοι τῶν η καὶ υ καὶ τῆς διφθόγγου οι διέφερον κατὰ τι τοῦ φθόγγου τοῦ ι. Φρονοῦσιν ὅμως ὅτι ἡ ἐνεστῶσα προφορὰ εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Πλουτάρχου καὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν.

Ἐν πάσῃ γλώσσῃ ἡ ζῶσα ἐκ παραδόσεως προφορὰ ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ μόνη ἀποδεκτέα, τοῦτο δὲ ζητοῦμεν καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Εὐρωπαϊκὴν διατηρησάσης προφορὰν, ἧς τὰ ἴχνη δυνατόν ν' ἀνευρεθῶσι τοῦλάχιστον πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Αἱ ἀποδείξεις τούτου εὕρην-

ται ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν μετὰγραφαῖς ἀπὸ τῆς Ἑλληνίδος εἰς τὴν Λατινίδα καὶ ἀντιστρόφως καὶ ἐν τοῖς τῶν γραμματικῶν σχολίοις· τὰ τελευταῖα ταῦτα ὅμως δεόν νὰ μεταχειρίζηται τις μετ' ἐπιφυλάξεως. Ἡ κυρία μεταξὺ τῶν Ἑρασμικῶν καὶ Ῥεϋχλινείων συζήτησις στρέφεται περὶ τὴν τῶν διφθόγγων προφορὰν, πλὴν τῆς ου καὶ ἐνίων φωνηέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πλεῖστα τούτων προφέρονται ὡσαύτως παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν· α, ε, ι, ο, ου, γ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, φ, τ, χ, ψ, εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι διετήρησαν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ προφορᾷ τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν φθόγγους. Αὐτὸ τοῦτο εἶνε παραδεδεγμένον καὶ περὶ τῶν δ, θ, σ καὶ ιτ, παρ' ἀπάντων τῶν τὸ ζήτημα ἐπιστημονικῶς μελετησάντων Ἑρασμικῶν. Ἡ διαφωνία ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὰ γράμματα η, υ, ω, αι, ει, οι, αυ, ευ, υι, β, ζ καὶ μπ.

Συνεπεία τῆς ἀλλοίας τοῦ ψηφίου η προφορᾶς, οἱ διαφωνοῦντες ἐκλήθησαν Ἰωτακισταὶ καὶ Ἡτακισταί. Τὸ πρῶτον τῶν ἐπιθέτων τούτων ἐδόθη τοῖς Ῥεϋχλινείοις, οἵτινες προφέρουσι τὸ η ὡσπερ τὸ Ἑλληνικὸν ι, τὸ δὲ τελευταῖον τοῖς Ἑρασμικοῖς, οἵτινες προφέρουσι τὸ η ὡς ἤθελε προφέρεσθαι τὸ αι εἰς τὴν λέξιν παῖς. Ὁ τοῦ η ἤχος ἐν τούτοις δὲν δεικνύει τὴν ἀρχικὴν διαφορὰν, ὡς πλεῖστοι τῶν Ῥεϋχλινείων εἰσὶ πρόθυμοι νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι κατὰ τὴν κλασικὴν περίοδον δυνατὸν νὰ ὑπῆρξε ἐλαχίστη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἡχων τοῦ ι καὶ τοῦ η. Ἡ πραγματικὴ δυσχέρεια εἶναι ἡ τῶν διφθόγγων προφορὰ ἐπιδρῶσα ἐπὶ τοῦ ἡχου τῆς γλώσσης πολὺ πλέον ἢ ὁ φθόγγος μόνου τοῦ ψηφίου η.

Ἡ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἡ μόνη ὁμοιάζουσα τῇ Ἑρασμικῇ, διὸ θέλομεν κυρίως ἀναφέρει τὰ κατ' αὐτὴν ἐν ταῖς ἐξῆς σελίσιν. Ἡ Ἀγγλικὴ προφορὰ ὁμολογεῖται παρ' ἀπάντων τῶν λογίων πλημμελὲς, οὐδὲν κεκτημένη δικαίωμα νὰ καλῆται Ἑρασμική.

Ἡ ἐπομένῃ κατὰτάξις τῶν ψηφίων ἀποδεικνύει ἐναργῶς τὰς τῶν δύο συστημάτων διαφωνίας. Τὰ μὲν γράμματα α, ε,

ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, τ, φ, χ, ψ και ἡ δίφθογγος ου προ-
φέρονται ὁμοίως ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Τὰ δὲ λοιπὰ ὡς
ἔπεται.

2ος Ἐρασμίου.
Ἑρασμικοὶ *αὐτοὶ*

β = τῷ Γερμανικῷ και Ἀγ-
γλικῷ b.

γ = τῷ Γερμανικῷ και Ἀγ-
γλικῷ g

δ = τῷ Γερμανικῷ ἢ Ἀγ-
γλικῷ d

ζ = τῷ Γερμανικῷ z ἐν zeit

αι = τῷ Ἑλληνικῷ *αι* ἐν παῖς

θ = τῷ Ἑλληνικῷ τ

υ = τῷ Γερμανικῷ ü ἢ Γαλ-
λικῷ u

ω = τῷ ο μακρῷ

αι = Γερμανικῷ ai ἐν λέξει
Kaiser ἢ ὥσπερ τὸ αἷ ἐν τῇ
λέξει Μάιος

ει = ὡς ai

οι = τῷ Γερμανικῷ eu ἐν τῇ
λέξει heu καὶ τῷ Ἀγλικῷ oy
ἐν τῇ λέξει boy = oï

υι = τῷ Γερμανικῷ ü καὶ
Γαλλικῷ u

αυ = τῷ Γερμανικῷ au ἐν τῇ
λέξει Frau καὶ τῷ Ἀγγλικῷ

Ῥεϋχλίνειοι = οἱ παραδιδάσκοντες ἐν
τοῖς σχολαῖς τῶν Ἀρχιεπισκόπων
ἐν παραδόξῳ = *αὐτοὶ*

β = v

= τῷ Γερμανικῷ j ἢ τῷ Ἀγ-
γλικῷ y πρὸ τῶν ε, η, ι καὶ υ·
πρὸ ἄλλων δὲ φωνηέντων =
φθόγγῳ v μεταξὺ g καὶ h — τῷ
Γερμανικῷ g ἐν τῇ λέξει Tag.

= τῷ Ἀγγλικῷ th ἐν τῇ λέξει
then τουτέστι = τῷ Ἑλληνικῷ θ.

= τῷ Ἑλληνικῷ ζ.

= τῷ Ἑλληνικῷ ι (ιῶτα) *ἡ αἰωνία*

= τῷ Ἑλληνικῷ θ

= τῷ Ἑλληνικῷ υ

= τῷ Ἑλληνικῷ ο ἄλλ' ἐνίοτε
ὀλίγῳ μακρότερον

= τῷ Ἑλληνικῷ αι

= τῷ Ἑλληνικῷ ει

= τῷ Ἑλληνικῷ οι

= τῷ Ἑλληνικῷ υι

= τῷ Ἑλληνικῷ αυ

ow ἐν τῇ λ. how

eu = τῷ Γερμανικῷ eu ἐν τῇ

λέξει heu καὶ τῷ Ἀγγλικῷ = τῷ Ἑλληνικῷ eu

oy ἐν τῇ λέξει boy

ηv = παραπλήσιον τῷ ev = τῷ Ἑλληνικῷ ηv

Μία τῶν πρωτίστων ἀντιρρήσεων τῶν προβαλλομένων ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν ἢ ἡμιερασμικῶν, τῶν χρωμένων τῇ τῆς ἰδίας γλώσσης προφορᾷ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, εἶνε ἡ συχνὴ χρῆσις τοῦ ἤχου τοῦ ἰῶτα (ἐκφερομένου ὡς τὸ Ἀγγλικόν e ἐν τῇ λέξει be ἢ καὶ ὡς τὸ Γαλλικόν i ἐν τῇ λέξει ici ἢ τὸ Γερμανικόν i ἐν ταῖς λέξεσιν immer, insel) ἐν τῇ ἐκ παραδόσεως Ἑλληνικῇ προφορᾷ ἥτοι ὁ Ἰωτακισμός. Αὕτη ἡ τοῦ αὐτοῦ ἤχου ἐπανάληψις εἰς διάφορα φωνήεντα, ἢ εἰς συνδυασμοὺς φωνηέντων δὲν εἶνε ἰδιάζουσα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μόνῃ, ἀλλὰ δύναται νὰ εὑρεθῇ ἐν ταῖς πλείσταis τῶν γλωσσῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ πόρρω τοῦ νὰ ὑπερβάλλῃ πάσας τὰς λοιπὰς κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ αὐτοῦ ἤχου, ὅταν τρία φωνήεντα καὶ τρεῖς δίφθογγοι προφέρονται ὡς ἰῶτα, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔχει τοσοῦτον τὸν ἤχον τοῦτον, ὅσον ἡ Λατινικὴ προφερομένη ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ ὅσον ἄλλαι γλώσσαι ἔχουσιν ἄλλους δεσπόζοντας ἤχους φωνηέντων. Ὁ Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ δόκτωρ Engel ἐπιμελῶς ἠρίθμησαν τούτους καὶ παρέσχον ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα, ἀποδείξαντες ὅτι ὁ ἤχος τοῦ ἰῶτα ἐν τῇ ἐκ παραδόσεως προφορᾷ δὲν εὐρίσκεται, ἐν ᾗ ὑπερβολῇ εἶνε ὁ ἤχος ἄλλων φωνηέντων ἐν ἄλλαις γλώσσαις.

Ἐν τῷ πρώτῳ κατὰ Κατιλίνα λόγῳ τοῦ Κικέρωνος (Κεφ. I) καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ Μίλωνος (Κεφ. I) ἐκ 1115 φωνηέντων 314 ἔχουσι τὸν ἤχον τοῦ ἰῶτα, ἥτοι 27, 8 %.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κατιλίνα τοῦ Σαλλουστιίου ἐκ 470 φωνηέντων 139 ἔχουσι τὸν ἤχον τοῦ ἰῶτα ἥτοι 29, 5 %.

Ἐν τῷ Ἐμφυλίῳ πολέμῳ τοῦ Καίσαρος (Κεφ. ΚΑ' καὶ

ἡμισυ τοῦ KB') ἐκ 501 φωνηέντων 152 ἔχουσι τὸν τοῦ ἰῶτα ἤχον ἥτοι 30, 3 %.

Ἐν τῇ « Γερμανία » τοῦ Τακίτου (Κεφ. Γ' καὶ Ζ') ἐξ 744 φωνηέντων 186 ἔχουσι τὸν ἤχον τοῦ ἰῶτα 25 %.

Ὁ Δρ. Engel ἀριθμήσας εὗρεν, ὅτι

Ἐν τῷ περὶ Ῥήτορος τοῦ Κικέρωνος (Βιβλ. Α' κεφ. α' καὶ β') ἐκ 1239 φωνηέντων 347 ἔχουσι τὸν ἤχον τοῦ ἰῶτα, 28 %.

Ἐν δὲ τῷ Βιβλ. Β' Κεφ. α' ἐξ 888 φωνηέντων 233 ἤχουσιν ὡς ἰῶτα 26, 2 % καὶ ἐν Βιβλ. Γ' Κεφ. α' καὶ β' ἐκ 1344 τοιούτων εὗρηται 387 ἤχοι τοῦ ἰῶτα, 28, 7 %.

Ἐν τῷ τοῦ Καίσαρος Γαλατικῷ Πολέμῳ Βιβλ. Α' καὶ Κεφ. α' καὶ β' ἐξ 765 φωνηέντων εὗρηται 223 φθόγγοι τοῦ ι — 29, 1 %. Βιβλ. Β' κεφ. α' καὶ β' ἐκ 502 ἀπαντῶσιν 135 ἤχοι τοῦ ἰῶτα — 26, 8 %.

Ἐν δὲ τῷ Πλαύτῳ τῷ συνεχῶς μεταχειριζομένῳ τὸ u ἀντὶ τοῦ i ἐν τῇ Trinummi (Πράξ. Α') ἐκ 1170 φωνηέντων 304 ἤχουσιν ὡς ἰῶτα, 25, 9 %.

Τὸ πόρισμα τῶν ὑπολογισμῶν τούτων εἶνε ὅτι ἐξ 8738 φωνηέντων ἐν τῇ Λατινίδι, 2417 ἤχουσιν ὡς ἰῶτα ἥτοι 27, 6 %.

Λέξεις δὲ τοιαῦται, ὅποῖαι αἱ ἀκόλουθοι δεικνύουσι τὴν συχὴν τοῦ ἤχου τοῦ ἰῶτα ἐπανάληψιν — inimicitiiis, inimicissimmiis, didicisti, dixisti, tristitiis, divitiis καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

Τοιοῦτοι δ' εἰσι καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι.

« Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi ?

Nec tu linigeram fievi quid possit ad Isim.

Preveniant medii sic mihi saepe dies.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris ?

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi.

Primo restituent vere Favonii.

Quod si me lyricis vatibus inseris, sublimis feriam vertice sidera.

Sin aliter es, inimici atque irati tibi ».

Ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἀναγινωσκαμένης κατὰ τὴν ἐκ παραδόσεως προφορὰν ἔχομεν τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

Ἐν τῇ «Ἀναβάσει» τοῦ Ξενοφῶντος (Βιβλ. Α' Κεφ. I § 4-8) μεταξὺ 832 φωνηέντων 222 ὑπάρχουσιν ἤχοι τοῦ ἰῶτα — 26, 6 %.

Ἐν τῷ «Πελοποννησιακῷ Πολέμῳ» τοῦ Θουκυδίδου (Βιβλ. Α' Κεφ. α' καὶ β' καὶ Βιβλ. β' Κεφ. ιδ') εἰς 1152 φωνήεντα εὔρηνται 303 ἤχοι τοῦ ἰῶτα — 26, 9 %.

Ἐν τῇ «Ἀπολογία Σωκράτους» (Κεφ. α' καὶ β'), τῷ «Φαίδωνι (α') καὶ τῷ «Σοφιστῇ» (Κεφ. α') τοῦ Πλάτωνος μεταξὺ 2128 φωνηέντων 551 ἤχοῦσιν ὡς ἰῶτα — 25, 8 %.

Ἐν τῷ «Περὶ Εἰρήνης» τοῦ Δημοσθένους (§ α'-ς') ἐξ 772 φωνηέντων 176 ἤχοῦσιν ὡς ἰῶτα — 24, 2 %.

Ἐν τῷ «Κατὰ Νικομάχου τοῦ Λυσίου (§ α'-ς') ἐξ 817 φωνηέντων 216 ἤχοῦσιν ὡς ἰῶτα — 26, 4 %.

Ἐν τῷ «Εὐνπιῶ» τοῦ Λουκιανοῦ οἱ πρῶτοι πεντήκοντα τρεῖς στίχοι ἀριθμοῦσι 1007 φωνήεντα, ἐν οἷς 270 ἤχοι τοῦ ἰῶτα — 26, 8 %.

Ἐν τῷ «Αἶαντι» τοῦ Σοφοκλέους οἱ ἑκατὸν πρῶτοι στίχοι ἀριθμοῦσι 1210 φωνήεντα, ἐξ ὧν 317 ἤχοῦσιν ὡς ἰῶτα — 26, 4 %.

Ἐν τοῖς «Πέρσαις» τοῦ Αἰσχύλου 353-432 στίχοι ἀριθμοῦσιν 960 φωνήεντα, ἐν οἷς 258 ἤχοῦσιν ὡς ἰῶτα ἤτοι 26, 9 %.

Τὸ ὅλικόν πόρισμα τῶν ἀνωτέρω ἀριθμήσεων δεικνύει, ὅτι ὁ ἤχος τοῦ ἰῶτα ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ἀναγινωσκαμένη συνωδῶ τῇ ἐκ παραδόσεως προφορᾷ (τῇ Νεοελληνικῇ λεγομένῃ) 2312 φορές μεταξὺ 8791 φωνηέντων ἤτοι 26, 2 %.

Ὅθεν δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἐνῶ ὁ τοῦ ἰῶτα ἤχος ἀπαντᾷ εικοσιεξάκις, ἄλλα φωνήεντα ἀπαντῶσιν ἐβδομήκοντα καὶ τέσσαρας φορές.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ δείκνυσι τηλαυγέστερον τὴν σχετικὴν συχὴν ἐπανάληψιν ἐιδικῶν φωνηέντων.

Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τοῦ ἤχου τοῦ ι ἀναλογεῖ.

Ἐν τῇ Γερμανικῇ	κατὰ 42, 8 %
» » Γαλλικῇ	» 36, 3 %
» » Λατινικῇ	» 27, 6 %
» » Ἀρχαία Ἑλληνικῇ κατὰ τὴν ἐκ παραδόσεως προφορὰν	» 26, 2 %

Οὕτως ἀποδεικνύεται ἐναργῶς, ὅτι ὁ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πλεονασμὸς τοῦ ἤχου τοῦ ιῶτα εἶνε μικρότερος τῶν ἤχων ἄλλων παραπλησίων φωνηέντων ἐν ἄλλαις γλώσσαις, διὸ ἡ ἀντίρρησις, ἡ τοσοῦτον συχνὰ καὶ ἀπερισκέπτως γενομένη περὶ τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ ἤχου τοῦ ιῶτα, ἀπόλλυσι τὴν ἰσχύν της ἅμα ἐξετασθῇ μετὰ τινος ἐπιμελείας.

Λέξεις ὡς «τῆς ἀληθιῆς», «τῆς ὑγιείης», προβάλλονται κατὰ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς. Αὗται ὅμως τυγχάνουσιν οὖσαι τύποι τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου. Ἀλλ' ἄρα γε ἤχοῦσι κρεῖττον διὰ τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς ἢ τῆς Ἀγγλικῆς; Ὑπάρχουσιν ἐν ἀπάσαις ταῖς γλώσσαις τινὲς οὐχὶ λίαν εὐάρεστοι ἤχοι· ἀλλ' ἡ γενικὴ εὐφωνία γλώσσης τινὸς δὲν κρίνεται ἐκ τῶν ἐξαιρέσεων αὐτῆς.

Οὐδὲν ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διέφερεν ἢ διαφέρει ἄλλων γλωσσῶν ὡς ἔχουσα διάφορα σημεῖα πρὸς ἐκφώνησιν τοῦ αὐτοῦ ἤχου καὶ ὅτι λίαν πρωίμως ὁ εἰς ἤχος τοῦ ιῶτα ἐξεφωνεῖτο διὰ διαφόρων σημείων, ὡς περ καὶ νῦν διὰ τῶν ἐπομένων ἑξ, ι, η, υ, ει, οι, υι, ἅτινα καὶ νῦν ἐν πλείσταις περιπτώσεσι προφέρονται ὁμοιότατα. Αὐτὸ τοῦτο παρατηρεῖται ἤδη καὶ ἐν πολλαῖς τῶν ἄλλων γλωσσῶν.

Ἐν μὲν τῇ Ἀγγλικῇ ὁ αὐτὸς ἤχος συχνάκις ἐκφέρεται διὰ πολλαπλῶν σημείων, ὡς ὁ ἤχος e (= τῷ ιῶτα) ἐν ταῖς ἐξῆς λέξεσι· i ἐν big, bitch, y ἐν lynx, e ἐν be, ea ἐν beach, ee ἐν bee, see, ei ἐν ceiling, ey ἐν Key, ie ἐν field, ae ἐν Aeneas, oe ἐν Eubœa, ui ἐν biseuit. Ἐν δὲ τῇ Γερμανικῇ ὁ ἤχος τοῦ ιῶτα ἐκφωνεῖται διὰ τῶν i, ie, ieh ἐν ταῖς λέξεσιν ihr, sie, fliechen.

Καὶ ἐν τῇ Γαλλικῇ ὁ ἥχος *αι* μετ' ἐλαχίστων τροποποιήσεων ἐν τῇ προφορᾷ τῶν προσπαθούντων νὰ ἐκδηλώσωσιν αὐτάς, πλὴν ὅλως ἀνεπαισθήτων ἐν τῇ καθόλου συνδιαλέξει καὶ τῇ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ ἀναγνώσει, δύναται νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῶν ἐξῆς σημείων *é, è, ê, et, êt, est, ei, ai, ès, ais, ait, aient*. Καὶ ὁ τοῦ *ο* ἥχος δύναται νὰ γράφηται *o, ô, os, ot, ots, ôt, ôts, ost, au, aux, eau, eaux, aut, auts, aud, auds, oz, auz*.

Τὰ παρατεθέντα παραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ἱκανῶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε οἱ μόνοι ἐκφράζοντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἥχον διὰ πολλαπλῶν σημείων. Διότι ἐνῶ ἀριθμοῦσιν οὔτοι ἐπτὰ σημεία πρὸς ἐκφώνησιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἥχου, οἱ μὲν Ἀγγλοὶ διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὸν ὅμοιον τῷ ἰῶτα ἥχον, ἔχουσιν ἑνδεκα σημεία, οἱ δὲ Γερμανοὶ τρία, καὶ οἱ Γάλλοι δώδεκα μὲν διὰ τὸν ὅμοιον τῷ *αι* ἥχον, δέκα δὲ καὶ ὀκτώ διὰ τὸν ἥχον τοῦ *ο*, οὕτως ὥστε τὸ τῶν Ἑρασμικῶν ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς τῶν *ι, υ, η, ει, οι, υι* ἐλαχίστην δύναται νὰ ἔχῃ βαρύτητα, ἰδίως ἀφοῦ γινώσκομεν, ὅτι ταῦτα εἶχον τὴν αὐτὴν, οἷαν καὶ νῦν ἔχουσι προφοράν, πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀντιρρήσεις ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν καὶ περὶ τῶν τραχέων ἡχων εἰς λέξεις, οἷαι αἱ *εὐκολος* καὶ *εὐρωστος*. Καὶ ὅμως οὔτοι δὲν ἐκφέρουσι μομφὴν κατὰ λέξεων, οἷαι αἱ ἀστεειύομαι προφερομένη Γερμανιστὶ *ασ-ταϊ-οϊ-μαϊ*, Ἀγγλιστὶ *ασ-ταϊ-ου-μαϊ* ἢ *αἰτεῖται*, Γερμανιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ προφερομένη *αῖ-ταϊ-ταϊ*, ἢ οἱ *εὐρωστοὶ υἱοὶ* Γερμανιστὶ *χοῖ-οῖ-ρωστοῖ* *χοῖ-οῖ-ρωστοῖ* *χοῖ-οῖ-ρωστοῖ*, Ἀγγλιστὶ *χοῖ-ιου-ρω-στοῖ* *ρον-αῖ-οῖ*, *εὐειδεῖς* Γερμανιστὶ *οῖ-αῖ-δαῖς*, Ἀγγλιστὶ *ου-αῖ-δαῖς*. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ Ἑρασμικὴ ἐκφορὰ τοιούτων λέξεων φαίνεται λίαν βάρβαρος καὶ κακὴ ἡχος, ἐνῶ διὰ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς αἱ λέξεις ρέουσι ῥαδίως καὶ εὐφώνως.

Οἱ Ἑρασμικοὶ διατείνονται, ὅτι οἱ Ἀρχατοὶ Ἕλληνες ἀνέκαθεν ἀπεπειράθησαν νὰ παραστήσωσι τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης των διὰ τῶν ψηφίων τῆς ἀλφαβήτου αὐτῶν, λέγουσι δ' ὅτι

ὁ ἀπλοῦς καὶ φυσικὸς κανὼν «Γράφε ὡς λαλεῖς» οὐδέποτε ἀθετεῖται ἄνευ λόγου ἀποχρῶντος. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ ἀρχικὴ ἀλφάβητος πρέπει νὰ ᾔτο φωνητικὴ. Οἱ Ἕλληνες ἐν τούτοις παρέλαβον τὴν ἐαυτῶν ἀλφάβητον ἀπὸ τῶν Φοινίκων καὶ ἤρμωσαν αὐτὴν ὡς οἶόν τε καλῶς πρὸς τὴν κατὰ προσέγγισιν παράστασιν τῶν ἤχων τῆς ἰδίας γλώσσης. Μεθ' ἱκανοῦ χρόνου πάροδον προσέθηκαν ὀλίγα τινὰ σημεῖα ἴδια πρὸς ὀρθοτέραν, νομίζομεν, ἔκφρασιν ἐνίων ἤχων.

Ἄλλ' οὐτε ἡ νεωτέρα, οὐτε ἡ ἀρχαία ἀλφάβητος φαίνονται φωνητικαὶ εἰ μὴ ἐν λίαν περιωρισμένην σημασίᾳ. Δύο τῶν παλαιωτάτων ἀλφάβητων γινώσκουμεν ὅτι εἶνε ἡ Κρητικὴ καὶ ἡ Κυπριακὴ, σφόδρα ἀπέχουσαι τοῦ νὰ εἶνε φωνητικαί, ἐὰν τὸ νὰ εἶνε φωνητικὴ ἀλφάβητός τις, σημαίνει τὸ ἔχειν ἴδιον σημεῖον πρὸς ἓνα ἕκαστον ἤχον.

Ἡ Κρητικὴ ἀλφάβητος κέκτηται 18 ψηφία, ἡ δὲ Κυπριακὴ μόνον 15, ὅθεν εἶνε πιθανωτάτῃ ἡ δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου συχνὴ παράστασις διαφόρων ἤχων.

Ἡ Κυπριακὴ ἀλφάβητος δὲν διακρίνει τὰ ψιλὰ, μέσα ἢ δασέα (aspiratae) καὶ οὐδὲν ἔχει δασὺ πνεῦμα. Παρὰ τοῖς πέντε ἤχοις τῶν φωνηέντων α, ε, ι, ο, υ ὑπάρχουσι μόνον δέκα σύμφωνα καὶ ἐν τούτοις σὺν τῇ πενιχρότητι ταύτῃ τῶν σημείων ἐξεφράζετο πᾶν τὸ ἀναγκαῖον. Γνωστὸν εἶνε τὸ γεγονὸς, ὅτι αἱ ἀρχαῖαι ἀλφάβητοὶ εἰσιν ἐν γένει ἐλλειπεῖς καὶ ὅτι μόνον ἐν προϊόντι πολιτισμοῦ σταδίῳ κατέστησαν φωνητικώτεραι.

Κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Τάκιτον ἡ Ἑλληνικὴ ἀλφάβητος ἀρχικῶς ἐκέκτητο μόνον 16 σημεῖα (ἀντὶ τῶν ὀψιαιτέρον εἰκοσιτεσσάρων), κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην δέκα καὶ ὀκτώ. Ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι πόρρω ἀπέιχε τοῦ νὰ εἶνε φωνητικὴ, καὶ ὅμως διὰ τῆς πενιχρᾶς ὀρθογραφίας ταύτης οἱ Ἕλληνες ἔδωκαν τῷ κόσμῳ τὸν «Προμηθεὶς τοῦ Αἰσχύλου», τὴν «Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους» καὶ ἄλλα φιλολογικὰ μνημεῖα, διαμείναντα ἕως σήμερον ἀνυπέρβλητα.

Ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος, 403 π. Χ., ἐγένετο προσθήκη τις

τῇ Ἀττικῇ ἀλφαβήτῳ. Τὸ σημεῖον *H*, μέχρι τοῦδε χρησιμεῖον πρὸς δῆλωσιν τοῦ δασέος πνεύματος, ἐχρησιμοποιήθη πρὸς παράστασιν τοῦ ἤχου τοῦ μακροῦ *i*, ὅπερ ἐμφαίνει ἀνάγκην τινὰ πρὸς τοῦτο· προσέτι τὸ *ei*, ὅπερ πρότερον παριστάτο διὰ τῶν *e*, καὶ *ω* καὶ *ου*, ἅτινα ἀμφότερα εἶχον παρασταθῇ διὰ τοῦ *o*. Αἱ προσθῆκαι αὗται ἐγένοντο ἀναμφιδόλως κατὰ φωνητικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπλήρωσαν ἐνίας τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλλείψεων, πόρρω ὅμως ἀπεῖχον τοῦ νὰ καταστήσωσι φωνητικὴν τὴν ἀλφάβητον, τοὔτεστιν ἱκανὴν πρὸς ἔκφρασιν πάντων τῶν ἤχων τῆς γλώσσης. Δυνάμεθα ὅπως δῆποτε νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως, ὅτι ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία διέμεινε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναλλοίωτος καὶ ἐν πολλαῖς περιπτώσεσιν ἀντίθετος πρὸς τοὺς τῆς φωνητικῆς αὐστηροὺς νόμους, παρὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν τεσσάρων τούτων νέων σημείων. Ὑπάρχει ἐν πάσῃ χώρᾳ ἰσχυρὰ συντηρητικὴ τάσις πρὸς διάσωσιν ἱστορικῆς ὀρθογραφίας· γενεὰ τις γράφει ὡς ἡ προγενεστέρα ἐδίδασκεν αὐτὴν, καὶ δὲν ἐρευνᾷ, ἐὰν τὰ σημεῖα ἔτι ὀρθῶς ἐκφράζωσιν οὓς ἤχους ὑποτίθεται ὅτι παριστῶσι. Ἐὰν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐσπάνιζον οἱ Γραμματικοὶ καὶ Ἐτυμολόγοι, ὑπῆρχον ὅμως ἱερεῖς, πολιτικοὶ καὶ νομομαθεῖς, οἵτινες ἤθελον ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, οἷαν εἶδον αὐτὴν ἐν τοῖς ἰδίοις ἀρχείοις καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς· ἐν κρᾷ τει ἐνθα τοσαύτη ἀπενέμετο εὐλάβεια εἰς τὴν προσήκουσαν τέλεσιν τῶν ὀρησκειτικῶν ἐθίμων καὶ τὴν τήρησιν τῶν παλαιῶν ἠθῶν, θὰ ὑφίστατο δεισιδαίμων τις φόβος ὡς πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἀρχαιοπρεποὺς γραφῆς, ἣν μετεχειρίσθησαν οἱ πατέρες αὐτῶν καὶ προπάτορες καὶ ἣν ἐκληροδότησαν αὐτοῖς.

Ἡ Ἑλληνικὴ τοῦ *E'* αἰῶνος ἦτο νέα γλῶσσα ὡς πρὸς τὸν τότε λαόν, τὸν γράφοντα τὰς λέξεις ὡς εἶδον νὰ πράττωσιν αἱ προγενέστεραι γενεαί. Οὗτοι εἶχον τὸν Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, τὸν Ἀλκμαίωνα καὶ Σιμωνίδην ὡς τοὺς δοκίμους αὐτῶν συγγραφεῖς, πιθανῶς δὲ πολλοὶ σύγχρονοι συγγραφεῖς, ἡδὴ ἄγνωστοι, οἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπα ὀρθογραφίας καὶ τὰ ἐπιπρόσθετα ὀλίγα ψηφία τὰ εἰσαχθέντα βαθμη-

δὸν εἰς χρῆσιν καὶ ἄτινα ὑποτίθεται ὅτι ἐγένοντο γενικῶς παραδεκτὰ περὶ τὸ 403 π. Χ. ἔτος, δὲν ἐπήνεγκον μεγάλην μεταβολήν.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ οἱ Ἑρασμικοὶ δι᾽σχυρίζονται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ προφορὰ μετεβλήθη προαίοντος τοῦ χρόνου· πολλοὶ ἀσμενίζουσιν εἰς τὴν ἀπλήν διαβεβαίωσιν, ὅτι «οὐδέποτε οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας ἐλάλησαν ὥς περ τανῦν». Ἄλλ' οἱ Ρευχλίνειοι εἴτε οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς δὲν ἀρνοῦνται ὅτι ἡ ἀρχετύπος προφορὰ δυνατὸν νὰ μετεβλήθη. Πλὴν ἐπιθυμοῦσι νὰ ὀρίσωσιν ἔστω κατὰ προσέγγισιν τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τὸ ὁμιλεῖν περὶ ἀρχετύπου προφορᾶς καὶ ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶνε λίαν ἀόριστον, ἄγει δ' ἡμᾶς εἰς τὸ ἄγνωστον. «Est ridiculum, ad ea, quae habemus nihil dicere; quærere, quae habere non possumus; et de hominum memoria tacere, litterarum memoriam flagitare».

Δὲν ἔχομεν ἐπαρκῆ διδόμενα, δι' ὧν νὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀρχεγόνου προφορᾶς, μήτε νὰ διευκρινήσωμεν ὅποια ἦν αὕτη, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παραδοχῆς τῆς Φοινικικῆς ἀλφάβητου. Πρὸς πάντα πρακτικὸν σκοπὸν ἐπαρκὲς εἶνε ἔαν δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν κατὰ προσέγγισιν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ ὅποια ἦτο αὕτη κατὰ τὴν Δ' καὶ Ε' ἑκατονταετηρίδα π. Χ.

Τὰ σωζόμενα παλαιότερα ἐπίσημα ἔγγραφα, νομίζεται νῦν, ὅτι ἀνήκουσι τῷ ἐννάτῳ π. Χ. αἰῶνι, γενικῶς δὲ πιστεύεται, ὅτι οἱ Ἑλληνας ἐφήρμοσαν τὴν Φοινικικὴν ἀλφάβητον κατὰ τὸν εἰρημένον π. Χ. αἰῶνα, εἰ μὴ ἀρχαιότερον (ιδεὶ Ἑγχειρίδιον Ἑλληνικῶν ἱστορικῶν Ἐπιγραφῶν ὑπὸ Hiehs). Οὕτω δυνατὸν εἶνε ἡ προφορὰ κατὰ τὴν πέμπτην ἢ τετάρτην ἑκατονταετηρίδα νὰ μετεβλήθη ἢ νὰ ἀπέκτησεν ὁμοειδῆ τινὰ τύπον. Περὶ τῆς ἀρχετύπου προφορᾶς τῆς γλώσσης οὐδὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν ὠρισμένον, σφαλερόν δ' εἶνε τὸ ὁμιλεῖν περὶ τῆς ἀρχεγόνου προφορᾶς, ὥσπερ ἔπρεπε νὰ ᾖτο ἀναγκαίως ἡ αὕτη πρὸς τὴν τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος, εἰς τὴν πλάνην δὲ ταύτην φαίνεται

ἐνίοτε ὑποπίπτοντες οἱ τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς ὑπέρμαχοι. Αἱ δίφθογγοι δυνατὸν νὰ προεφέροντο ἀρχικῶς ὡς δίφθογγοι, ἀλλὰ δὲν ἐπεταὶ ἐκ τούτου ὅτι προεφέροντο οὕτω καὶ ἐν τῇ κλασικῇ περιόδῳ. Καὶ ὁ Zacher, πιστὸς Ἑρασμικὸς, παραδέχεται, ὅτι ταχέως καθίσταντο μονόφθογγοι καὶ ὅτι ἡ γενικὴ τῆς γλώσσης τάσις ἦτο νὰ μεταβάλλῃ ἀπάσας τὰς διφθόγγους εἰς μονοφθόγγους, οὕτω συμπεραίνων ὅτι μεταβολὴ τις ἐπετελεῖτο καὶ ὅτι ἡ προφορὰ κατέστη, ὡς εἰπεῖν, σταθερὰ κατὰ τὴν Δ' καὶ Ε' ἑκατονταετηρίδα. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ διατρίβωμεν περὶ τὴν προγενεστέραν τῆς περιόδου ταύτης προφορὰν, ἀλλὰ νὰ περιορίσωμεν τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας ἐν τε τῇ κλασικῇ καὶ τῇ μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ. Τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει λεπτομερῶς, τὰ κατὰ τὴν προφορὰν τῶν τε ψηφίων καὶ τῶν ἤχων τῶν διαφόρων φωνηέντων πραγματευόμενοι.

Οἱ Ἑρασμικοὶ παραδέχονται ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ μ. Χ. αἰῶνι ἡ προφορὰ ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἐξαιρέσει ἴσως τοῦ ψηφίου η. Οὕτως ἐπὶ δέκα καὶ ἐπτὰ πλήρεις ταραχῶν καὶ περιπετειῶν αἰῶνας, καίπερ τῆς χώρας διαρπαγείσης καὶ ἐρημωθείσης ὑπὸ τῶν Γότθων, λεηλατηθείσης δ' ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν καὶ κατακτηθείσης ὑπὸ τῶν Λατίνων, τῆς δὲ Κωνσταντινουπόλεως καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταστρεφάντων τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ διασπειράντων ἀνὰ τὴν Δυσμικὴν Εὐρώπην τοὺς λογίους αὐτῆς, καίπερ τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως σχεδὸν καταστρεφάσης τὸν ἐθνισμὸν — ἡ γλῶσσα διετήρησε τὴν ἑαυτῆς ζωτικότητα καὶ προφορὰν. Κατὰ τὰς μακρὰς καὶ ζοφώδεις ἐποχὰς ταύτας, ἡ μὲν γλῶσσα ἠδύνατο βεβαίως νὰ μεταβληθῇ, ἡ δὲ προφορὰ καθ' ὅλοκληρίαν ν' ἀλλοιωθῇ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Τοσοῦτον ὁμως θαυμασία εἶναι ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἰσχύς αὐτῆς, ὥστε ἡ προφορὰ δὲν φαίνεται παλοῦσα, ἀλλὰ διαμένει οἷα ἦτο κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀνάμειξις ξένων λέξεων ἐν τῇ γραπτῇ γλώσσῃ εἶναι κατ' ἀριθμὸν ἐλαχίστη. ἔχομεν λίαν περιεργον καὶ ἐνδιαφέρον μνημεῖον, τοῦ 874^{ου} μ. Χ. ἔτους,

δεικνύον, ὅτι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν οὐ μόνον ἡ προφορὰ ἦτο ἡ αὐτὴ τῇ νῦν, ἀλλ' ὅτι ἐγίγνοντο καὶ τὰ αὐτὰ γραμματικά ἀμαρτήματα. Τὸ ἐν λόγῳ μνημεῖον εἶναι ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς καὶ ἐντετειχισμένη ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ἐν Ὀρχομενῷ παρεκκλησίου. « Παναγῆα θεοτώκε σὺν τῷ μονογενῇ σου ἰυῷ βοήθι τοῦ σου δούλου Λέωντος βασιλικοῦ Προτωσπαθαρίου κέ ἐπὴ τὸν οἰκηακῶν σὺν τῷ συνεύνῳ κέ τῷς φιλτάτους τέκνυς αὐτοῦ, τοῦ ἐκ πόθου καὶ πῆστεος μεγίστις ἀνακτίσαντος τὸν σὸν ἅγιον ναόν. Ἀμήν ».

Ἐνταῦθα παρατηροῦνται $\eta = \epsilon\iota$, $\eta = \iota$, $\nu = \omicron\iota$, $\omicron = \omega$ καὶ τούναντίον· $\iota\upsilon = \nu\iota$, $\epsilon = \alpha\iota$ καὶ $\iota = \eta$ καὶ δὴ καὶ ἡ γενικὴ « τοῦ δούλου » ἀντὶ τῆς δοτικῆς ἀκριβῶς ὥσπερ μεταχειρίζονται αὐτὴν οἱ σύγχρονοι ἀπαίδευτοι.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ προφορὰ διέμεине πράγματι ἀμετάβλητος ἐπὶ δεκαῆς ἢ δεκαεπτὰ ἑκατονταετηρίδας, καθ' ἃς ἡ χώρα ὑπέστη τοσαύτας περιπετείας, διατὶ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοσοῦτον ὑπερμέτρως ἡλλοιωθῇ κατὰ τοὺς ἑξ ἢ ἐπτὰ προηγουμένους αἰῶνας, δηλονότι ἀπὸ τῆς Δ' ἢ Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἕως τῆς Α' ἢ Β' μ. Χ.; Οἱ Ἑρασμικοὶ διατείνονται ὅτι κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα αἱ δίφθογγοι προεφέροντο ἀκόμη ὡς μακραὶ δίφθογγοι (broad) ἐνῷ παραδέχονται ὅτι ἐν τῷ Β' μ. Χ. αἰῶνι προεφέροντο μονοφθόγγως. Πῶς εἶνε δυνατόν, εὐλόγως ἐρωτῶμεν, τοσοῦτον μεγάλη μεταβολή, μεταβολὴ ἡλλοιοῦσα τὸν ὅλον χαρακτῆρα τοῦ ἥχου τῆς γλώσσης, νὰ ἐπέλθῃ ἀκριβῶς κατ' ἐκείνους τοὺς ἑξ ἢ ἐπτὰ αἰῶνας, ὅτε ἡ μὲν χώρα ἀπῆλανε σχετικῆς εἰρήνης καὶ εὐημερίας, ἡ δὲ γλῶσσα ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἀνάπτυξιν διὰ τῶν ἔργων τῶν κρατίστων αὐτῆς συγγραφέων, ρητόρων, φιλοσόφων καὶ ποιητῶν; Δυνατὸν εἶναι, ὡς παρεδέχθημεν, νὰ ἡλλοιωθῇ ἐπαισθητῶς ἡ προφορὰ κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος χρόνους, ὅποτε τὸ ἔθνος διετέλει ἔτι ἀπαίδευτον καὶ ἀπολίτιστον. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος οἱ ῥαψῳδοὶ ἀπαγγέλλοντες τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἄλλων ποιητῶν πάντως συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν

δμοιομόρφου, κατὰ τὸ πλεῖστον, προφορᾶς καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πόρρω τῆς μητροπόλεως Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις καὶ παροικίαις.

Τίνι δὲ τρόπῳ ἠθέλομεν δικαιολογήσει τὴν μεγάλην μεταβολήν, ἣν οἱ Ἑρασμικοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ἐπῆλθε μεταξύ τοῦ Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ τοῦ Α' ἢ Β' μ. Χ., μεταβολὴν τοσοῦτον μεγάλην ὥστε ν' ἀλλοιωσῇ καθ' ὅλοκληρίαν τοὺς ἤχους τῆς γλώσσης καὶ νὰ κάμῃ αὐτὴν νὰ φαίνεται ἄλλη γλώσσα, καὶ αὕτη οὐχὶ συγγενῆς, ὥστε Ἑλλήν τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἐάν ἦτο συνειθισμένος εἰς τὴν Ἑρασμικὴν προφοράν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ νοῇ Ἑλλήνα τῆς Α' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οὔτε νὰ νοῇται ὑπὸ τούτου; Ἡ δυσχερεία πρὸς τὴν διαλλαχὴν τῆς θαυμαστῆς μεταβολῆς ταύτης αὐξάνεται ἅμα ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς ὑψίστης Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ ἀναπτύξεως. Δὲν εἶνε ἡμέτερον ἔργον ἡ τῆς δυσχερείας ἐπίλυσις, ἀλλ' εἶνε αὕτη ἀξίωσις τῶν Ἑρασμικῶν, πλὴν ἀξίωσις οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, τὸ δὲ καθῆκον τῆς ἀποδείξεως ἀνήκει αὐτοῖς.

Αἱ πολλαὶ λέξεις καὶ τὰ κύρια ὀνόματα τὰ μεταγεγραμμένα ἐκ τῆς Ἑλληνίδος εἰς τὴν Λατινίδα καὶ ἀντιστρόφως εἶναι ὡσαύτως ὁδηγὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν προφοράν. Καί-τοι εἶναι αὗται ἀναμφίβολον βοήθημα, δεόν ὅμως νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ εἰς τὴν τούτου χρῆσιν, ἀβέβαιοι ὄντες περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ Ῥωμαῖοι προέφερον τὴν Λατινικὴν.

Ἴσως οἱ φιλόλογοι δὲν διαστάνται τοσοῦτον περὶ τὴν τῆς Λατινίδος προφοράν, πλὴν ὑπάρχουσιν εἰσέτι ἀξιοσημεῖωτοι διαστάσεις γνωμῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, περὶ τοῦ πῶς προεφέρετο τὸ *c* πρὸ τοῦ *e* καὶ τοῦ *i* καὶ τίς ὁ ὀρθὸς ἤχος τῶν *ae* καὶ *ai*, ἐν χρήσει πρὸς παράστασιν τῶν Ἑλληνικῶν *οι* καὶ *αι*.

Ἡ Ἑλληνικὴ πάλιν φιλολογία δὲν ἤρξατο νὰ ἀσκήτῃ τὴν ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπίδρασίν της πρὸ τῆς Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, κρίνοντες δ' ἐκ τοῦ ὑπὸ Oscar Weise συνταχθέντος ἐλέγχου Ἑλληνικῶν λέξεων ἐν τῷ πονήματι «Die Griechischen Wörter im Latein» δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ πλεῖ-

σται τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων εἰσῆχθησαν παρὰ τοῖς Λατίνοις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ιδρύσεως τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος, Ταραντῖνος, ἐν γένει θεωρεῖται ὡς ὁ εἰσαγαγὼν πρῶτος μεταξὺ τῶν Λατίνων τὴν Ἑλληνικὴν ποίησιν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν. Εἶχε σχολεῖον ἐν Ῥώμῃ καὶ μετέφραζε χάριν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τὸν Ὅμηρον καὶ Ἑλληνικὰς τραγωδίας. Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ σὺν αὐτῇ ἡ εἰσαγωγή Ἑλληνικῶν λέξεων ηὐξήθη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σικελίας καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Καρχηδόνης καὶ τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατέστη βαθμιαίως οἰκεία τοῖς πεπαιδευμένοις τῶν Ῥωμαίων, ῥαδίως χρησαμένοις Ἑλληνικαῖς λέξεσι πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων τῆς γλώσσης των καὶ ἰδίᾳ τεχνικοῖς καὶ ἐπιστημονικοῖς ὅροις, διό καὶ ὁ Ὀράτιος ἐδυνήθη νὰ γράψῃ:

Ἡ Ἑλλὰς ὑποδουλωθεῖσα ὑπέταξε τὸν

νικητὴν

τάς δὲ τέχνας μετήνεγκεν εἰς τὸ ἀγροῖ-

κον Λάτιον

Ἀλλὰ διαρκούσης τῆς περιόδου ταύτης, τῇ ὁμολογίᾳ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑρασμικῶν, ὁ Ἰωτακισμὸς καθιερύεται μετὰ τάχους, οὕτω δὲ αἱ τῆς ἐποχῆς ταύτης μεταγραφαὶ δὲν θὰ ἦσαν πρὸς αὐτοὺς ἀξιόπιστα τεκμήρια περὶ τῆς ἐν τῷ Δ' καὶ Ε' αἰῶνι προφορᾶς. Λέξεις διαφοροτρόπως εἰσῆγοντο τότε ὡς νῦν, ὅτε λαμβάνονται ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Α' Ἑλληνικαὶ λέξεις εἰσῆγοντο ἄνευ οὐδεμιᾶς ὀρθογραφικῆς μεταβολῆς, ἕκαστὸν δ' ἑλληνικὸν ψηφίον παριστᾷτο ὡς οἷόν τε ἀκριβέστερον ὑπὸ τοῦ ἀντιστοίχου Λατινικοῦ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης περὶ τὴν προφορὰν τῆς ὅλης λέξεως προσοχῆς, ἥτις δυνατόν νὰ ἐξεφωνεῖτο διὰ Λατινικῆς προφορᾶς, ὡς πράττομεν, προκειμένου περὶ ξένων ὀνομάτων, οἷα τὰ Paris, Berlin καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι οἱ Λατῖνοι δυνατόν, καίπερ μεταφράζοντες κατὰ γράμμα Ἑλληνικὰς λέξεις, νὰ προέφερον ταύτας ἄλλως ἢ ὑπὸ

τῶν Ἑλλήνων. Οὕτως ἐπειδὴ Ἀθῆναι καὶ Ἐκκλησία μετεγρά-
φοντο ἐν τῇ Λατινίδι Athenæ καὶ Ecclesia, census δὲ καὶ Lu-
cretius ἐγράφοντο Ἑλληνιστὶ κῆνσος καὶ Λουκρήτιος, δὲν ἔπε-
ται ὅτι τὸ η ἰσοῦτο τῷ ε ἐν τῇ Λατινίδι. Ἐὰν ἀναγκαίως ἔπε-
ται ὅτι τὸ η προεφέρετο ὥς περ τὸ Λατινικὸν ε τότε αἱ μετα-
γραφεῖσαι Λατινικαὶ λέξεις Fidias καὶ Piræus ἀντὶ Φειδίας καὶ
Πειραιεὺς ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν εἰ ταυτοδύναμον
ἐστὶ τῷ Λατινικῷ ι, τοῦθ' ὅπερ πάντες οἱ Ἑρασμικοὶ δὲν θέ-
λουσι νὰ παραδεχθῶσιν.

Ἀλλὰ τὸ η δὲν εἶνε μόνον ἐν χρήσει πρὸς μεταγραφὴν τοῦ
Λατινικοῦ ε, ἀλλ' ἀντικαθίστησιν ἔτι καὶ τὸ Λατινικὸν ι. Ὁ
Πολύβιος ἐν τῷ Β' π. Χ. αἰῶνι γράφει Σκηπίων τὴν λέξιν
Scipio, ὁ δὲ Πλούταρχος γράφει Παλήλια τὴν Palilia καὶ
Σερουήλιος τὴν Servilius. Τὰ παραδείγματα ταῦτα, καίπερ μὴ
παρέχοντα ἡμῖν ἀκριβὲς ἐνδόξιμον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Λατῖ-
νοι προέφερον τὰς λέξεις, δεικνύουσιν ὅμως ὅτι τὸ η εἶχεν ἤχον
τινὰ κυμαίνοντα μεταξὺ τοῦ ε καὶ τοῦ ι τῆς Λατινίδος, ἴσως
ὁμοιότερον πρὸς τὸν τελευταῖον.

Β' μεταβολαὶ τινες ἐγένοντο ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ τῆς λέξεως
πρὸς ἐναργεστέραν παράστασιν τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς, αὗται
δὲ δύνανται νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀμοι-
βαίων ἤχων τῶν φωνηέντων ἐν ταῖς δυοῖ γλώσσαις.

Τοιούτων μεταβολῶν παραδείγματα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ λέξει
Οἰκονόμος Oeconomus καὶ ἐν ταῖς λέξεσιν οἶστρος oestrus,
αἰνίγμα aenigma καὶ ἐν ἄλλαις πολυαριθμοῖς.

Δυνάμεθα ἴσως νὰ θεωρήσωμεν τὴν μεταγραφὴν τοῦ εἰ διὰ
τοῦ ι ἐν τῇ Λατινίδι ὡς ριζικωτέραν μεταβολὴν, καθὸ παρι-
στῶσαν τὴν Ἑλληνικὴν δίφθογγον δι' ἐνὸς μόνου φωνηέντος
ὡς ἐν ταῖς λέξεσιν εἰρωνεία ironia, εἰκὼν icon, εἰδῶλον idolam.

Αἱ μεταβολαὶ αὗται, καίπερ μὴ παρέχουσαι θετικὴν τινα ἢ
ἀπόλυτον ὁδηγίαν περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς προφορᾶς,
ἐνεκα τῆς ἡμετέρας ἀγνοίας περὶ τὴν Λατινικὴν προφορὰν,
παρέχουσιν ὅμως ἔμμεσον μὲν μαρτυρίαν διὰ τῆς ἐκ παραδό-

σεως Ἰταλικῆς προφορᾶς, ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς ἤχοις τῶν τῆς Λατινικῆς φωνηέντων, περὶ ὧν μικρὰ διαφορὰ γνώμης ὑπάρχει, παρέχουσι θετικὴν ἀπόδειξιν ὡς ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Λατινικοῦ ἤχου τοῦ ἰ προφερομένου ἐν τῇ Ἰταλικῇ καὶ ἐν πάσαις ταῖς Λατινικαῖς γλώσσαις ὡς ι.

Τοῦτο θὰ ἐδείκνυεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν εἰ προεφέρετο ἐν πρωϊμωτάτῃ ἐποχῇ καθάπερ τὸ Λατινικὸν ἰ καὶ ὅπως οἱ Ἕλληνες προφέρουσι τοῦτο νῦν. Καίτοι αἱ μεταγραφαὶ αὗται δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς παραδείγματα τῆς προφορᾶς κατὰ τὸν Δ' καὶ Ε' π. Χ. αἰῶνα, καθόσον ὀλίγα ἐξ αὐτῶν χωροῦσιν ἕως τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἐν τούτοις ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ προφορὰ αὕτη ὑφίστατο κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον.

Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκ τῶν μεταγραφῶν τούτων καὶ τῆς κλασικῆς περιόδου ἡδύνατο νὰ ἐπέλθῃ τοσοῦτον μεγάλη εἰς τὴν προφορὰν μεταβολή, ὥστε ν' ἀλλοιώσῃ τὸν φθόγγον τῆς εἰ ἀπὸ τῆς αἰ τῶν Ἑρασμικῶν εἰς τὸν σημερινὸν φθόγγον τοῦ ἰῶτα.

Ὡς παράδειγμα τοῦ φθόγγου τῆς αἰ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι λέξεις τις, λ.χ. Καῖσαρ, ἥτις ἦν ἐν χρήσει παρ' Ἕλλησι καὶ Λατίνοις, ὑπ' ἀμφοτέρων προεφέρετο ὁμοίως καὶ συνεπῶς ἡ αὐτῶν Λατίνων, ἥτις εἶνε ἤδη γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι ὁμοιάζε πως τῷ Ἀγγλικῷ ay ἐν τῇ λέξει day, θὰ παρίστα σαφῶς τὸν Ἑλληνικὸν φθόγγον. Ἡ ὁμοιότης τοῦ ἤχου τῆς λέξεως ταύτης ἐν τοῖς στόμασι Λατίνων τε καὶ Ἑλλήνων ἤθελεν αὐξηθῆ, ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν ὁ σημερινὸς ἐλληνικὸς ἤχος τοῦ κ πρὸ τοῦ α ὡς kj ὑπῆρχε τότε, διότι τὸ οὐρανίσκοπρόφερτον κ εἶνε πολὺ ὅμοιον κατὰ τὸν ἤχον πρὸς τὸ Λατινικὸν c.

Καίτοι διὰ τῶν μεταγραφῶν δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀπολύτως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ἐπὶ τῆς περιόδου τῶν κλασικῶν συγγραφέων, πλὴν αὗται δεικνύουσι μετ' ἀξιοσημειώτου ἀκριβείας, ὅτι ἡ ἐνεστῶσα Ἑλληνικὴ προφορὰ δὲν διαφέρει πολὺ τῆς τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πιθανῶς τῶν πρὸ τούτου ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἑκατονταετηρίδας. Τὰ ἐν ἐπι-

γραφαῖς ἀπαντῶντα πλημμελήματα, ὡς αἰετὶς ἡχός τις παρεστάθη φωνητικῶς ἀντὶ τῆς παραδεδεγμένης ὀρθογραφίας, πολλάκις βοηθοῦσι τὴν ἡμετέραν κρίσιν περὶ τῶν ἡχῶν τῶν παριστανομένων διὰ τῶν γραμμάτων, ἅτινα ἀντικατεστάθησαν δι' ἄλλων ὡς ἐκ τῆς ἀπαιδευσίας ἢ ἀπροσεξίας τοῦ γραφέως.

Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ λίθου ἢ χαλκοῦ φυσικῶς ἐκτελοῦνται πολὺ βραδύτερον τῆς ἐπὶ παπύρων γραφῆς καὶ ἐν γένει θὰ ἐχαράττοντο ἐξ ἀντιγράφου, ὅπερ, προκειμένου περὶ δημοσίων ἐπιγραφῶν, ἐγράφετο προηγουμένως ὑπὸ τινος δημοσίου ὑπαλλήλου. Ἐν τούτοις ἐνίοτε, ἐλλείπει προσοχῆς τοῦ γλύπτου ἢ λιθοχαράκτου, εὐρίσκομεν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὀρθογραφικὰ λάθη· ταῦτα δὲ πολλάκις παρέχουσιν ἡμῖν καθαρωτέραν ἔννοιαν τῆς προφορᾶς παρ' ὅσον ἡ ὀρθὴ γραφή. Ὅσάκις λοιπὸν εὐρίσκομεν ἐν ἐπιγραφῇ εἰκοσι παραδείγματα τῆς λέξεως *Ναυπακτίων* ὀρθῶς γεγραμμένης, ἐν δὲ παράδειγμα *Ναῦπακτίων*, τεκμαιρόμεθα, ὅτι ὁ γλύπτης ἐν ἀπερισκεψίας στιγμῇ ἐχάραξε τὸ στοιχεῖον *Φ* (δίγαμμα) πρὸς παράστασιν τοῦ ἡχου, ὃν συνήθως μετεχειρίζετο, προφέρων τὴν λέξιν. Ἐτερον τοῦ αὐτοῦ ἡχου παράδειγμα εἶνε α' *Εῤῥητος* ἀντὶ *Εὐθητος* ἐπὶ Κορινθιακοῦ ἐξ ὀπτηῆς γῆς πινακίου. Ὡσαύτως ἔχομεν *Λυπὰ* ἀντὶ *Λοιπὰ* καὶ *οἰπὸ* ἀντὶ *ὕπὸ*· ἀμφότερα δὲ ταῦτα δεικνύουσιν ἐναργῶς τὴν ὁμοιότητα τῶν ἡχῶν τῶν παρισταμένων διὰ τῶν *υ* καὶ *οι*. Τοιαῦτα λάθη ὀρθογραφικὰ εὐρηγνται τοσαῦτα, ὅσα ἀρκοῦσι πρὸς ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν δὲν φαίνεται ὅτι προῆλθον ἐξ ἀμελείας, ἀλλ' ἐξ ἀγνοίας τῆς παραδεδεγμένης ὀρθογραφίας. Ὁ Δρ. Engel λέγει, ὅτι τὸ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν συμπεράσμα εἶνε ὅτι ἄνευ ἀμφιβολίας δὲν ὑπάρχει τί ἰδιάζον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν προφορὰν τῶν φωνηέντων, ὅπερ δὲν δύναται ν' ἀνιχνευθῇ ἕως τοῦλάχιστον τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος εἰς μίαν ἢ πλείους τῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διαλέκτων. Ἐνῶ τοῦναντίον δὲν ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ ὑποστηρίζουσαι τὴν Ἑρασμικὴν προφορὰν.

Ἡ συνίζησις τῶν ἡχῶν *ε* καὶ *ι* (*ε*, *αι*, *ι*, *ει*, *η*) πρὸ φωνήεν-

τος εἶνε συχνή μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, συχνотάτη δ' ἐν τῇ νεωτέρᾳ δημοτικῇ ποιήσει καὶ γλώσσῃ. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο δὲν φαίνεται ἐπαρκῶς παρατηρηθὲν οὔτε ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν Ρευχλινειῶν. Συνίζησις τῶν ἤχων *e* καὶ *i* σημαίνει, ὅτι ὁ ἤχος τοῦ *e* ἢ τοῦ *i* προφέρεται ὡσπερ τὸ Ἀγγλικὸν *y* ἢ τὸ Γερμανικὸν *j* πρὸ τοῦ φωνήεντος, ὃ ἔπεται καὶ πρὸς ὃ συνδέεται ἐν τῇ προφορᾷ. Παραδείγματος χάριν αἱ λέξεις παλαιός, ἀρνία, νέος δὲν προφέρονται παλαιός, ἀρ-νί-α, νέ-ος, ἀλλὰ παλυ-ός, ἀρνj-ά, νy-ός, ἐν τῇ συνηθείᾳ καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει ὑπὸ τῶν πλείστων τοῦ λαοῦ. Τοῦτο γενικῶς δεικνύεται ἐν τῇ Δημοτικῇ ποιήσει διὰ καμπύλης γραφῆς ὑπὸ τὰ δύο φωνήεντα, συνδεούσης ταῦτα ὡς ἀρνιά· ἢ διὰ ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ συχνάκις γράφεται γιὰ καὶ τὸ μὲν ἰῶτα συχνάκις ἐλαφρότατα ἀκούεται, ἢ δὲ λέξεις ἤχεϊ ὁμοίως πῶς τῷ Γερμανικῷ «ja».

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ συνίζησις ἦτο παρὰ Ῥωμαίοις συνηθεστάτη καὶ μεγάλην ἥσκησεν ἐπιρροὴν ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν λέξεων ἐν ταῖς Ῥωμανικαῖς γλώσσαις. Ὑπὸ τοῦ Κοϊντίλιανου διδασκόμεθα, ὅτι τὰ Ῥωμαϊκὰ *i* καὶ *j* εἶχον ἀρχικῶς τὸν αὐτὸν ἤχον καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀβεβαιότης ὑπῆρξεν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν δύο τούτων πραγμάτων. Ὁ Brachet λέγει ὅτι τούτου ἕνεκα τὸ Λατινικὸν *i* ἐν τισι περιστάσεσι κατέστη *j* ἐν τῇ Γαλλικῇ (ἢ *g* μαλακόν, ὅπερ τὸ αὐτό). Hierosolyma, simia, diurnus, vindemia, μετετράπησαν εἰς Jérusalem, singe, jour, vendage, ἀριδῆλως ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ τῶν λέξεων τούτων λαϊκὴ προφορὰ ἦτο Hjerosolyma, simja, djurnus, vindemja. Αὕτη ἡ τοῦ *i* ἐναλλαγὴ εἰς τὸ μαλακὸν συριστικὸν *j* τῆς Γαλλικῆς συνενοῖ δύο σύμφωνα ἐν συγκρούσει οὕτω λ. χ. ripionen γίνεται ripjonem. Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἐκ τῶν δύο συμφώνων τὸ πρῶτον ἐξαφανίζεται, γενομένων τῶν subjectus, dorsum=sujet, dos καὶ ὡσαύτως τῶν ripjonem, tibja, rahjes κτλ. ripjonem, tija, rajes, ἀφ' ὧν πάλιν γίνονται pigeon, tige, rage κτλ. (Brachet. Γαλλικὴ Γραμματικὴ).

Ἡ θεωρία τῆς συνιζήσεως παρέχει σπουδαιοτάτην ἀρωγὴν εἰς ἐρμηνείαν πολλῶν ὀρθογραφικῶν διαφορῶν ἀπαντωσῶν ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ μετρικῶν δυσχερειῶν. Ἐν τῇ Γορτυνικῇ ἐπιγραφῇ εὐρίσκομεν ἴωντι ἀντὶ ἔωντι, μωλίωντι ἀντὶ μωλέωντι, ἡ ὀρθογραφικὴ δ' αὕτη διαφορὰ ῥαδίως ἐρμηνεύεται διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς συνιζήσεως τῶν ἤχων ι καὶ ε. Τὸ αὐτὸ δ' ἀπαντᾷ εἰς τὴν μεταγραφὴν τῆς λέξεως λεγεῶνες ἀντὶ « legiones ».

Ἡ αὕτη φωνητικὴ ιδιότης τῶν ἤχων ε καὶ ι καταφαίνεται ἐν ταῖς παραινέσεσι τῶν Λατίνων γραμματολόγων κατὰ τῆς γραφῆς τοῦ ι καὶ ε πρὸ φωνήεντος, ὅποτε ἡ συνιζήσις τῶν ἤχων ἐξομοιοῖ τοὺς τῶν δύο φωνηέντων φθόγγους π. χ. « brattea, nun brattia, vinea, non vinia ». (Brambach. Λατινικὴ Ὀρθογραφία σελ. 133).

Ἐν Δελφικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσιν ἀδιακρίτως οἱ διάφοροι τύποι Χαλειεῖς, Χαληεῖς, Χαλεεῖς, αἵτινες συνωδᾷ τῇ ἀρχῇ τῆς συνιζήσεως ἤθελον προφέρεσθαι ὡς Χαλγεῖς.

Ἡ ἀπλοποίησις τῶν αι, ει, οι πρὸ ἐπομένου φωνήεντος ὡς π. χ. εἰς τὰς λέξεις τέλειος τέλεος, ἀσάλεια ἀσάλεα, ἐξηγεῖται κρεῖττον διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς τῶν ἤχων συνιζήσεως, ἡ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ ει ἀπέβαλε τὸ ι καὶ κατέστη ε καθαρὸν· εἰὰν ἀντὶ ἐάν, ἐννεῖα ἀντὶ ἐννέα δύναται νὰ ὑπάγωνται εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας.

Ἐν τινι τοῦ 446 π. Χ. ἔτους Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ Αἰνεᾶται (Συλλογὴ Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν 234) ἐν ἄλλῃ δὲ τοῦ 425 π. Χ. Αἰνειᾶται (Συλλογὴ Ἀττικ. Ἐπιγρ. 259). Ἐνταῦθα πάλιν ἡ διαφορὰ ἐξηγεῖται διὰ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς.

Ἡ συμφωνοποίησις τῶν ἤχων ε καὶ ι συμβοηθεῖ εἰς τὴν ἄρσιν πολλῶν δυσχερειῶν τῆς μετρικῆς ἀνεπαρκῶς ἐρμηνευθεῖσῶν διὰ τῶν ὄρων « συναίσεις », « κῥᾶσις » κτλ. Πράγματι, ὁ Ὅμηρος δύναται ν' ἀναγινώσκηται μετὰ μέτρου μόνον διὰ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς. Ταῦτοχρόνως δὲ μνηστέον ὅτι ὁ Ὅμηρος τὸ πάλαι ἀείποτ' ἀπηγγέλλετο ἢ ἐτονίζετο μετὰ μου-

σικοῦ ῥυθμοῦ, ποσότης δὲ συλλαβῶν συχνάκις ὑπεχώρει τῇ μουσικῇ. Ὁ τονισμὸς τῶν Ἑλλήνων ιερέων κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν προσευχῶν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἀγίων Γραφῶν ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ὁ τρόπος μεθ' οὗ οἱ Μουσουλμάνοι ἀναγινώσκουσι τὸ Κοράνιον ἐν τοῖς τζαμίοις δεικνύουσι μέχρι τινὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀπηγγέλλετο ὁ Ὅμηρος, εἰς ὃν ὅμως προσθετέα τὰ μέτρα τοῦ στίχου εἰς ἃ ἔδει νὰ ὑποχωρῶσι τὰ λοιπὰ πάντα. Ὡς παραδείγματα στίχων παρεχόντων δυσχερείας μετρικῆς ἀναγνώσεως εὐκόλως αἰρομένας διὰ τῆς συνιζήσεως δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὸν ἐξῆς στίχον

Ἰλ. I. 15. χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ καὶ λίσσετο πάντας Ἀχαιοὺς ἐν ᾧ τὸ χρυσέω δέον ν' ἀναγινώσκηται ὡς δισύλλαβον καὶ ἐξηγεῖται μὲν συνήθως διὰ τούτου ὅτι τὸ εὖ πάσχει συναίρεσιν, ἀλλὰ πράγματι τοῦτο ὀφείλεται τῇ συνιζήσει τῶν ἤχων εὖ.

Ἰλ. III. 152. δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὅπα λειριόεσσαν ἰεῖσι

ἐνθα δενδρέῳ δέον ν' ἀναγινώσκηται δενδρ-jo.

Ἄλλοι στίχοι φαίνονται παρουσιάζοντες μείζονα δυσχέριαν ὁσάκις εἰ ἢ ἡ δέον νὰ ἐκθλίβηται ἢ συναιρῇται μετὰ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ μέτρου, ἀλλ' οἵτινες εἶναι ἀρκούντως εὐκολοὶ καὶ ῥυθμικώτεροι ὁσάκις τὸ ἡ ἀναγινώσκηται κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς τῶν ἤχων μεταλλαγῆς. Παραδείγματα τοιαῦτα εὑρηνται οὐ μόνον παρ' Ὀμήρῳ ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς. Ἐκ τοῦ Ὀμήρου ἀναφέρωμεν

Ὀδ. δ. 352. Ἔσχον ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τεληέσσας ἐκατόμβας

ἐνθα ἐπεὶ οὐ πρέπει νὰ προφέρηται ἐπ-jou.

Ὀδ. δ. 682. Ἥ εἰπέμεναι δμῳῇσιν Ὀδυσσῆος θείοιο

ἐν ᾧ στίχῳ Ἡ εἰπέμεναι δέον νὰ προφέρηται jειπέμεναι. Ἐκ δὲ τοῦ Σοφοκλέους

Ἀντιγ. 1. 97, τοσοῦτον οὐδὲν ὥστε μὴ οὐ καλῶς θανεῖν
ἐνθα μὴ οὐ = μ-jou. Καὶ προσέτι ἐν τῷ ἐπομένῳ παραδείγματι
Οιδίπ. Τύρ. 13. εἶην τοίανδε μὴ οὐ κατοικτεῖρων ἔδραν.

Ἡ αὐτὴ συνίζησις εὐρηται ἔστιν ὅτε ἐν τῇ Λατινίδι.

Βιργιλ. Αἰν. VII. 190.

Aureâ percussum virgâ versumque venenis

Βιργιλ. Ἑκλ. VIII. 81.

Uno eodemque igni; sic nostro Daphnis amore

ἐνθα Aureâ προφέρεται aur-ya καὶ Uno eudem. un-yodem.

Βιργιλ. Αἰν. VI. 412. Deturbat laxatque foros, simul

accipit alveo. Ἐνθα alveo προφέρεται alv-yo.

Ἡ προσοχὴ εἰς τὴν ιδιότητα ταύτην τῆς τῶν ἤχων μεταλ-
λαγῆς καὶ συνάμα εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ποί-
ησις ἐψάλλετο, αἶρει τὰς πλείστας τῶν περὶ τὸν τονισμόν καὶ
τῶν μετρικὴν δυσχερεῖων.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ τῆς ἀλφαβήτου γράμματα καὶ τὰς δι-
φθόγγους κατ' ἰδίαν. Ἡ τῶν φωνηέντων α, ε, ι, ο προφορὰ
οὐδέποτε ἡμφισβητήθη. Πανταχοῦ (ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας) προε-
φέροντο καθάπερ προφέρουσι ταῦτα οἱ Ἕλληνες.

Περὶ τοῦ η.

Περὶ τούτου ἡ μεταξὺ Ἑρασμικῶν καὶ Ῥευχλινεῶν συζή-
τησις κατέστη σφοδρότατη, ἀληθῶς δ' ὁ κατὰ τὸν Δ' π. X.
αἰῶνα πιθανὸς ἤχος αὐτοῦ εἶναι δυσχερέστατον νὰ ὀρισθῇ. Δὲν
ἦτο ἐν χρήσει ὡς φωνῆεν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀλφαβήτῳ ἕως τοῦ
403 π. X. ἔτους, ὁπότε ἐπισήμως εἰσῆχθη ὡς μακρὸν φω-
νῆεν· ἕως τότε δ' ἐχρησίμευσεν ὡς σημεῖον δασέος πνεύματος.

Δύσκολον εἶναι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰσῆχθη εἰς τὴν ἀλφάβητον τότε, ἐὰν προεφέρετο ἀκριβῶς ὡς ι μακρὸν καὶ ἡδύνατο νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ ι, ἢ καὶ ἐὰν προεφέρετο ἀκριβῶς ὡς περ ε μακρὸν, διότι ἡδύνατο ἔτι ἀκόμη νὰ παριστᾶται διὰ τοῦ ε, ὡς ἐγένετο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὸ η δὲν ἦτο ἀκριβῶς ὅμοιον κατὰ τὸν ἦχον πρὸς τὸ ε οὔτε πρὸς τὸ ι.

Ὁ Blass δοξάζει ὅτι αἱ ἀνεπτυγμέναι τάξεις προέφερον αὐτὸ ὡς ε ἕως τοῦ Δ' μ. X. αἰῶνος. Ἀλλ' ἐὰν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἠθέλομεν εὐρεῖ τοῦλάχιστον περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐνηλλάσσετο εἴτε πρὸς τὸ ε εἴτε πρὸς τὴν ι (ἥτις εἶνε παραδεδεγμένον ὅτι προεφέρετο ὡς ε ἀπὸ τοῦ Α' μ. X. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς), πλὴν μεταλλαγῇ τοιαύτη οὐδ' ἅπαξ εὑρηται ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀλλὰ μόνον ἐν Βοιωτίᾳ, ἐν ἣ τὸ η ἀείποτε ἐγράφετο ἀντὶ τῆς ι.

Περὶ τῆς πρωΐμου τάσεως αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ καταστῇ ι, ἢ μᾶλλον τῆς στενῆς ὁμοιότητος τῶν ἡχων τῶν βραδύτερον παριστωμένων διὰ τοῦ η καὶ ι, μαρτυροῦσιν οἱ ἐφεξῆς παράλληλοι τύποι· ἦκω καὶ ἱκω, ἐπήβολος καὶ ἐπίβολος, πόλῃος καὶ πόλιος, οἴτινες ἀπαντῶσι παρ' Ὀμήρῳ. Ἡ Ἀτθὺς ἔχει τοὺς τύπους ἀμαξήτορ καὶ ἀμαξίτορ, ἡξίς καὶ ἱξίς, λάγῃνος καὶ λάγυνος, τάπηρ καὶ τάπις, δεικνύοντας τὴν μεταξὺ η καὶ ι ὁμοιότητα.

Καὶ ὁ στίχος 7^{ος} τῆς Βατραχομουμαχίας δύναται νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα

Γηγενέων ἀνδρῶν μιμούμενοι ἔργα γιγάντων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἡμῖν περισπούδαστα παραδείγματα τῆς εἰς η μεταβολῆς τοῦ ι. Παρὰ τῷ Röhl (Insc. gr. ant. Ἀρ. 26) εὐρίσκομεν ἡπποκράτης ἀντὶ Ἱπποκράτης (1). Ὁ Ross (Inscr. gr. erud. Ἀρ. 264) ἀναφέρει Καρπαθίαν ἐπιγραφὴν ἀβεδαίου χρονολογίας π. X., ἐν ἣ εὑρηται ἱρώων ἀντὶ ἡρώων.

(1) Ἡ παρούσα ἐπιγραφή καὶ ἄλλαι τινές, ἃς ἐν τῇ κειμένῳ κατεχωρίσαμεν, φιλοφρόνως παρεχωρήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Δρος Engel.

Ἐπιγραφή τις ἐξ Ἀνδρου (ιδὲ Le Bas Inser. v. 174) χρονολογούμενη πρὸ Χριστοῦ, ἔχει

πάσις ἀρετῖς ἀντὶ πάσης ἀρετῆς.

Τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα παραδείγματα ὁμῶς εὑρηνται ἐν τῇ Γορτυνίᾳ ἐπιγραφῇ τῇ εἰς τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἀναφερομένη καὶ ἀναγραφούσῃ ἀναιλῖθαι ἀντὶ ἀναιλῆθαι, XI 4 (ed. Baunack Bros) καὶ ἐπιμολίσαι ἀντὶ ἐπιμολῆσαι IX 28.

Ἐπανερχόμενοι ἔπειτα εἰς τὰς τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς ἐπιγραφάς, εὐρίσκομεν παρὰ Fröhner (Inser. grec du Louvre, p. 313) ὑπὲρ εὐχῖς ἀντὶ εὐχῆς καὶ ψαλτιρίου ἀντὶ ψαλτηρίου ἐν τοῦ Β^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ἐπιγραφῇ καὶ εὐπρεπῖς ἀντὶ εὐπρεπῆς ἐν τινι ἄλλῃ τοῦ 312 μ. Χ. ἔτους (παράβλ. σελ. 315).

Ὁ Στέφανος Κουμανούδης μνημονεύει ἐν ταῖς «Ἀττικαῖς ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς» τῶν πολλαπλῶν τύπων Ἡπειρώτης, Ἡπηρεώτης, Ἡπιδρώτης καὶ Ἡλεῖα, Ἡλῆος.

Ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Γυθείου (Πρβλ. Le Bas, 243 α) τοῦ 165 περίπου Σωτηρίου ἔτους δις γέγραπται δινάρια ἀντὶ δηνάρια.

Ἐν τῇ Κοινῇ Διαθήκῃ ὡσαύτως γέγραπται κάμιλος ἀντὶ κάμηλος, ἐλάκτησε ἀντὶ ἐλάκτισε, ἐξυπνίσω ἀντὶ ἐξυπνήσω, καὶ τοὶ ἀναμφιβόλως τὰ λάθη εἰς τὴν γραφὴν δεικνύουσι τὴν μεταξὺ η καὶ ι ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν.

Ὅτι δὲ τὸ η καὶ ἡ εἰ ἦσαν πολὺ ὅμοια κατὰ τὸν ἤχον, καθίσταται πολὺ πιθανὸν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἕκαστον τούτων ἐθεωρεῖτο, ὡς παριστάνον τὸ ε μακρὸν καὶ ὅτι ἐνηλλάσσοντο ἀμοιβαίως καὶ δὴ καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διαλέκτου. Οὕτως ἔχομεν κῆνος καὶ κεῖνος, κλεῖς καὶ κλῆς, κλητὸς καὶ κλειτὸς.

Καὶ οἱ Ἑρασμικοὶ νῦν παραδέχονται ὅτι τὸ εἰ = τῷ ι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη τοῦ η καὶ εἰ δεικνύει ὅτι οἱ τρεῖς ἤχοι η, εἰ καὶ ι ἐπλησιάζον λίαν ἀλλήλοις, εἰ μὴ ἦσαν ἐντελῶς ὅμοιοι.

Ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα τῶν ἐπιγραφικῶν ἀποδείξεων, ἣν

ἔχομεν ταύτης τῆς τοῦ η εἰς εἰ ἐναλλαγῆς εἶνε ἢ τῆς παλαιᾶς Σιγείου ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ εὐρίσκομεν ἐπόεισεν ἀντὶ ἐπόησεν, καί-
τοι τὸ η φαίνεται ἐν χρήσει ὡς φωνῆεν ἀλλαχοῦ τῆς ἐπιγραφῆς.

Παρὰ τῷ Ross (Inscr. gr. ined. III. 246) ἀπαντᾷ κῆτε
ἀντὶ κείτε ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος.

Ὡς περαιτέρω παραδείγματα τῆς μεταβολῆς τοῦ η καὶ εἰ ἐν
τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὸν Ἀττικὸν παρα-
τατικὸν ἐτίθεις, ἐτίθει, ὅστις, καθὼς λέγει ὁ Γουσταῦος Meyer
ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ» (ἐκδос. Α' σελ. 73, 74),
φαίνεται μόνον κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν διαφέρων τοῦ ἐτίθης,
ἐτίθη. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ ὀριστικῇ τοῦ ἐνεστώτος εὐρίσκομεν
εἰς ἀντὶ ης ὡς κατὰλῃξιν τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου. Οὕ-
τως εἰς Σοφοκλῆν Φιλοκτ. 992 εὔρηται τίθεις, εἰς δὲ τὴν
Ἠλέκτραν 596 καὶ Ἀντιγόνην 403 ἴεις. Ἡ τῆς ὑποτακτικῆς
κατὰλῃξις η γράφεται ὡσαύτως διὰ τοῦ εἰ ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ
Α' π. Χ. αἰῶνος (Συλλογ. Ἀττικ. Ἐπιγρ. 49, 10), ἐνθα ὑπάρ-
χει *πραχθεῖ* ἀντὶ τοῦ *πραχθῇ* καὶ (ἐν Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ.
24) *παρασκευασθεῖ* ἀντὶ τοῦ *παρασκευασθῇ*. Τούτου ἄλλα
παραδείγματα ῥαδίως εὐρίσκονται ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς αὐτῆς
περιόδου.

Ἐχομεν προσέτι ἐν τῇ Συλλογῇ Ἀττ. Ἐπιγρ. II. 403. 38
ἀνατεθηρότων (292 π. Χ.), ἐν ᾧ ἐν τῇ Συλλογῇ Ἀττ. Ἐπιγρ.
II 470, 71 καὶ 80 γέγραπται *ἀνατεθείκασιν*. Ἐν τινι τοῦ α'
π. Χ. αἰῶνος ἐπιγραφῇ ἔχομεν τὴν λέξιν *πρεσβήαν* ἀντὶ *πρε-*
σβείαν καὶ ἐν ἄλλῃ τοῦ 266 π. Χ. ἔτους (ἰδὲ Συλλ. Ἀττ.
Ἐπιγρ. II 332) ἀγαθῇ τύχει ἀντὶ τύχη καὶ τεῖ ἀντὶ τῇ.

Μετὰ τὸν α' μ. Χ. αἰῶνα τὰ τῆς μεταλλαγῆς ταύτης παρα-
δείγματα εἰσὶ συχνά π. Χ. ἢ ἐν τῷ μνημείῳ τῆς συζύγου
Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἐπιγραφὴ ἔχει ἀναθήη (ἀντὶ ἀναθείη),
νειὸν (ἀντὶ νηὸν), ἀτρεῖες (ἀντὶ ἀτρῆες) καὶ μην (ἀντὶ μιν)· τὸ
μνημεῖον δὲ τοῦτο χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 6' μ. Χ. αἰῶνος.
(Fröhner N° 7). Καὶ πάλιν ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ὀλβίας ἐπὶ Τιβε-
ρίου, ἀναγινώσκουμεν (Latyshev, N° 47) πλήονας (ἀντὶ πλείο-

νας), ἐπιτάδῃον (ἀντὶ ἐπιτάδειον), χρήας (ἀντὶ χρείας) καὶ ἀσαμῆωτον (ἀντὶ ἀσαμείωτον).

Ἔτερα δὲ ἐπιχειρήματα τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἤχου τοῦ η πρὸς τοὺς ἤχους τῶν ι καὶ ει δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν δύο ἐτυμολογίας ἐκ τοῦ Κρατύλου, ὧν ἡ πρώτη εἶνε ἡ τῆς λέξεως Δημήτηρ ἐκ τοῦ δίδωμι καὶ μήτηρ, ἡ δὲ δευτέρα ἡ τῆς λέξεως ἥρως ἐκ τοῦ εἶρειν. Αὗται αἱ ἐτυμολογίαι εἰσὶ προδήλως σφαλεραί, πλὴν βεβαίως προέρχονται ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἤχου μεταξὺ δη καὶ δι, ηρ καὶ εἰρ.

Οὕτως ἐν τῷ Ἀριστοφάνει, Εἰρήνη 925, τὸ λογοπαίγνιον κεῖται εἰς τὴν ὁμοιότητα τῶν ἤχων βοῖ καὶ βοηθεῖν καὶ ἀλλαχοῦ (1. 928) ὅτε καὶ ὑηνία. Ἐν τῷ Κρατύλῳ 318 C ὁ Πλάτων λέγει: «Οἱ μὲν ἀρχαιότατοι ἡμέραν τὴν ἡμέραν ἐκάλουν, οἱ δὲ ἐμέραν, οἱ δὲ ῥῶν ἡμέραν». Ἡ παρατήρησις αὕτη φαίνεται δεικνύουσα ὅτι μικρὰ ὑπῆρξε διαφορὰ μεταξὺ ἡμέρα καὶ ἡμέρα, καίπερ ἀδύνατον νὰ εἰπωμεν ἐὰν ἦτο ἡ διαφορὰ αὕτη κατὰ ποιὸν ἢ ποσόν.

Ἐν τῇ Λατινίδι τὸ η σχεδὸν ἀείποτε παριστᾶτο διὰ τοῦ e μακροῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου οἱ Ἑρασμικοὶ λέγουσιν ὅτι τὸ η προεφέρετο ὡς περ αἱ ἐν τῇ λέξει παῖς. Ὁ Blass λέγει, ὅτι μεταγραμματαῖσιν οἷοι κῆνσος ἀντὶ census, Λουκρήτιος, Athēnae, ecclesia εἶνε ἀρχοῦσα ἀπόδειξις, ὅτι τὸ η προεφέρετο ὡς e μακρόν. Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δύναται νὰ φανῇ ὅλως ὀρθὸς καὶ ἀξιόπιστος, ἀλλὰ μετ' ἐπιμελεστέραν ἔρευναν θέλομεν εὐλόγως δεχθῆ ἑξαιρέσεις τινὰς ὡς πρὸς τοῦτο. Πρῶτον εἶπομεν ἐν ταῖς πρόσθεν περὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι καὶ περ λέξεις τις δύναται νὰ μεταγραφῇ ἐκ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως ἐν τῷ συλλαβισμῷ, δὲν ἔπεται ἀναγκαίως ὅτι προφέρεται αὕτη ὁμοίως ἐν ταῖς δυσὶ γλώσσαις π. χ. Paris ἐν τῇ Γαλλικῇ καὶ Ἀγγλικῇ προφορᾷ καὶ ἡ λέξις Yacht ἐν τῇ Γερμανικῇ καὶ τῇ Ἀγγλικῇ. Παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ἑλληνικὸν η ἤθελε μεταγραφῇ φυσικῶς διὰ τοῦ ἀντιστοίχου e μακροῦ καὶ ἐὰν ἔτι ἀμφοτέρων τῶν ψηφίων οἱ ἤχοι δὲν ἦσαν

έντελῶς παραπλήσιοι· ἐπομένως δὲν εἶνε ἀναγκαία συνέπεια ὅτι Athenae καὶ Ἀθῆναι, κῆνσος καὶ census προεφέροντο ἀκριβῶς ὁμοίως, ἐπειδὴ ὁμοίως καὶ ἐγράφοντο.

Δεύτερον τὸ η δὲν ἐχρησίμευσε μόνον πρὸς παράστασιν τοῦ ε, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λατινικοῦ i. Οὕτω παρὰ Πλουτάρχῳ εὐρίσκομεν Σερουήλιος ἀντὶ Servilius, Παλήλια ἀντὶ Palilia. Ὁ Πολύβιος δὲ, προσωπικός τοῦ Σκηπίωνος φίλος, ἀείποτε γράφει τὸ τούτου ὄνομα Σκηπίων. Ὡσαύτως γράφουσιν ὁ τε Στράβων καὶ ὁ Πλούταρχος. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι τὸ η ἦτο διάμεσός τις ἤχος μεταξὺ τῶν Λατινικῶν ἤχων ε καὶ i.

Τρίτον, ἡ προφορὰ τοῦ Λατινικοῦ e μακροῦ εἶνε ἀβεβαία. Συχνὰ παρίστα τὸ εἰ καὶ ἀφ' ἐτέρου ἔτεινε νὰ καταστῇ i, ὅθεν πιθανώτατα ὁμοιάζε πολὺ τῷ ἤχῳ τούτου· οὕτω, ἔχομεν *tristes* ἐκ τοῦ *tristeis*, τὸ *Vergilius* γεγραμμένον *Virgilius* κλπ. Προσέτι Πρόβος ὁ (κατὰ τὸν 6' μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσας) γραμματικός ὁμιλεῖ περὶ τῆς πλημμελοῦς ἀναγνώσεως τῶν λέξεων *emago* (ἀντὶ *imago*) *demidius* (ἀντὶ *dimidius*), *sinatus* (ἀντὶ *senatus*) καὶ *Serena* (ἀντὶ *Sirena*). Ἄλλοι γραμματικοὶ συνιστᾷσι τὴν γραφὴν *filix* (ἀντὶ *felix*).

Τὸ ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν ὁμῶς προβαλλόμενον ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ η προεφέρετο ὥσπερ αἰ ἐν τῇ λέξει παῖς εἶνε τὸ βῆ, βῆ, ὅπερ ὁ Κρατῖνος, ἵνα παραστήσῃ τὸ βέλασμα τοῦ προβάτου, μεταχειρίζεται ἐν τῷ γνωστοτάτῳ στίχῳ

Ὁ δ' ἡλίθιος, ὥσπερ πρόβατον, βῆ βῆ λέγων βαδίζει.

Τὰ πρόβατα, λέγουσιν οὗτοι, κραυγάζουσι βαι βαι, οὐχὶ δὲ βῆ βῆ. Ἡ πρώτη ἀντίρρησης, ἣν ἀντιτάσσομεν τῷ ἐπιχειρήματι τούτῳ, εἶνε ὅτι αὐτὸς ὁ Κρατῖνος ἔγραψε πιθανώτατα βε βε ἢ βεε βεε, καθόσον τὸ η δὲν ἦτο ἐν χρήσει ὡς μακρὸν φωνῆεν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀλφαβήτῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν του, οὕτω δὲ τὸ η εἰσῆχθη ἀντὶ τοῦ ε ὑπὸ ἀμελῶν ἀντιγραφέων μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ἐνῶ ἴσως δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ.

Ἄλλως τε εἶνε πιθανὸν ὅτι ὁ Κρατῖνος μεταχειρισθεὶς τὴν

Ἰωνικὴν ἀλφάβητον, ἥτις εἶχεν ἤδη τὸ η ὡς μακρὸν φωνῆεν, ἔγραψε βῆ βῆ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δυνατὸν νὰ ἐξέλεξε τὸ η — ὅπερ κατὰ πᾶσαν μαρτυρίαν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡχος διάμεσος μεταξύ ε καὶ ι — ὡς τὸ μᾶλλον πρόσφορον πρὸς ἔκφρασιν ἀορίστου καὶ ἀνάνθρωπου κραυγῆς ζώου.

Ὁ γραμματικὸς Σέξτος λέγει ὅτι ὁ συνεσταλμένος τύπος τοῦ η εἶνε τὸ ε, ὁ δὲ συνεσταλμένος τύπος τοῦ ε εἶνε τὸ η Ἐν ταῦθα πιθανῶς ἀναφέρεται εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐτυμολογικῶς τὸ η πολλάκις παρίστησι τὴν διαστολὴν τοῦ ε· λ. χ. ἐν ταῖς ῥηματικαῖς αὐξήσεσι καὶ συναιρέσεσιν ὡς ἐρωτῶ ἡρώτησα, ἐγείρω ἡγείρα, τείχεα τείχη. Δυσκόλως δὲ δύναται ν' ἀναφέρηται εἰς τὴν προφορὰν τῶν γραμμάτων, καθόσον δὲν ἔζησεν ἕως τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὁπότε ἀναμφιβόλως τὸ η γενικῶς προεφέρετο ὡς ἰῶτα.

Ὅτι συστελλόμενον τὸ η καθίσταται συνήθως ε, ὡς λέγει ὁ Σέξτος, δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἔκ τε τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς· οὕτως ἔχομεν τὸ Ἰωνικὸν ξερός ἀντὶ ξηρός, ἀνάθημα ἀντὶ ἀνάθημα καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ θερίον ἀντὶ θηρίον, βάρεμα ἀντὶ βάρημα, φόρεμα ἀντὶ φόρημα. Καὶ μάλιστα ἐν τῇ τελευταίᾳ εἶνε πολλάκις δυσχερὲς νὰ ἀποφανθῇ τις ἐὰν τὸ η ἐν ἀτόνῳ συλλαβῇ μετέχει μᾶλλον τοῦ ἤχου τοῦ ε ἢ τοῦ ι, ὡς ἐν τῇ λέξει κηρίον, προφερομένη ὑπὸ Ἑλλήνων. δυσχερὲς πῶς νὰ εἴπῃ τις ἐὰν τὸ η ἡχοῖ μᾶλλον ὡς ε ἢ ὡς ι.

Τοῦτο ὅμως ἐν μέρει ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἀκολουθεῖται ἀμέσως ὑπὸ τονιζομένης συλλαβῆς, ἐφ' ἧς πίπτει ἡ δύναμις τῆς φωνῆς, οὕτως ὥστε ὁ ἡχος τοῦ η δὲν διακρίνεται σαφῶς.

Ἐξ ἀπασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων φαίνεται ὅτι τὸ η ἐν τῷ α' π. Χ. αἰῶνι ἦν διάμεσός τις μεταξύ ε καὶ ι ἡχος, ἥδη ἐκφωνούμενος ἀκριβῶς ὡς τὸ ι.

Περὶ τοῦ υ.

Ἡδὴ προφέρεται τοῦτο ἀκριβῶς ὡς περ ι.

Ἐν λίαν πρωίμῳ ἐποχῇ τὸ υ πιθανῶς προεφέρετο ὡς ου, (Γερμανικὸν υ ἢ Ἀγγλικὸν ου). Ἀλλ' ἕως ἀπὸ τοῦ 6' π. Χ. αἰῶνος εὐρίσκομεν γεγραμμένον τὸ ι ἀντὶ τοῦ υ, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ὁ τοῦ υ ἥχος βαθμιαίως κατέστη μέσος, ὡς εἰπεῖν, μεταξὺ τῆς ου καὶ τοῦ ι ἥχος (ἴσως παραπλήσιος τῷ Γερμανικῷ ü ἢ τῷ Γαλλικῷ u). Ὁ ἥχος τοῦ ι φαίνεται ἐπὶ μᾶλλον ἐπικρατήσας, ἕως οὗ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰ μὴ ἐνωρίτερον, δὲν ὑπῆρχεν ἐπαισητὴ διάκρισις μεταξὺ υ καὶ ι. Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ τοῦ υ προφορὰ διήλθεν, οὕτως εἰπεῖν, τρία στάδια ου, υ, ου· τὰς αὐτάς τρεῖς διαβαθμίσεις εὐρίσκομεν ἐν τῇ Γερμανικῇ *funf* ἐν τῇ παλαιᾷ τῆς Γερμανίας γλώσσῃ, *fünf* τανῦν καὶ ἐν τῇ νοτίῳ Γερμανίᾳ *finf*.

Παραδείγματα τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ υ εἰς ι εὐρίσκομεν ἐν πρωίμῳ ἐποχῇ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ. Αὕτη δὲ ἡ μεταλλαγή δὲν ἦτο γενικὴ ἀλλ' ἐγένετο ἐν ὀλίγαις λέξεσι, π.χ. ἐν τῇ ξένῃ λέξει βιβλίον, ἣτις γράφεται καὶ βυβλίον καὶ ἐν τῇ « ἡμισυ », ἣτις ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 378 π. Χ (ἐν Συλλογῇ Ἀττικ. II 17. A-45) καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς μεταγενεστέραις γράφεται « ἡμυςυ »

Παρεκτός τῶν εἰρημένων λέξεων αὕτη ἀπαντᾷ ἐν κυρίοις ὀνόμασι ἀσαφοῦς σημασίας. Οὕτως ἔχομεν Μουνυχιῶν καὶ Μουνιχιῶν, Ἀμφικτύονες καὶ Ἀμφικτίονες.

Εἰς τινὰς περιστάσεις τὸ υ καὶ ι ἐνηλλάσσοντο ἐν τῇ αὐτῇ λέξει· τοιαύτη μεταλλαγή ὀφείλεται πιθανῶς εἰς ἀφομοίωσιν καὶ ἴσως ὑπῆρχε διαφορὰ προφορᾶς ἅμα καὶ γραφῆς· π.χ. ἔχομεν γραφὰς Μιτυλήνη καὶ Μυτιλήνη.

Ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς ἔχομεν ὡσαύτως πολυάριθμα παραδείγματα τοῦ υ ἀντὶ τοῦ ι καὶ τοῦ ι ἀντὶ τοῦ υ. Οὕτως ἐν ἐπιγραφαῖς Λακωνικαῖς εὐρίσκομεν Τινδαρίδαι ἀντὶ Τινδαρῦδαι

(ιδε Röhrl 62 α) καὶ Ἑλευσύνια ἀντὶ Ἑλευσίνια (Röhrl. 79, II.

Ἐπὶ Κορινθιακῶν ἀμφορέων ἀρχαϊκῆς προδήλως ἐποχῆς, (πρὸς Dial. Insehr. 3135 καὶ 3130) ἀπαντᾷ Ὑσμῆνα ἀντὶ Ἰσμήνη καὶ Κιανίς ἀντὶ Κυανίς.

Ἡ σύγχυσις αὕτη μεταξὺ *υ* καὶ *ι* δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς διαφόρους Γερμανικοὺς τύπους «Hülfe καὶ Hilfe, «gültig» καὶ «giltig» καὶ πρὸς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐν τῇ Νοτία Γερμανίᾳ τὸ *ü* εἶνε πάντοτε *i*. Οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰολικῇ διαλέκτῳ ἐγράφετο *ι* ἀντὶ τοῦ Ἀττικοῦ *υ* π. χ. ἰψος, ἰψηλός (ἀντὶ ὕψος, ὕψηλός).

Ἀφ' ἑτέρου, ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ *υ* εἶχε ποτε παραπλήσιον τῇ *ου* ἤχον, ἔχομεν τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ καὶ ἰδίως ἐν Βοιωτίᾳ συχνάκις ἐγράφετο *ου* ἀντὶ τοῦ Ἀττικοῦ *υ*, ἐξ οὗ οἱ τύποι θουγάτηρ (Αἰολικῶς), οὐδωρ, κοῦμα, κοῦνες (ἐν Βοιωτίᾳ).

Ὁ παλαιὸς ἤχος *ου* διατηρεῖται ἔτι ἐν ἐνίαις τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Οὕτως ἐν τῇ Χιακῇ διαλέκτῳ ἔχομεν *κιοῦρα* ἀντὶ *κυρία*, ἐν τῇ Λακωνικῇ *νιοῦττά* ἀντὶ *νύκτα*, πρὸς δὲ τούτοις πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἢ *ου* γράφεται νῦν καὶ προφέρεται ἐν πολλαῖς πρότερον διὰ τοῦ *υ* γραφομέναις λέξεσιν. Ὡς παραδείγματα ἀναφέρομεν *μουστάκιον* ἀντὶ τῆς ἀρχαίας *μύσταξ*, *σκουτίον* ἀντὶ τῆς ἀρχαίας *σκύτος*, *κουτὶ* ἀντὶ *κυτίον*.

Ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ *υ* κατ' ἀρχὰς μετεγράφετο διὰ τοῦ «*u*» βραδύτερον δὲ ἐπὶ Κικέρωνος διὰ τοῦ *y*, οὕτως ἔχομεν *mus* ἐκ τοῦ *μῦς*, *sus* ἐκ τοῦ *σῦς*, *euprum* ἐκ τοῦ *κύπρον*, καὶ *onyx* ἐκ τοῦ *ὄνυξ*, *herpyllum* ἐκ τοῦ *ἑρπυλλον*, *Cyprus* ἐκ τοῦ *Κύπρος*. Δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν πολλὰ διὰ τῶν πρώτων ἐκ τούτων τῶν μεταγραμματισμῶν, καθόσον δὲν γινώσκομεν ὁποία ἦτο ἡ ἀκριβὴς προφορά τοῦ Λατινικοῦ *u*. Ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον ἀκριβῶς ἀντίστοιχος τῷ Ἑλληνικῷ *υ*, διδασκόμεθα παρὰ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ ὅστις (XII. 10. 27) περὶ τῆς Λατινίδος ὁμιλῶν, λέγει: *Ineundissimas ex Græcis litteras non habemus (υ et φ) quibus nullae apud eos dulcius spirant*».

Περὶ τοῦ ω.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἤχων ω καὶ ο, ἀμφοτέρων ὁμοίως προφερομένων.

Αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥεϋχλίνειοι πάντες ὁμοφώνως φρονοῦσιν, ὅτι κατὰ τὴν κλασικὴν περίοδον μείζων ὑφίστατο μεταξὺ τῶν στοιχείων τούτων διαφορὰ, τούτου δὲ ἡ ἀπτοτέρα ἀπόδειξις εἶνε, ὅτι ἐὰν τὸ ο καὶ ω προεφέροντο ὁμοίως, τὸ ω δὲν ἤθελεν εἰσαχθῆ ἔν τῇ ἀλφάβητῃ κατὰ τὸ 403 π. Χ. ἔτος. Ἐὰν ὅμως ἡ διαστολὴ ἦτο διαφορὰ μόνον ὡς πρὸς τὸ ποσὸν ἢ τὸ ποιόν, ἀδύνατον ν' ἀποφανθῇ τις.

Ἡ ἀνέκαθεν ὑπάρχουσα τάσις τοῦ ω νὰ καταστῇ ο, ἰδίως ἐν ἀτόνοις συλλαβαῖς, φαίνεται ἐκ τοῦ τονισμοῦ λέξεων οἷαι αἰ μονόκερος, ῥινόκερος καὶ τῶν εἰς εως καὶ εων γενικῶν, π. χ. πόλεως, δυνάμεων.

Ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος, π. χ. ἐν Αἰγύπτῳ μεγίστη ἐπεκράτησε σύγχυσις ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ο καὶ ω ἕως ἀπὸ τοῦ τρίτου καὶ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Οὕτως ἐπὶ παπύρων τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐποχῆς εὐρίσκομεν γραφὰς ὠκταετηρίδα, ὠρᾶται, μείζων, μεθοπορινὸς κτλ. Ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη μεταξὺ τοῦ ο καὶ ω εὔρηται ἐπίσης ἐν Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἀλλ' οὐχὶ πολὺ συχνὰ ἐν ταῖς τῆς ἀρίστης ἐποχῆς.

Περὶ τῆς αἰ.

Ἡ αἰ προφέρεται ἤδη ὥσπερ τὸ ε. Οἱ Ἑρασμικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι προεφέρετο ὡς δίφθογγος ἕως τοῦ 30 π. Χ. ἔτους, εἰ μὴ βραδύτερον, διότι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς κακίζει τὴν παρὰ Θουκυδίδῃ φράσιν «καὶ Ἀθηναίων» λέγων ὅτι οἱ φθόγγοι τοῦ ι καὶ αἰ δὲν ἀποτελοῦσιν εὐφωνίαν. Ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο; Ἐὰν ἡ αἰ προφέρετο ὡς δίφθογγος, διατί τὸ α τῆς λέξεως Ἀθηναίων δὲν ἤθελεν εὐηχεῖ μετὰ τὸ ι τῆς καί,

ἥτις προφερομένη ὡς δίφθογγος ἤθελεν ἐκφωνεῖσθαι καί; Ὑπάρχουσι πολλαὶ λέξεις οἷαι αἱ Ἰακχος, Ἰατρός, ἐν αἷς τὸ *α* ἔπεται τῷ *ι* χωρὶς νὰ προέρχεται ἐκ τούτου κακοηχία. Ἡ ἀντίρρηση φαίνεται ἀσήμαντος καὶ ἀναξία λόγου. Ὁ Διονύσιος δὲν ἐγίνωσκε πῶς προέφερε τὰς λέξεις ὁ Θουκυδίδης, καὶ ἐν τούτοις πειρᾶται νὰ διορθώσῃ αὐτόν.

Δεύτερον ἔνιοι Γραμματικοὶ πρὸς διαστολὴν τῆς *αι* ἀπὸ τοῦ *α* καλοῦσι τὴν πρώτην «*ἡ αἱ δίφθογγος ἡ ἔχουσα τὸ ι ἐκφωνοῦμενον*»· ὁ ὅρισμός δ' οὗτος δὲν φαίνεται ἐφαρμοστέος εἰς τὴν *αι* προφερομένην ὥσπερ *ε*. Οἱ Γραμματικοὶ οὗτοι ὁμῶς ἔχουσιν ὑπ' ὄψει μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ *αι* προεφέρετο ἐνίοτε τὸ *ι*, π. χ. ἐν αἷς περιπτώσεσιν ἔδει νὰ γράψωμεν *αῖ*, καθότι ἐν τῷ *α* οὐδέποτε προεφέρετο.

Ἄλλοι Γραμματικοὶ πάλιν εὐκρινῶς ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ *αι* δὲν προεφέρετο *αῖ*. Ὁ διάσημος λ. χ. γραμματικὸς Ἡρωδιανός, ὁ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἀκμάσας, ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ λέξεων ἐκφερομένων διὰ τοῦ *ε* καὶ τῆς *αι* π. χ. μεταξὺ τῶν πέδαι, κενὸς καὶ παῖδες, καινός, λέγων ὅτι αἱ μὲν πρῶται δέον νὰ γράφωνται διὰ τοῦ *ε* φιλοῦ, αἱ δὲ δευτέραι διὰ τῆς *αι* δίφθογγου, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ σύγχρονοι αὐτῷ Ἕλληνες λόγιοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ῥώμῃ προέφερον ὁμοίως τὸ *ε* καὶ τὴν *αι*. Προσέτι καὶ ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός καλεῖ τὴν *αι* «*φθόγγον μονοειδῆ, καὶ στοιχεῖον*».

Ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ οἱ πολυάριθμοι τύποι λέξεων ἐκφερομένων εἴτε διὰ τῆς *αι* εἴτε διὰ τοῦ *ε*, παρέχουσιν ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τῆς ἀρχικῆς ὁμοιότητος τῶν ἤχων *αι* καὶ *ε*. Τύποι τοιοῦτοί εἰσιν αἰῶρα (παρὰ Πλάτωνι) καὶ ἰῶρα (παρὰ Σοφοκλεῖ) φαίναξ καὶ φέναξ, αἰόλλω καὶ ἐόλλω, ἀνώγαιον καὶ ἀνώγεον καὶ αἱ ἐκ τῆς λέξεως γαῖα παράγωγοι, γεωγράφος, γεωμέτρης καὶ ἄλλαι. Ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη τῆς *αι* εἰς *ε* ἀπαντᾷ ὡσαύτως ἐν Ἀττικαῖς καὶ ἄλλαις ἐπιγραφαῖς· οὕτως ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς Ἀττικαῖς τῆς Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδος π. Χ. εὐρίσκομεν τὸν τύπον Ποτιδεᾶται (Συλλ. Ἀττικ. Ἐπίγρ. I. 244) ἐν

ἐπιγραφῇ τοῦ 436 π.Χ. ἔτους (πρβλ. καὶ Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. I. 240. 241. 242), ἀλλ' ἐπὶ τῆς ὀρειχαλκίνης βάσεως τοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῷ ἔτει 475 π.Χ. ἀφιερωθέντος ἐν Δελφοῖς χρυσοῦ τρίποδος εὐρηται ὁ τύπος Ποτιδαῖται.

Εὐρίσκομεν προσέτι Ἀλκμεωνίδης ἀντὶ Ἀλκμαιωνίδης ἐν δυσὶν ἐπιγραφαῖς, ἐξ ὧν ἡ μὲν τοῦ 460 π. Χ. ἔτους, ἡ δὲ τοῦ 373 (ιδὲ Σ. Ἀττ. Ἐπιγρ. 433 καὶ 1 σ. 254), Ἀλκμεωνίδου δὲ πάλιν ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος (πρβ. Σ. Α. Ε. 946). *Αὐλεᾷται* ἀπαντᾷ ἀντὶ *Αὐλαῖται* εἰς δύο ἐπιγραφὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος (πρβ. Σ. Ἀ. Ἐπιγρ. 1. 229 καὶ 237). Ἐπιγραφὴ ἐκ Μεγάρων τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος φέρει «κέκρυπτε», «δόξες» καὶ «μυρίες» ἀντὶ «κέκρυπαι», «δόξαις» καὶ «μυρίαις». (Ὁρα Σ. Ε. Ἑλ. 1051. 1066). Ὁ Ross (Inscript. Gr. ined. III 246) ἀναφέρει ἐπιγραφὴν τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος, ἐν ᾗ ἀπαντᾷ *κεῖτε* ἀντὶ *κεῖται*.

Ἐν τῇ τῶν Ο' μεταφράσει τὸ Ἑβραϊκὸν *e* τακτικῶς μεταγράφεται διὰ τῆς *αι, π. χ.* Βαιθὴλ ἀντὶ Bethel, Αἰλαμ ἀντὶ Elam. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δὲ τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς τὰ τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης παραδείγματα εἶνε συχνότερα π. χ. προθυρέους καὶ προθυραίους ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 211 μ. Χ. ἔτους (ιδὲ Fröhner 29), *Αηνέωρος* δὲ ἀντὶ *Αηναίωνρος* ἐν ἄλλῃ τοῦ 201 μ. Χ. (ιδὲ Latyshev Inscr. Gr. orae septent Pont. Eux. N° 3).

Περαιτέρω μαρτυρίας κατὰ τοῦ πλάτειασμοῦ τῆς *αι* παρέχει ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Νεφέλαις II. 870 καὶ ἐφεξ.

Φ. εἰ κρέμαιό γε

Σ. ἰδου κρέμαι', ὡς ἡλίθιον ἐφθέγξατο
καὶ τοῖσι χεῖλεσι διερρυηκόσιν

Μόνον ἡ Ἑρασμικὴ προφορὰ τῆς *αι* ὡς τὸ τῆς Γερμανικῆς *ai* συνάδει τῇ περιγραφῇ ταύτῃ.

Ἐν τῇ Λατινίδι ἡ *αι* μετεγράφετο διὰ τῆς *ae* π. χ. *aether* ἐκ τῆς λέξεως αἰθήρ, *aenigma* ἐκ τῆς αἰνιγμα, *musae* ἐκ τῆς μουσαι, *vai* ἐκ τῆς Φαι, ἐπειδὴ δὲ ἡ προφορὰ τῆς Λατινικῆς *ae*, ὡς εἶνε ἡδὴ ἐν γένει παραδεδεγμένον, ἦτο ὁμοίᾳ τῇ νῦν προφορᾷ

τῆς *αι* ἐν τῇ λέξει παῖς, ἔπεται ἐκ τῆς μεταγραφῆς ταύτης, ὅτι ἡ Ἑλληνικῇ *αι* προεφέρετο ὡσαύτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἦτοι ὡς τὸ Ἑλληνικὸν *ε*.

Ὁ Πλούταρχος μεταφέρει ἀμφοτέρω τὰ Λατινικὰ *ae* καὶ *e* διὰ τῆς *αι* γράφων φαίνεσθαι ἀντὶ «fenestra», Καικίλιος ἀντὶ Caecilius, ἀλλ' ἐπίσης Κεκίλια καὶ Καικίλια. Διονύσιος δὲ ὁ Ἀλικαρνασσεύς (ἀκμάσας τῷ 30 π. Χ. ἔτει) γράφει Πρενεστῖνοι ἀντὶ Prainestini, ἐνῷ ὁ Στράβων καὶ ἄλλοι γράφουσι Πραινεστῖνοι, ἐπὶ δ' ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων τῆς ἐποχῆς τῶν Καισάρων τὸ *e* τίθεται πολλάκις ἀντὶ τῆς *αι*, π.χ. ἐπίτινος νομίσματος τοῦ Νέρωνος τοῦ 69 μ. Χ. ἔτους γέγραπται Ποππέα ἀντὶ Ποππαία. Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οὐδεμία προφανῶς διαφορὰ ὑπῆρχεν ἐν τῇ προφορᾷ μεταξὺ τῶν ἡχῶν τῆς Λατινικῆς *ae* καὶ τῶν Ἑλληνικῶν *αι* καὶ *ε*.

Ὁ τονισμὸς λέξεων ληγουσῶν εἰς *αι* καὶ ἡ χρῆσις τῆς *αι* ἐν τῇ προσῳδίᾳ δεικνύουσιν ὅτι ἡ *αι* δὲν προεφέρετο καθὼς ἡ *αι* τῆς Γερμανικῆς. Διότι ἐὰν *αι* = *ai*, πῶς δύναται νὰ συμβιβασθῇ ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων καίνυμαι, ἐπιστάμεναι, λύσασθαι, ὅμοιοι, δαίλαιαι κτλ. πρὸς τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε τονίζουσι λέξιν ἐπὶ τῆς προπαραληγοῦσης, ἐὰν ἡ λήγουσα δὲν εἴνε βραχεῖα; Εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ φαντασθῇ τις ὅτι μακρὸς τις ἡχος οἷος ὁ τῆς *αι* ἐν τῇ λέξει Μάιος (ἡ τῆς Γερμανικῆς *ai* καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ *i* ἐν τῇ λέξει wine) ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἐν προσῳδίᾳ βραχύς. Καὶ ὅμως οὕτως ἔπρεπε νὰ συμβῇ, ἐὰν ἡ Ἑρασμικὴ προφορὰ ἦτο ὀρθή, διότι ἡ *αι* σταθερῶς μετρεῖται ὡς βραχεῖα συλλαβή, ὅταν αὕτη εἴνε λήγουσα, παρ' Ὁμήρῳ δὲ καὶ ὁ *καί*.

Αἱ δυσχέρειαι αὗται ἀμέσως ἐκλείπουσιν, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν παραδεδομένην προφορὰν τῆς *αι* ὡς *ε*, διότι τότε ἡ *αι* δύναται νὰ εἴνε ταυτοδύναμος πρὸς τὸ μακρὸν ἢ τὸ βραχὺ *ε* ὡς ἀπαιτεῖ τὸ μέτρον ἢ ὁ τονισμὸς. Νῦν θὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐκθλίψεως καὶ τῆς κράσεως ἐπιχειρήματα.

Ἡ συλλαβὴ *αι* ὁσάκις εἶνε ῥηματικὴ κατὰλήξις δύναται νὰ

πάθη ἔκθλιψιν ἐν πλείσταις περιπτώσεσι, παραδείγματα δὲ τούτου ὑπάρχουσιν οὐ μόνον παρ' Ὀμήρῳ, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἀττικοῖς κωμικοῖς καὶ πεζογράφοις π. χ. Ἰλ. I. 117, βούλομ' ἐγώ. Ἀριστοφ. Νεφέλ. 780, πρὶν τὴν ἐμὴν καλεῖσθ', ἀπαγξαίμην τρέχων. Ἡ αὖ τῆς λέξεως καὶ ἐκθλίβεται ὡσαύτως ἔστιν ὅτε, πλὴν οὐχὶ συχνάκις, τοῦλάχιστον ἐν τῇ Ἀττικῇ. Παραδείγματα δυνάμεθα νὰ φέρωμεν Σοφοκλ. Ἀντιγ. 344. Κ' οὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει, καὶ Ἀριστ. Νεφέλ. 1181, χ' οἶον τὸν υἱὸν ἐκτρέφεις. Ἐν τῇ Γορτυνίᾳ ἐπιγραφῇ (ε' π. Χ. αἰῶνος) ὁ σύνδεσμος «καὶ» γίγνεται «κ'» πρὸ φωνήεντος σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως π. χ. κ'ἀποστᾶ, κ'ἀνὲρ, κ'ε κτλ.

Οἱ Ἑρασμικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὕτη ἡ ἐκθλιψις δύναται εὐκόλως νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τῆς προφορᾶς τῆς αὖ ὡς τοῦ Γερμανικοῦ αἰ, λέγοντες ὅτι ἡ αὖ ῥαδίως ἀποβάλλει τὸν ἤχον τοῦ ἰῶτα καὶ γίνεται ä, μεθ' ὃ τὸ ä τοῦτο ἐκθλίβεται· ἀλλὰ πῶς δύναται ν' ἀποδειχθῇ ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος;

Εὐλογοφανεστέρα ἐξήγησις εἶνε ὅτι ἡ αὖ προεφέρετο ὡς νῦν τὸ ε καὶ ὅτι ὁ ἀπλοῦς οὗτος ἤχος ἐξηφανίζετο πρὸ ὁμοίου ἢ ἰσχυροτέρου ἤχου φωνήεντος. Τὸ ζήτημα τῆς κράσεως φαίνεται λίαν δυσεξήγητον καὶ σχεδὸν ἄχρηστον πρὸς βεβαίωσιν τῆς τῶν ἐν λόγῳ φωνηέντων καὶ διφθόγγων προφορᾶς.

Ἐν τῇ κράσει πολλάκις παράγεται ὅλως διάφορος ἤχος φωνήεντος μᾶλλον ἢ συνδυασμὸς τῶν δύο ἀρχικῶν ἤχων. Τοῦτο δύναται νὰ διασαφηθῇ διὰ κράσεων οἷαι αὖ κατὰ = καὶ εἴτα, μουστὶν = μοι ἐστίν, καθότι ἐὰν αὖ κεχωρισμέναι λέξεις ἐκφωνηθῶσιν εἴτε κατὰ τὴν Ἑρασμικὴν εἴτε κατὰ τὴν ἐκ παραδόσεως προφορὰν, ἐν ἑκατέρᾳ τῶν περιπτώσεων ὁ συνεπτυγμένους τύπος περιλαμβάνει φθόγγον φωνήεντος μὴ ἀκουστὸν ἐν ταῖς κεχωρισμέναις λέξεσιν. Αἱ κράσεις αὗται λίαν πιθανῶς ἦσαν ἐν ἐλαχίστῃ χρήσει κατὰ τὴν ὁμιλίαν, πλὴν ἦσαν στερεότυπα σχήματα τῆς γραφῆς, βασιζόμενα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποβολῆς τοῦ μεσαίου τῶν τριῶν φωνηέντων (ὅποτε ὑπῆρχον τρία), καὶ τῆς συναίρεσεως τῶν λοιπῶν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς

συναίρεσεως. Ἀριστον παράδειγμα, ἐν ᾧ οἱ δύο ἀρχικοὶ τῶν φωνέντων ἤχοι ἀντικαθίστανται δι' ἄλλου ὅλως διαφόρου (καὶ δυσκόλως δυναμένου νὰ προφερθῇ ὡς γράφεται), εἶνε τὸ ὀξύτερον = τὸ ἕτερον

Περὶ τῆς ει.

Εἰ νυν = τῷ ι. Οἱ Ἑρασμικοὶ προφέρουσι ταύτην ὡς τὸ Γερμαν. εἰ ἢ τὸ Ἀγγλικὸν μακρόν i, πλὴν δὲν ὑπάρχουσι μαρτυραίαι ὅτι προεφέρετό ποτε οὕτως· αὐτοὶ δὲ οὗτοι παραδέχονται ὅτι ἡ τούτου προφορὰ κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ἀφωμοιώθη ὅλως τῇ τοῦ ιῶτα Ἀλλως τε ἔχομεν οὐκ εὐαρίθμους ἀποδείξεις τῆς πρὸς τὸ ὁμοιότητός του. Πολυάριθμοι ἀρχαῖαι λέξεις γράφονται εἴτε διὰ τῆς ει εἴτε διὰ τοῦ ι λ. χ. εἶω καὶ ἰω, στείβω καὶ στίβω· παρ' Ὀμήρῳ δὲ καὶ Ἡσιόδῳ εὐρίσκομεν τοὺς παραλλήλους τύπους εἰκελός καὶ ἱκελός, γείνομαι καὶ γίνομαι, εἶσος καὶ ἴσος, ἐρείκω καὶ ἐρίκω.

Ἐν τῇ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ τὸ ιῶτα εὐρηται ἀντὶ τῆς ει ἐν ἀρχαιοτάταις ἐπιγραφαῖς π. χ. ἱκατι (ἀντὶ εἰκοσι) ἀλ (ἀντὶ αἰεί).

Ἐν τῇ Γορτυνίᾳ ἐπιγραφῇ (Ε' π. Χ. ἑκατονταετ.) ἀπαντᾷ πρεῖν ἀντὶ πρίν, καὶ πλίον, πλίονος, πλίονα, ἀντὶ πλεῖον, πλειόνος, πλειόνα. Ἐν πολλαῖς τῆς Ἡλίδος ἐπιγραφαῖς τῆς κλασικῆς περιόδου τὸ ιῶτα ἀπαντᾷ ἀντὶ τῆς ει π. χ. Ἴρις ἀντὶ Εἷρις, φίδιον ἀντὶ φεῖδιον, τειμᾶς ἀντὶ τιμᾶς.

Οἱ τύποι ἐτεείμηναν, τειμαῖς εὐρηται ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς Καρικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐν τῇ Σ. Ἑλ. Ἑπ. σελ. 514, ἐξ.

Ὅτι ἡ ει προεφέρετο ὥσπερ ιῶτα ἐν τῇ τοῦ Πλάτωνος ἐποχῇ συμπεραίνομεν ἐκ τῶν δύο ἐξῆς ἐτυμολογιῶν α) ἐν Κρατύλ. 402 «ὠνόμασε Ποσειδῶνα ὡς ποσίδεσμον ὄντα» β) ἐν Κρατύλ. 408 «ἦ γε Ἴρις ἀπὸ τοῦ εἶρειν ἔοικε κεκλημένη».

Προσέτι ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκομεν μόνον τοὺς τύπους Ποσιδεῶν καὶ Χίρων διὰ τοῦ ιῶτα (πρβ. Σ. Ἑ. 7400, 8359). Χείρων εὐρηται μόνον ἅπαξ ἐν ἀναξιοπίστῳ ἐπιγραφῇ. Ἐν τῇ Σ. Ἀ. Ἑ. I 463 ἔχομεν οἰκτίρω ἀντὶ οἰκτεῖρω.

Ἡ κατάληξις κλίδης συχνάκις εὔρηται ἀντὶ τῆς κλείδης, π. χ. (Dial. Insc. 3121) Χαρικλίδας.

Ἀθηναϊκὴ τις ἐπιγραφή τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος ἔχει ἐπιθοντο ἀντὶ ἐπείθοντο (πρβ. Fröhn σ. 198, 15).

Ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ. ἔτους φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησε μεγίστη σύγχυσις ἐν τῇ χρήσει τῆς εἰ καὶ τοῦ ι. Πολλάκις ἡ εἰ ἐτίθετο ἀντὶ τοῦ ι, λ. χ. πολείτης· οὕτω δὲ πλημμελὴς διεδόθη γραφή π. χ. τίω, ὅπερ γραπτέον τείω, καὶ πιθανῶς οἰκτεῖρω γραπτέον οἰκτίρω καὶ ἱμάτιον, εἰμάτιον. Πρὸς πλείονα παραδείγματα παραπέμπομεν εἰς ἐπιγραφὴν τινα τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος (ιδὲ Σ. 'Ε. 'Ε. 5594) ἐν ᾗ οἱ τύποι, ῥινὸς ῥίνα κεῖνται ἐκ παραλλήλου τοῖς τύποις ῥεινός, ῥεῖνα καὶ ἐν ταῖς ἐκ Στυρίας ἐπιγραφαῖς τοῦ 180 π. Χ. ἔτους, ἐν αἷς ἀδιακρίτως ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει οἱ τύποι Στεῖριοι, Στιρίων, Στειρίων, Στιρίαν (ιδὲ Dial. inschr. 1539 καὶ ἐξ.). Ὡσαύτως δ' ἐν τοῖς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος παπύροις εἰ καὶ ι εὔρηται ἀδιακρίτως τὸ ἐν ἀντὶ τοῦ ἄλλου.

Οἱ Ο' τῆς Γραφῆς μεταφρασταὶ σταθερῶς ἀντικαθιστῶσι τὸ Ἑβραϊκὸν ι διὰ τῆς εἰ λ. χ. Χερουβείμ (= Cherubim).

Ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς τὰ παραδείγματα τῆς χρήσεως τῆς εἰ ἀντὶ τοῦ ι καὶ τὰνάπαλιν δύνανται νὰ εὑρεθῶσιν ἐν πάσῃ σχεδὸν ἐπιγραφῇ· ὡς πείονα (ἀντὶ πίονα), τειμήσατε (ἀντὶ τιμήσατε), σίσασα (ἀντὶ σείσασα), εὕρισκόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἀγάλματος τῆς συζύγου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος) καὶ πρὸς τούτοις, ἐν τοῖς (Latyshev Inscr. Graec. et Lat. orae septent. Pont Eux) ἀίμνηστος (ἀντὶ ἀείμνηστος), ἐπιδῆ (ἀντὶ ἐπειδῆ), γεινώσκειν (ἀντὶ γινώσκειν), μιμείσθαι (ἀντὶ μιμείσθαι), ἰς τὴν ἀκρεΐθειαν (ἀντὶ εἰς τὴν ἀκρίθειαν), Ἀφροδείτη (ἀντὶ Ἀφροδίτη), ἐξάγιν (ἀντὶ ἐξάγειν). Πάντα δὲ ταῦτα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς Α' καὶ Β' μ. Χ. ἐκατονταετηρίδος.

Ἐχομεν ὡσαύτως τὴν τῶν Γραμματικῶν μαρτυρίαν εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ εἰ ἐθεωρεῖτο ὑπ' αὐτῶν ἀπλοῦς φθόγγος. Ὁ Σέξτος

ὁ Ἑμπειρικός λέγει «ὁ τοῦ *ει* φθόγγος ἀπλοῦς ἐστὶ καὶ μονοειδής», ὁ Αὐλὸς Γέλλιος προφανῶς δοξάζει ὅτι ἡ *ει* ἦν πλεονάζουσα καὶ ἡδύνατο νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ *ι*, ὅποτε ἔγραφε· «Graecos non tantae inscitiae arcesso, qui *ου* ex *ο* et *υ* scripserunt, quanta *ει* ex *ε* et *ι*; illud enim inopia fecerunt, hoc *nulla re subacti*».

Οὕτως ἐδείξαμεν ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπάρχει ἀδιάλειπτος καὶ συχνή ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐναλλαγῆς τῆς *ει* καὶ *ι*.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὡς εἶνε παραδεδεγμένον, ὁ φθόγγος τῆς *ει* ἦν ταυτοδύναμος τῷ φθόγγῳ τοῦ *ι*. Ἡ νῦν προφορὰ δὲν ποιεῖται διάκρισιν. Ἐχομεν ἐπομένως συνεχῇ μαρτυρίαν περὶ τῆς ὡς *ι* προφορᾶς αὐτῆς ἐπὶ μείζονα τῶν 2000 ἐτῶν περίοδον.

Περὶ τῆς *οι*.

Νῦν προφέρεται ὡς *ι*. Αὕτη ἡ δίφθογγός ἐστὶ μία τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εὑρηται δ' ἐν ἐπιγραφαῖς πολλῶ προγενεστέραις τοῦ 403 π. Χ. ἔτους, ὅποτε αἱ *ει*, *ου* εἶχον τὸ πρῶτον εἰσαχθῇ. Ἦτο ἐπομένως ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐπὶ πολλὰς ἤδη ἑκατονταετηρίδας, ὁ δὲ ἥχος αὐτῆς πιθανῶς εἶχεν ἐξομοιωθῇ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τῷ ἥχῳ τοῦ *ι* ὡτα καὶ ἂν ἔτι ἀρχικῶς οἱ δύο διακεκριμένοι ἤχοι *ο* καὶ *ι* ἠκούοντο κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῆς. Δὲν ὑπάρχει ὅμως οὐδεμία ἀπόδειξις ὅτι αὕτη προεφέρετό ποτε ὡς *οι*, ἡ μόνη δ' ὑπάρχουσα μαρτυρία τείνει ν' ἀποδείξῃ τὴν μεγάλην αὐτῆς ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἤχους *υ* καὶ *ι*.

Ἡ στενὴ αὐτῆς σχέσις πρὸς τὸ *υ* καὶ *ι* ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν συγγενῶν λέξεων κοίρανος καὶ κύριος, λυγρὸς καὶ λοιγὸς καὶ τῶν παραλλήλων τύπων φλοῖα καὶ φλία, γλοῖα καὶ γλία καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπαρχόντων ἐν τῇ Ἀθροίδι. Πλεῖστοι ὅσαι ἀρχαῖαι λέξεις εἰς πάσας τὰς διαλέκτους δύνανται νὰ γράφωνται ὁρθῶς εἴτε διὰ τῆς *οι* εἴτε διὰ τοῦ *υ*. Τοιαῦται αἱ λέξεις κοῖλον ἢ κύλον, δρύτη καὶ δροῖτη, οἶδνον καὶ ὕδνον, ψοῖα ἢ ψύα, ῥοῖκος ἢ ῥύκος. Τινὲς διάλεκτοι καὶ ἰδίᾳ ἡ Αἰολικὴ γράφουσιν

ἔστιν ὅτε ὡς ἀντὶ τῆς οἰ τῶν Ἀττικῶν· οὕτως οἱ Βοιωτοὶ γράφουσιν ἐμὺ, καλὺ, τῦς ἄλλυς, ἔχυ, ἀντὶ τῶν Ἀττικῶν ἐμοί, καλοί, τοῖς ἄλλοις, ἔχοι.

Ἡ γνώμη ὅτι ἡ διφθογγος αὕτη προεφέρετο μᾶλλον ὥς ὡς οἰονόηποτε ἄλλο φωνῆεν ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ γραμματικοὶ ἐκάλουν αὐτὴν «ὡς διὰ διφθόγγου» ἵνα διαστέλληται ἀπὸ τοῦ ὡς φιλοῦ.

Ἡ ἐναλλαγή τῆς οἰ καὶ ὡς εὑρηται ὡσαύτως ἐν τοῖς παπύροις τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος· οὕτως ἐν παπύρῳ τοῦ 160 π. Χ. ἔτους γέγραπται ἀνύγετε καὶ ἀνύγω. Τὰ τῆς Α' καὶ Β' ἐκατονταετηρίδος μ. Χ. παραδείγματα τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης ἐν Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰσὶ πολυάριθμα, οὕτω λυπὰ, νεωπυῶν, πεπύημαι, ἀντὶ λοιπὰ, νεωποιῶν, πεποιήμαι, εὑρηται ἐν ἐπιγραφαῖς ἐκ τῆς Ἀφροδισιάδος (ιδεὲ Σ. 'Ε. 'Ε. 2824-2826), οἰπὸ ἀντὶ ὑπὸ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Λυδίας τοῦ ἔτους 126 μ. Χ. (ιδεὲ Bull. de corr. hellen. VIII. 378), ὡσαύτως ἀνύξαι καὶ ἀνύξι ἐν τινι Κεφαλληνιακῇ ἐπιγραφῇ (Σ. 'Ε. 'Ε. 1933).

Τὸ βασιμώτατον ἐπιχείρημα τῆς τῶν ἡχῶν οἰ καὶ ὡς ὁμοιότητος καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἡ οἰ ἐξεφωνεῖτο ὡς οἰ λαμβάνεται ἀπὸ τοῦ Θουκ. Βιβλ. II κεφ. 54. Ἐνταῦθα διηγούμενος οὗτος περὶ τοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καταμαστίσαντος τὰς Ἀθήνας λοιμοῦ, λέγει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤρξαντο ἀναπολεῖν ἐν τῷ νῷ παλαιόν τινα χρησμὸν προλέγοντα τοιαύτην τινὰ καταστροφὴν διὰ τῆς ῥήσεως

«Ἦξει δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς (ἢ λιμὸς) ἅμ' αὐτῷ» καὶ τοῦ χρησμοῦ μνημονεύσας προστίθῃσιν, ὅτι ὁ λαὸς διημφισβήτει ἂν εἰς λοιμὸν ἢ λιμὸν ἀφεώρα ἢ πρόρρησις (ἐγένετο μὲν οὖν ἕρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμὸν . . .). Ἐὰν λοιπὸν λοιμὸς ἐξεφωνεῖτο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον λοιμὸς, ἐνῷ λιμὸς προεφέρετο διὰ τοῦ φθόγγου τοῦ ἰῶτα, οἱ ἡχοὶ τῶν λέξεων ἤθελον διαφέρει τοσοῦτον, ὥστε δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὐδεμία ἀμφιβολία ὡς πρὸς

τὴν σημασίαν τῶν δύο λέξεων. Ἀποδεικνύει τοῦτο ἐπομένως ὅτι τὸ ι καὶ ἡ οἱ προεφέροντο ἐντελῶς ὁμοίως, ἢ ὅτι ἡ διαφορὰ ἦν τοσοῦτον ἀσήμαντος ὥστε ν' ἀποβαίνει τῇ ἀκοῇ σχεδὸν ἀνεπαίσθητος.

Παρ' Ἀριστοφ. ἔχομεν καὶ ἄλλην μαρτυρίαν κατὰ τῆς προφορᾶς τῆς οἱ ὡς οἱ Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ «Εἰρήνη» I, 932 ἀνθρωπός τις σκώπτει ἕτερον κραυγάζαντα οἱ καὶ καλεῖ τοῦτο Ἰωνικὸν ῥῆμα «ἵνα λέγῳσ' Ἰωνικῶς οἱ».

Ὅτι ἡ οἱ κατὰ τὴν Γ' π. X. ἑκατονταετηρίδα προεφέρετο ἀκριβῶς ὁμοίως τῷ η καὶ συνεπῶς τῷ ι (διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἦτο πιθανῶς τὸ η = ι) δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἔκ τινος χωρίου τοῦ «Περὶ ἐρμηνείας» πονήματος Δημητρίου τοῦ Φαληρέως· αἱ λέξεις ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: «Ἐν τῷ οἴην οὐ μόνον διαφέροντα τὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἤχοι, ὁ μὲν δασύς, ὁ δὲ ψιλός, ὥστε πολὺ ἀνόμοια εἶναι». Ἐκ τούτου ἀριδύλως προκύπτει πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ Φαληρεὺς ὁμιλεῖ περὶ δύο μόνον συλλαβῶν ἐν τῇ λέξει οἴην — ἐπομένως θεωρεῖ τὴν οἱ μονόφθογον — καὶ δεύτερον ὅτι, σκοπομένης τῆς ἀνομοιότητος τῶν δύο συλλαβῶν οἱ καὶ ην, ἀναφέρει τοῦτο ὡς διαφορὰν ὀρθογραφίας μόνον καὶ οὐχὶ προφορᾶς. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο φαίνεται εὐλόγον, διότι ἐφ' οἷαςδὴποτε ἄλλης ὑποθέσεως δὲν ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν ἐπάναγκες νὰ ἐπιστήσῃ προσοχὴν ἐπὶ τούτου.

Ἄλλη μαρτυρία περὶ τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς πρὸς τὸν φθόγον τοῦ ἰῶτα ἐξάγεται ἐκ τῆς συχνῆς ἐν τῇ Λατινίδι ἀντικαταστάσεώς της διὰ τοῦ ἰῶτα· οὕτως ἡ κατὰ λήξιν τῆς πληθυντικῆς ὀνομαστικῆς τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς Β' κλίσεως ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ εἶνε οἱ ἐν δὲ τῇ Λατινικῇ i λ.χ. ἄνεμοι καὶ animi· ὡσαύτως ἡ δοτικὴ πληθυντικὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ λήγει εἰς οἱς, ἐν δὲ τῇ Λατινικῇ εἰς is, ὡς ἀνέμοις, animis. Ἐχομεν καὶ λέξεις οἷαι vinum ἐκ τῆς οἶνος, vicus ἐκ τῆς οἶκος, mihi ἐκ τῆς μοι, πρὸς δὲ τούτοις mira ἐκ τῆς μοίρα παρὰ Σιδωνίῳ καὶ «solicismus» παρ' Ἀρσενίῳ.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ οἱ κοινῶς μεταγράφεται διὰ τῆς οε π. χ.

oeconomus, oenopolus, oestrus ἐκ τῶν οἰκονόμος, οἰνοπώλης, οἷστρος, ἐκ δὲ τῆς μεταγραφῆς ταύτης ἔνιοι Ἑρασμικοὶ νομίζοντες, ὅτι ἡ οε ἦν πραγματικὴ δίφθογγος ἕως τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, συμπεραίνουν, ὅτι ἡ οἰ πρέπει νὰ ἦτο μακρὰ δίφθογγος ὅσον ἡ οε. Ἀλλ' ἡ προφορὰ τῆς οε εἶνε ἄγνωστος. Δυνατὸν ἴσως νὰ ἦτο διάμεσός τις μεταξὺ τοῦ ο καὶ ε ἡχος, παραπλήσιος τῷ Γερμανικῷ ö· πᾶν δ' ὅ,τι γινώσκουμεν περὶ αὐτῆς ὡς βέβαιον εἶνε, ὅτι διαρκῶς ἐνηλλάσσετο πρὸς τὸ u. Οὕτως ἔχομεν «plura» καὶ «ploera», «moenia» καὶ «munia», «moenio» καὶ «munio», «Punicus» καὶ «Poenicus», «uti» καὶ «oeti» κτλ. ἐναλλάσσεται δὲ ἐνίοτε αὕτη καὶ πρὸς τὸ i, π.χ. «loebertas» καὶ «libertas». Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ μεταγραφὴ οε ἀντὶ τῆς οἰ οὐδὲν δεικνύει περὶ τῆς προφορᾶς τῆς οἰ.

Οἱ Ἑρασμικοὶ προβάλλουσι καὶ τὴν κρᾶσιν ὡς μέσον ἀποδείξεως τοῦ ὅτι ἡ οἰ = οἷ. Οὗτοι διίσχυρίζονται ὅτι ἐν κράσει, οἶα ἡ ἐν τῇ λέξει μουστίν ἐκ τῶν μοι ἐστίν, ἐὰν ἡ οἰ προεφέρετο ὥσπερ οἷ, ἤθελε ρᾶδίως ἀπολέσει τὸν τοῦ i ἡχον καὶ ἐπομένως τὸ ο + ε τῆς λέξεως ἔστιν ἤθελε παραγάγει τὸν φθόγγον ου. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μᾶλλον αἰτησις τοῦ ἐν ἀρχῇ (petitio principii) τὸ νὰ ἐκλάβῃ τις ὡς παραδεδογμένον ὅτι ἡ οἰ ἐν τισι περιπτώσεσι γίνεται ο; Δὲν εἶνε ἀρά γε πιθανώτερον, ὅτι ὁ τύπος μουστίν οὐδὲν λέγει περὶ τῆς προφορᾶς; Ἐν τῇ γραφῇ τὸ μεσαῖον ἐκ τῶν τριῶν φωνηέντων, τὸ ἰῶτα, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀπεβλήθη, τὰ δὲ ο καὶ ε συναντηθέντα ἐγράφησαν ὡς πάντοτε ου.

Πάλιν δὲ οὗτοι διατείνονται ὅτι θοιμάτιον = τὸ ἱματίον δεικνύει, ὅτι ὁ φθόγγος οἷ προεφέρετο ὥσπερ καὶ ἐγράφετο.

Δὲν δυνάμεθα ἀρά γε νὰ ἰσχυρισθῶμεν μετὰ μεζονος πιθανότητος ὅτι τὰ δύο φωνήεντα διετηροῦντο ἐν τῇ γραφῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τὸ βραχὺ ο τῆς σμικρᾶς λέξεως ταύτης, δηλονότι τοῦ ἄρθρου, μόλις, εἰ μὴ οὐδόλως, ἠκούετο, οὕτως ὥστε μόνον τὸ ἰῶτα εὐδιακρίτως ἠκούετο, ἡ δὲ λέξις θοιμάτιον προεφέρετο ὡς θιμάτιον; Ἀλλως ἐὰν μετὰ τὴν κρᾶσιν ἡ λέξις προεφέρετο ἔτι θοιμάτιον, οὕτως ὥστε οἱ ἡχοι ο καὶ i εὐδιακρίτως

νά ἀκούωνται, τότε οὐδεμία πραγματικὴ κρᾶσις ἐγένετο, καθότι ἡ προφορά καὶ ἡ δασύτης τοῦ ι ἤθελον μόλις ἐπηρεάσει τὸ τ.

Δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νά εἰπώμεν ὅτι αἱ κράσεις ἀποδεικνύουσι σχεδὸν πολὺ ὀλίγον. Ἐὰν οἱ = οἶ, διατὶ τὸ ἐγὼ οἶμαι δὲν παράγει τὸ ἐγοῖμαι ἀντὶ τοῦ ἐγῶμαι, ἀφοῦ ὁ φθόγγος οἶ εἶνε πληρέστερος καὶ ἰσχυρότερος τοῦ φθόγγου ὁ.

Λείπεται τὸ ζητήμα τῆς χρήσεως τῆς οἱ ἐν τῇ προσωδία. Τοῦτο ἐξετάζοντες εὐρίσκομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁμοιόμορφος χρῆσις, ἀλλ' ὅτι αὕτη λογίζεται ἐνίοτε μὲν ὡς βραχεῖα συλλαβή, ἀλλὰ συχνότερον θεωρεῖται ὡς μακρά.

Ἦδη ἀληθές μὲν ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῆς ὡς μακρᾶς συλλαβῆς ἐν τῇ προσωδία εἶνε συχνότερα ἢ ὡς βραχείας, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐὰν ἡδυνάμεθα νά δεχθῶμεν ὅτι μακρὰ δίφθογγος τοῦ πλήρους ἤχου οἶ ἐλογίσθη ὡς βραχεῖα ἐν τῷ μέτρῳ, ἡθέλομεν ἀνατρέψει πάσας τὰς περὶ μακρῶν καὶ βραχέων συλλαβῶν ἐννοίας. Παρ' Ὀμήρῳ ὅμως ἡ οἱ λογίζεται ὡς βραχεῖα οὐ μόνον ὁσάκις εἶνε τελικὴ κατὰληξις ἢ ἄτονος λέξις, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις εἶνε τετο-νισμένη καὶ ἀρχικὴ τῆς λέξεως συλλαβὴ π. χ.

Ὀδύσ. XIV. 224. Ἀλλὰ μοὶ αἰεὶ νῆες ἐπήρετμοι φίλαι ἦσαν.
Ὀδύσ. VII. 312. Τοῖος ἐὼν, οἷός ἐσσι, τὰ τε φρονέων ἅτ' ἐγὼ περ.
Ιλ. XIII. 275. Οἷδ' ἀρετὴν οἷός ἐσσι τί σε χρὴ ταῦτα λέγεσθαι;
Ιλ. II. 468. Μυρίοι, ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρη.

Παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τραγικοῖς καὶ κωμικοῖς ἡ οἱ εὐρηται σταθερῶς βραχεῖα ἐν τῇ λέξει « τοιοῦτος », ἐν τῇ φράσει οἷός τε, ἐν τῇ λέξει ποιεῖν καὶ ἐν ὀλίγαις ἄλλαις λέξεσι π. χ.

Σοφοκ. Οἶδ. Τύρ. 1428 Οὐδεὶς οἷός τε πλὴν ἐμοῦ φέρειν βροτῶν.

» » » 543 οἷσθ' ὡς ποιήσον; ἀντὶ τῶν εἰρημένων.

» » » 140 κᾶμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.

Ἐνῷ δὲ δυσχερεστάτῃ θ' ἀπέβαινεν ἡ χρῆσις τῆς οἱ ὡς βραχείας ἐν τῇ στιχουργίᾳ, ἐὰν ἡθέλομεν προφέρειν αὐτὴν ὡς οἶ, δὲν θὰ ὑφίστατο ἡ αὐτὴ δυσχέρεια, ἐὰν καταστήσωμεν τὴν ποσότητα αὐτῆς μακράν προφέροντες αὐτὴν ὡς ι, πρὸς ὃ ταυτοδυναμός ἐστιν ἡ προφορά αὐτῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ.

Περὶ τῆς υἱ.

Ἐκφωνουμένη νυν ὡς ἰῶτα, ἦτο αὕτη δίφθογγος κατα-
 χρηστική λεγομένη καὶ εὐρισκομένη μόνον πρὸ φωνήεντος ἐν
 τῇ γλώσσῃ, ἡπλοποιήθη δὲ ταχύτατα εἰς υ. Ἰχνος αὐτῆς μό-
 λης ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀθίδι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. Ἐν ταῖς
 ἐπιγραφαῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, τὸ υ ἀείποτ' ἀπαντᾷ ἀντὶ τῆς
 υἱ λ. χ. υὸς ἀντὶ υἱός, Ὠρεῖθια ἀντὶ Ὠρεῖθια, κατεαγῦα
 (ἀντὶ - γυῖα), πεπλευκύας (ἀντὶ - κυίας). Ἐν ταῖς Ἀττικαῖς
 ἐπιγραφαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος τὸ υἱ εὐρηται ἔτι. Οὕτως ἔχομεν
 « υἱός » ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Πεισιστράτου (Σ. Ἀ. Ἐ. IV. 373 e)
 καὶ ἐσε. λυ. ληθυίας ἐπανελημμένως ἐν τῇ Σ. Ἀ. Ἐ. 273. Ὑπὸ τῶν
 Ἑλληνιστῶν ἦτοι ἐν τῇ τῆς Ἀλεξανδρινῆς περιόδου γλώσσῃ,
 ἐπανάχθη ἡ γραφή υἱ πρὸ φωνήεντος καὶ τοιούτῳ τρόπῳ εἰ-
 σήχθη αὖθις εἰς τοὺς Ἀττικούς συγγραφεῖς. Ἀναφαίνεται ἔτι
 ἐνίοτε ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς μετὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, κατὰ
 δὲ τὴν ἐποχὴν τῶν Αὐτοκρατόρων εἶνε πολὺ ἐπικρατεστέρα ἢ
 τὸ υ ἐν αἷς λέξεσιν ὑπῆρχεν ἀρχικῶς.

Ὅτι ἦτο μονόφθογγος ἕως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου δεί-
 κνυται ἐκ τοῦ ὅτι ἀείποτε μετρεῖται ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ
 ὡς μονοσύλλαβος (καὶ ἐν τῇ λέξει υἱός ἡ ποσότης αὐτῆς εἶνε
 ἐν γένει βραχεῖα) πρὸλ.

Ἰλ. VI. 130 Οὐδὲ γάρ, οὐδὲ Δρύαντος υἱός, κρατερός Λυκοῦργος

Ἰλ. IV. 473 Ἐνθ' ἔβαλ' Ἀνθεμίωνος υἱὸν Τελαμώνιος Αἴας.

Ἰλ. VII. 47 Ἐκτορ, υἱὲ Πριάμοιο, Διὶ μῆτιν ἀτάλαντε.

Παρ' Ἀττικοῖς ποιηταῖς υἱὸς γράφεται καὶ μετρεῖται ἀεί-
 ποτε ὡς υὸς. Τὸ υ καὶ τὸ ι φαίνεται ὅτι συνηρέθησαν εἰς τὸ
 μακρὸν υ. Εἶνε δὲ προσέτι μακρὸν τὸ υ καὶ ἐν ταῖς ἐμμέτροις
 ἐπιγραφαῖς, οἷον ἐν Σ. Ἀ. Ἐ. IV 373 218.

Ἡ υἱ ἐναλλάσσεται ὡσαύτως πρὸς τὴν εἰ. Τοιούτῳ τρόπῳ
 ἐν τοῖς Ἑρακλ. πίναξιν ἔχομεν ἐρρηγείας ἐπτάκις ἀντὶ ἐρρη-
 γυίας καὶ ὡσαύτως γερονεῖα ἀντὶ γερονυῖα ἐν τινι τοῦ Β' π.
 Χ. αἰῶνος Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (ιδεὲ Σ. Ἀτ. Ἐπ. 2. 455. 16).

Ἐξ ἀπασῶν λοιπὸν τῶν μαρτυριῶν ἔπεται ὅτι ἦτο $vi = v$ ἐν τῇ Ἀτθίδι τοῦ Δ' αἰῶνος, καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἦχος αὐτῆς ἦν σχεδόν, εἰ μὴ ἐντελῶς, ὅμοιος τῷ ἦχῳ τοῦ ἰῶτα.

Περὶ τῆς *au* καὶ *eu*.

Οἱ Ἑρασμικοὶ προσφέρουσι ταύτας ὥσπερ τὰς *au* καὶ *eu* τῆς Γερμανικῆς διατεινόμενοι ὅτι ἐν ταῖς διφθόγγοις ταύταις τὸ *v* πρέπει νὰ εἶχε τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ ἦχον *ou* (ὡς τὸ Ἀγγλικὸν *oo* ἐν τῇ λέξει *boot*) καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἴσον τῷ Γερμανικῷ *u* ἢ τῷ Γαλλικῷ *u*, καθόσον ἡ νεωτέρα προφορὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ ἐκ τῶν *au* (*aou*), *eu* (*eou*). Ἡ ἐξήγησις αὕτη λίαν ἀνεπαρκὴς εἶνε καὶ δυσνόητος καὶ ἐρείδεται μόνον ἐφ' ὑποθέσεως, ἐνῶ ἐτέρωθι ἔχομεν ὠρισμένας ἀποδείξεις, ὅτι αἱ *au* καὶ *eu* πρωτίμως ἔτεινον νὰ καταστῶσιν *au* καὶ *eu* ὡς προσφέρονται νῦν. Ἡ σημαντικωτέρα ἀπόδειξις τούτου εἶνε, ὅτι σφύζονται πολλὰ παραδείγματα τοῦ δίγαμμα (F) γεγραμμένου ἀείποτε ἀντὶ τοῦ *v* μετὰ τὸ *a* καὶ *e*. Τὰ πλείω τούτων εὑρηνται ἐν ταῖς τῆς Κρήτης ἐπιγραφαῖς, ἐν αἷς τὸ F σταθερῶς εἶνε ἀντὶ τοῦ ν γεγραμμένον, εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τοῦτο τεθειμένον, λ. χ. ωFτό (= αὐτό), αFτός, αFυτάν, ἐFεργεσίας, ἈFλῶνι (Αὐλῶνι), τιτωFέσθω (Ἰδὲ Comparetti, Mus. Ital. II p. 131 pp. 162 κτλ). Καὶ πάλιν ἐν ταῖς Κυπριακαῖς ἐπιγραφαῖς τὸ δίγαμμα κανονικῶς τίθεται μετὰ τὸ *v* ὡς ἐν ταῖς λέξεσιν ΕὐFέλθοντος, ΕὐFαγόρω, κατεσκεύFασε καὶ ἄλλαις τοιαύταις. (Πρβ. Deecke, Κυπρ. ἐπιγρ.).

Ἐχομεν ὡσαύτως πολὺ τιμα μεμονωμένα παραδείγματα τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης τοῦ *v* καὶ F· οὕτως ἐν τινι Λοκρικῇ ἐπιγραφῇ (πρβ. Rühl 321 B, 15), ὑπάρχει ἅπαξ ΝαFπακτίων καὶ εἰκοσάκις Ναυπακτίων. ἘFθετος ἀντὶ εὐFθετος εὑρηται ἐν Κορινθιακῷ πινακίῳ. TεFκρος ἀντὶ Tεῦκρος ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λακεδαιμόνος. (Ἰδὲ Rang. Antiq. hell. II 1). Ὁ Kirehhoft (Stud. pag. 86) ποιεῖται μνείαν παλαιᾶς ἐκ Νάξου ἐπιγραφῆς

ἐχούσης αὐτὸ ἀντὶ αὐτὸ καὶ ἄλλης Κερκυραϊκῆς τοῦ Ζ' ἢ Γ' αἰῶνος π. Χ. ἐν ᾗ ἀπαντῶσιν αὐτὰν καὶ ἀριστεύοντα.

Πάλιν ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἡλίδος (Σ. 'Ε. 'Ε. Ἀριθ. 11), ἣν ὁ Boeckh τάσσει μεταξὺ τῆς Μ' καὶ Ξ' Ὀλυμπιάδος, ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Εὐφαίοις, ἀνθ' οὗ προβάλλει τὴν ἀνάγνωσιν Ἡρφαίοις, ἅτε νομίζων τὸ ἐν Πελοποννήσῳ χωρίον Εὐαλίαν ἀσήμαντον ἢ ὥστε νὰ καθιστᾷται ὑποκείμενον ἐπιγραφῆς, πρὸς δὲ ὅτι τὸ Υ, ὅπερ εἶναι ὀλίγῳ στενοχωρημένον ἐν τέλει τοῦ στίχου, δύναται νὰ εἶνε κακῶς γεγραμμένον Ρ. Ἡ τελευταία ὁμῶς δικαιολογία δυσκόλως στηρίζεται ὑπὸ τῶν γεγονότων, καθόσον τὸ γράμμα εἶναι ὅλως εὐδιάκριτον καὶ ἐμφανῶς φαίνεται ὅν Υ.

Πλείστα δ' ἔχομεν παραδείγματα τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ β ἀντὶ τοῦ ν. Κερκυραϊκῇ ἐπιγραφῇ (πρβ. Σ. 'Ε. 'Ε. 1563) ἔχει εὐδομήκορτα ἀντὶ ἐβδομήκορτα καὶ τις Βοιωτικῇ εὐδομος ἀντὶ ἐβδομος. Ἐν τισι παπύροις ἀπαντᾷ ῥαυδος καὶ ῥαυτος ἀντὶ ῥάβδος. Νεωτέρα δὲ τις ἐπιγραφὴ ἀβεβαίου π. Χ. χρονολογίας δίδωσιν ἡμῖν τὸν τύπον κατεσκέβασε = κατεσκεύασε. Ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη τοῦ β καὶ ν δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν φωνηεντοποίησιν τοῦ λ εἰς ν (λ. χ. αὐκὴ ἀντὶ ἀλκή), ὅπερ οὐ μόνον εὐρηται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ἀλλὰ παρίστησι καὶ σπουδαῖον μέρος εἰς ἀπάσας τὰς Λατινικὰς γλώσσας.

Μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ ἀντικαταστάσεως καὶ ἐναλλαγῆς εἰς τὴν ἐν ξένῃ διαλέκτῳ μεταγραφὴν εὐρίσκομεν ὅτι αἱ *αν* καὶ *εν* τῆς Λατινικῆς μετεγράφοντο κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Ἑλληνίδι διὰ τῆς *αου* καὶ *εου*, οἷον Ὀκταύουιος Σεουῆρος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐξῆς ἀντικατεστάθησαν διὰ τῆς *αν* καὶ *εν*, οἷον Ὀκταύιος καὶ Σευῆρος. Ὅθεν βέβαιόν ἐστίν ὅτι ἀπὸ τῆς Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος αἱ *αν*, *εν* = *αν*, *εν*.

Ἐν τινι ἐκ Δωδώνης ἐπιγραφῇ (ιδὲ Καραπάνου XXXIV 3) τὸ ὄνομα Evandros μεταγράφεται ἐνίοτε διὰ τοῦ Εὐανδρος, ἐν ἄλλαις δ' ἐπιγραφαῖς διὰ τοῦ Εὐβανδρος. Πάλιν ὁ Οὐλφίλας κανονικῶς μεταγράφει *αν*, *εν* διὰ τῆς *αν* καὶ *εν*. Οὕτως ἔχομεν

ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ὅτι τοῦλάχιστον ἐπὶ 16 ἢ 17 αἰῶνας ἡ *αυ* καὶ *ευ* προεφέροντο ὡς προφέρονται τανῦν, ἐνῶ οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αὗται προεφέροντό ποτε ὡς τὰ *αι* καὶ *ει* τῆς Γερμανικῆς.

Λείπεται νὰ ἐξετάσωμεν τὰ ζητήματα τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς προσωδίας. "Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τόνον, τὸ περὶ τῆς προφορᾶς τῶν διφθόγγων τούτων ὡς *αυ* καὶ *ευ* ἐπιχείρημα εἶνε, ὅτι ἐὰν αὗται προεφέροντο οὕτως, ὅτε εἰσῆχθησαν οἱ τόνοι, οὐδέποτ' ἤθελον σημειωθῆ διὰ περισπωμένης. Εἰς τοῦτο δυνάμεθα ν' ἀποκριθῶμεν ὅτι ἡ *αυ* καὶ *ευ* εἶνε μόνον σημεῖα καὶ ἐπομένως ἐτονίζοντο ἐξ ἀναλογίας ὃν τρόπον ἐτονίζετο ἡ *ου* ἢ ἄλλη δίφθογγος.

Τὸ ζήτημα τὸ πρὸς τὴν προσωδίαν σχετιζόμενον εἶναι ἥττον ἀπλοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν φαίνεται πολὺ δυσχερὲς ἡ ἐξήγησις τῆς ποσότητος αὐτῶν, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ προφορά των ἦτο ὡς ἡ τῶν Ἑλληνικῶν *αβ*, *εβ*.

Οἱ Ἑρασμικοὶ διίσχυρίζονται ὅτι ἐὰν αὗται προεφέροντο ὡς *αβ*, *εβ* (*αν*, *εν*), ἡ ἐν τῇ προσωδίᾳ ποσότης των θὰ ἦτο πάντοτε βραχεῖα. Ἄλλ' εἶνε τοῦτο ἄρά γε ἀναγκαῖον; Τί ἐνταῦθα τὸ κωλύον ἡμᾶς νὰ εἰπωμεν ὅτι αἱ *αν*, *εν* ἰσοδυναμοῦσι τῷ *αβ*, *εβ* ἢ *ᾱβ*, *ῆβ* καθόσον *α* καὶ *ε* δύνανται πάντοτε νὰ προφέρωνται εἴτε ὡς μακρὰ εἴτε ὡς βραχεῖα, καὶ ἐπομένως τοῦ ἐνὸς φωνήεντος ὄντος μακροῦ ἤθελε δικαιολογηθῆ ἡ συνήθης αὐτῶν ποσότης ἐν τῇ προσωδίᾳ.

Σχεπτέον προσέτι ὅτι *αν* καὶ *εν* ὅχι μόνον δὲν εἶνε πάντοτε μακραί, ἀλλὰ καὶ ποδιζονται ὥσπερ βραχεῖαι συλλαβαὶ οὐ μόνον παρ' Ὀμήρῳ, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ παρὰ συγγραφεῦσι τῆς κλασικῆς περιόδου· λ. χ. παρ' Ὀμήρ. Ἰλ. 20. 334

"Ὅς σευ ἅμα κρείσσων, καὶ φίλτερος ἀθανάτοισι.

Ὀμήρ. Ἰλ. XXIV 595

Σὺς δ' αὖ ἐγὼ καὶ τῶνδ' ἀποδάσσομαι, ὅσσ' ἐπέοικεν.

Προσέτι ἐν Πινδάρῳ Πυθ. II 52

πολυγαθέες ἀλλά νιν ὕβρις εἰς αὐάταν ὑπεράφανον·

ἐν Σοφ. Οιδίπ. ἐπὶ Κολ. 143 Ζεὺ ἀλεξήτορ καὶ ἐν Πινδ. Πυθ. VIII 48 παλαισμάτεσσι γὰρ ἰχνεύων ματραδελφούς, ἔνθα τινὲς ἀναγινώσκουσιν ἰχνέων ἢ οἰχνέων χάριν τοῦ μέτρου, ἀλλὰ τοιαύτη ἀλλοίωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία ἐὰν ἐν προφέρηται ἐν. Παρ' Ἀλκμαίῳ ἐν εὐρίσκομεν ἔτι αὖειρόμεναι.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ μέτρησις τοιούτων στίχων εἶνε πρακτικῶς ἀδύνατον νὰ καταστήσῃ τὸν στίχον τῆς συλλαβῆς βραχύν, ἐὰν αἱ *av* καὶ *ev* προφέρωνται ὡς *ow* καὶ *oy* τῆς Ἀγγλικῆς.

Εἰς τοὺς ἀπορρίπτοντας τοιαύτην ἐρμηνείαν δυνάμεθα τοῦλάχιστον νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι φαίνεται ἥττον παράδοξον ὅτι *av* καὶ *ev* προφερόμεναι ὡς *av* καὶ *ev* ἤθελον εἶσθαι ἐν γένει μακρὰ ἐν τῇ στιχουργίᾳ ἢ ὅτι αἱ *oi* *ai* προφερόμεναι ὡς Ἀγγλικὸν *oy* καὶ *i* ἤθελον εἶσθαι συχνότατα βραχεῖαι.

Ἐν τέλει τὸ *v* τῆς *av* καὶ *ev* συχνάκις πρὸ συμφώνου ἐκθλίβεται καὶ τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι *av* καὶ *ev* προεφέροντο ὡς ἤδη προφέρονται *av* *ev* ἢ *av* *ev*.

Ὅστις ἤκουσεν Ἑλληνα τὴν ἰδίαν ὁμιλοῦντα γλῶσσαν, θὰ παρετήρησεν ὅτι προσφέρει τὸν φθόγγον *v* ἐν ταῖς *av* *ev* μόνον ἐλαφρότατα πρὸ συμφώνου, πράγματι δὲ μόλις ἀκούεται οὗτος καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλάκις παραλείπεται ἐν τῇ γραφῇ. Πρὸς τοὺς ἀρχαίους τύπους ἀτὰρ ἀντὶ αὐτὰρ παρ' Ὀμήρῳ, ἀτοῦ, ἑατοῦ ἀντὶ αὐτοῦ, ἑαυτοῦ, οἵτινες συχνάκις μετὰ τὴν Α' π. X. ἑκατονταετηρίδα ἀπαντῶσι, δύνανται νὰ παραβληθῶσιν οἱ νεώτεροι γέμα ἀντὶ γεῦμα, ἔμορφος ἀντὶ εὐμορφος, ῥέμα ἀντὶ ῥεῦμα κτλ.

Καὶ πάλιν ἡ ἐν τῇ Δωρικῇ ἀπαντῶσα ἐνίοτε ἀντικατάστασις τοῦ *ω* διὰ τῆς *av*, οἷον καππώτας ἐκ τοῦ καταπαύω, δύναται νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τοὺς τῆς νεωτέρας δημοτικῆς τύπους ὤμορφος καὶ ὅμορφος ἀντὶ εὐμορφος.

Περὶ τοῦ B.

Τὸ *β* ἰσοδυναμεῖ τῷ *w* τῆς Γερμανικῆς ἐν τῇ λέξει *ewig* Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ *β* τῆς ἐνεστώσης ἐλληνικῆς εἶνε δασύ.

Οἱ Ἑρασμικοὶ διατείνονται, ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ τὸ σύμφωνον τοῦτο ἦτο ἄφωνον, προβάλλουσι δὲ τέσσαρα ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς πιθανότητος ὅτι τοῦτο ὑπῆρξέ ποτε δασύ. Αὐταὶ αἱ ἀντιρρήσεις εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι· α) ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ τὸ β ἄφωνον (πρὸ βλ. Θεαίτητον 403. Β), β) τὸ Λατινικὸν ν δὲν μετεγράφετο διὰ τοῦ β, ἕως τοῦ β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἀλλὰ διὰ τῆς ου, γ) τὸ βῆ, βῃ, παριστάνον τὸ βέλασμα τοῦ προβάτου ἐν τῷ τοῦ Κρατίνου στίχῳ, δὲν δύναται ἄλλως ν' ἀναγινώσκηται, εἰ μὴ προφερομένου τοῦ β τραχέως, καὶ δ) τὸ Ἑλληνικὸν β μεταγράφεται διὰ τοῦ Λατινικοῦ β.

Πραγματευόμενοι ἰδίᾳ ἐκάστην ἀντίρρῃσιν θέλομεν πρῶτον ἐξετάσῃ τὸ ὅτι ὁ Πλάτων καλεῖ τὸ β ἄφωνον. Τοῦτο εἶνε ἀληθές, ἀλλ' ὑπολείπεται νὰ ἀποδειχθῇ ἐὰν ἡ τοῦ Πλάτωνος δοξασία εἶνε καθόλου ἀκριβής καὶ ἐὰν ἔλαβεν οὗτος ὑπ' ὄψει τὴν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος προφορὰν τοῦ β. Δύναται λοιπὸν ῥαδίως ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ τούτου δοξασία δὲν εἶνε ἀπολύτως βεβαία, καθόσον εὐρίσκομεν ὅτι εἰς τινὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη τὸ β ἦν πρωϊμώτατα ἐν χρήσει ὡς δασύ, διότι εἰς τινὰς μὲν διαλέκτους ἀντικαθίστησι τὸ δίγαμμα (F), εἰς ἄλλας δὲ τὸ δασὺ πνεῦμα. Ὅθεν ἐν τῇ Λακωνικῇ διαλέκτῳ τὸ β χρησιμεύει ἀντὶ τοῦ δίγαμμα F λ.χ. βισχύν, βεκάς· ὁμοίως ἐν τῇ Ἡλειακῇ, λ.χ. βοικία, ἐνῷ οἱ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς μετεχειρίζοντο αὐτὸ ὡς ἀπλοῦν δασὺ πρὸ τοῦ ρ λ.χ. βρόδων (Σαπφώ) ἀντὶ ῥόδων, βράκος ἀντὶ ῥάκος, βίππος ἀντὶ ἵππος, πρὸς δὲ πρὸ φωνήεντος βέδδς ἀντὶ ἔδος, βάγνυμι ἀντὶ ἄγνυμι. Ἐν δὲ τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ εἶνε ἐν χρήσει ἀντὶ τοῦ φ, οἷον Βίλιππος, Βρύγες, Βερενίκη ἀντὶ τῶν Φίλιππος, Φρύγες, Φερενίκη.

Μεταβαίνομεν εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι τὸ ν τῆς Λατινικῆς δὲν μετεγράφετο διὰ τοῦ β πρὸ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, καθόσον ἔχομεν παραδείγματα δεικνύοντα ὅτι οὕτω μετεγράφετο ἐν πρωίμῳ ἐποχῇ, οἷα ἡ τοῦ Β' π.Χ. αἰῶνος.

Ἐν τινι Δελφικῇ τοῦ 180 π. Χ. ἔτους ἐπιγραφῇ εὗρηται τὰ ὀνόματα Λιβίου, Βιβίου ἀντὶ τῶν Λατινικῶν Livius, Vivius

Πάλιν ὁ Πολύβιος (165 π.Χ.), Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς (30 π. Χ.) καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τῶν δύο τελευταίων π. Χ. αἰώνων μεταγράφουσι τὸ Λατινικὸν *v* διὰ τοῦ *β*, οἷον Βάρρων ἀντὶ Varro, Ἀβεντίνον ἢ Ἀουεντίνον ἀντὶ Aventinum. Ὁ δὲ Πλούταρχος σχεδὸν ἀείποτε γράφει τὸ *β* ἀντὶ τοῦ Λατινικοῦ *v*, λ.χ. Ραβέννα ἀντὶ Ravenna, βῆλον ἀντὶ velum, βήλαυρον ἀντὶ velabrum, Σέρβιος ἀντὶ Servius κτλ. Τὸ ἐπὶ τῶν βῆ βῆ τοῦ Κρατίνου σθηριζόμενον ἐπιχείρημα εἶνε τὰ μάλιστα ἀβάσιμον, ὥσπερ εἶνε ἀβάσιμον πᾶν συμπέρασμα συναγόμενον ἐκ τῶν κραυγῶν τῶν ζώων, ὡς αὐταὶ σημαίνονται διὰ γραπτῶν χαρακτῆρων. Ἀπόδειξις αἱ εἰς διαφόρους χώρας διαφέρουσai παραστάσεις τῶν φωνῶν τοῦ αὐτοῦ ζώου. Πλὴν τούτου, αὕτη ἡ μεταξὺ τοῦ ἤχου τοῦ χειλεοφώνου *β* καὶ τοῦ δασέος *v* διάκρισις εἶνε τοσοῦτον μικρά, ὥστε δὲν ἔχει πρακτικὴν σημασίαν ἐν τούτοις τοῖς παραδείγμασι τῆς ὀνοματοποιίας, ἅτινα ἦσαν μόνον κατὰ προσέγγισιν ἀποδόσεις τοῦ ἀρχικοῦ ἤχου. Τέλος ἐξετάστέον τὸ ἐπιχείρημα τὸ ἐκ τῆς διὰ τοῦ Λατινικοῦ *β* μεταγραφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ *β*. Εἰς τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἀποκριθῶμεν, ὅτι καὶ ἐὰν τὸ βῆτα καὶ τὸ Λατινικὸν *β* δὲν ἀνταπεκρίνοντο ἐντελῶς κατὰ τὸν ἤχον, κατεῖχον ὅμως τὴν αὐτὴν θέσιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἀλφαβῆταις καὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐθεωροῦντο ὡς ταῦτοδύναμα. Καὶ πάλιν δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ ἔχωμεν βεβαιότητα περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ Λατινικοῦ *β*, πλὴν ἔχομεν ἀπόδειξιν δεικνύουσαν ὅτι, εἰ μὴ ἦτο ἐντελῶς ἴσον τῷ *v*, οὐχ ἦττον ἦτο τοσοῦτο μαλακὸν ὥστε νὰ δύνηται νὰ ἐναλλάττηται πρὸς ἐκεῖνο, π. χ. ἐν ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς εὐρίσκομεν *serbus* (= *servus*), *bixit* (= *vixit*), *venemeritus* (= *benemeritus*), *amavile* (= *amabile*), καὶ ἐν τινι ἐγγράφῳ χρονολογουμένῳ ἀπὸ τῆς τοῦ Νουμᾶ βασιλείας *jobis* ἀπαντᾷ ἀντὶ τοῦ *jovis*.

Αὕτη ἡ τοῦ *β* τάσις νὰ γίγνηται *v* ἀποδεικνύεται ἔτι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν ταῖς Ῥωμανικαῖς γλώσσαις ἐγένετο τοῦτο *v*, οἷον Λατ. *habere*, Γαλλ. *avoir*, Ἰταλ. *avere*.

Ἔτερον γεγονός, ὅπερ φαίνεται δεικνύον ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν *β*

ἐν λίαν ἀπομεμακρυσμένη περιόδῳ ἦτο κατὰ τὸν ἦχον παραπλήσιον τῷ ν, εἶνε ὅτι πολλαὶ λέξεις κοιναὶ εἰς τε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν εἰσὶ γεγραμμέναι Ἑλληνιστὶ μὲν διὰ τοῦ β, Λατινιστὶ δὲ διὰ τοῦ ν, ὅσον βαίνω καὶ venio, βίος καὶ vino, βρόσχω καὶ vorax, βιάω καὶ violo, βούλομαι καὶ volo καὶ πολλὰ ἄλλα.

Περὶ τοῦ Γ.

Τὸ γ, μέσον λαρυγγόφωνον, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ προφέρεται νῦν ὥσπερ τὸ Γερμανικὸν «g» ἐν τῇ λέξει «Tage», πρὸ δὲ τοῦ ε καὶ τοῦ ι ὁμοιάζει τῷ Γερμανικῷ j ἢ τῷ Ἀγγλικῷ y.

Πλεῖστοι Ἑρασμικοὶ ἤδη παραδέχονται ὅτι ἐν λίαν πρωΐμῳ ἐποχῇ κατέστη δασύ· τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι πολλάκις παραλείπεται μεταξὺ δύο φωνηέντων εὐρισκόμενον καὶ ἐπίσης ἐκ τοῦ ὅτι ἐσφαλμένως παρεντίθεται πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας. Ἐχομεν πολυάριθμα παραδείγματα τούτου ἐν τοῖς παπύροις π. χ. ὑγιαίνεις καὶ υἱαίνεις ἀντὶ υἱαίνεις, κλαίγω ἀντὶ κλαίω, ὀλίος ἀντὶ ὀλίγος. Ἐν τῇ Βοιωτικῇ εὑρηται ἰὼν ἀντὶ ἐγώ.

Ὁ τύπος ἀγήροχα εὑρηται ἔστιν ὅτε ἀντὶ τοῦ ἀγήροχα οὕτως ἀπαντᾷ δις ἐν τινι ἐπιγραφῇ (ιδεὲ Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. 2139)

Πρὸς τὴν τοιαύτην μεταξὺ δύο φωνηέντων παράλειψιν τοῦ γ παραβλητέοι οἱ νεώτεροι τύποι λέω ἀντὶ λέγω, φάω ἀντὶ φάγω κτλ.

Τὰ καθ' Ὑπερβόλου σκώμματα τῶν κωμωδῶν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκφώνησιν τῆς λέξεως ὀλίος ἀντὶ ὀλίγος, δεικνύουσιν ὡσαύτως ὅτι τὸ γ ἦτο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον δασύ. Καὶ πάλιν ἡ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀρχικοῦ F παρὰ Δωριεῦσι χρήσις τοῦ γ ἐναργῶς ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο τοῦτο φύσει δασύ, π. χ. ἐν τῇ Δωρικῇ εὐρίσκομεν γοῖνος = οἶνος, γᾶδος = ἡδος, γέαρ = ἔαρ, γέτορ = ἔτος κτλ.

Περὶ τοῦ Δ.

Τὸ δ, μέσον ὁδοντόφωνον, προφέρεται νῦν ὥσπερ τὸ *ih* τῆς Ἀγγλικῆς ἐν τῇ λέξει *then*.

Δῆλον εἶνε ὅτι πρωϊαίτατα ἦν τοῦτο δασὺ ἐν τισι διαλέκτοις, καθόσον εἰς τινὰς Ἑλειακὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος εὐρίσκομεν τὸ ζ καὶ τὸ δ ἀμοιβαίως ἐναλλαττόμενα π.χ. ζέ, ζίκαια, Ὀλυμπιάζων, Ζὶ ἀντὶ δέ, δίκαια, Ὀλυμπιάδων, Διί.

Ὡσαύτως ἐν τε τῇ Δωρικῇ καὶ ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ τὸ ζ καὶ δ συχναίως ἐναλλάσσονται πρὸς ἄλληλα, οἷον Δεὺς Δωρικῶς ἀντὶ Ζεὺς, καὶ Ἰωνικῶς ἀρίζηλος καὶ ζορκὰς ἀντὶ ἀρίδηλος καὶ δορκὰς. Πρὸβλ. τὴν τῆς νεωτ. Ἑλληνικῆς λέξιν μαζὶ ἀντὶ τῆς ὁμαδεΐ. Ἐν τῇ Δωρικῇ πάλιν γράφεται σδ ἀντὶ τοῦ Ἀττικοῦ ζ, ὅπερ δεικνύει ὅτι τὸ δ ἐξεφωνεῖτο μαλακῶς, π.χ. μουσίσδω = Ἀττικῶς μουσίζω, μελίσδεταί = Ἀττικῶς μελίζεται.

Τὸ ὑπὸ Πλάτωνος ῥηθὲν (ἐν Κρατύλ. 418 C) «νῦν δὲ ἀντὶ τοῦ δέλτα ζῆτα μεταστρέφουσιν», ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ δ προεφέρετο ὥσπερ τὸ δασὺ *ih* καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ, ἄλλως δυσκόλως θὰ ἐνηλλάσσετο πρὸς τὸ ζ, ἐὰν προεφέρετο ὥσπερ τὸ Ἀγγλικόν ἢ τὸ Γερμανικόν *d*.

Ἐτέρα τῆς τοῦ δ μαλακῆς προφορᾶς ἀπόδειξις ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι πολλάκις παρεντίθεται τοῦτο ἐν τινι λέξει ὅπως ἀποδώσῃ μαλακώτερον ἢ πληρέστερον ἤχον, π.χ. ἀνέρος γίνεται ἀνδρός, μίγδα ἐκ τοῦ μίγα, κρύβδα ἐκ τοῦ κρύφα.

Συνηρημένοι τύποι ὡς ῥᾶον, ῥᾶστος ἀντὶ ῥάδιον, ῥάδιστος δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσι μόνον διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς τοῦ δ προφορᾶς ὡς δασέος.

Ὁ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν χαρακτηρισμὸς ὡς μέσων τῶν γραμμάτων β, γ, δ φαίνεται ἐπίσης δεικνύων ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν οὔτε σκληρὰ ἄφωνα, οὔτε πραγματικὰ δασυνόμενα, ἀλλ' ὅτι μετεῖχον τῆς φύσεως ἀμφοτέρων, ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν ἦσαν δασέα.

Περὶ τοῦ Ζ.

Τὸ γράμμα τοῦτο ἐκφωνεῖται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μαλακώτατα ὥσπερ τὸ Ἀγγλικὸν *z* ἐν τῇ λέξει *zebra*.

Μεγίστη συζήτησις ἐγένετο περὶ τε τῆς φύσεως καὶ τῆς ποιότητος αὐτοῦ, καθόσον τινὲς μὲν δισχυρίζοντο ὅτι ἦτο τοῦτο διπλοῦν γράμμα σύνθετον ἐκ δύο συμφώνων *τσ* ἢ *δς*, ἄλλοι δὲ ὅτι συνέκειτο ἐκ τοῦ *σδ*, καὶ ἄλλοι πάλιν ὅτι αἰείποτ' ὑπῆρξε ἀπλοῦν στοιχεῖον ἐκφωνούμενον ὡς ἤδη ἐκφωνεῖται.

Ἡ πρώτη γνώμη ἤδη ἀπεκρούσθη, ὡς πρὸς τὴν δευτέραν δύναται νὰ ῥηθῇ τι, ἀλλ' ἡ τρίτη φαίνεται οὔσα ἡ ὀρθή.

Ὅτι εἶχε τοῦτο ἀκριβῶς τὸν αὐτὸν μαλακὸν ἦχον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ οἷον ἔχει καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ, φαίνεται ἱκανῶς ἀποδειχθὲν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ *ζ* γράφεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ *σ* ἐπομένων τῶν *μ* καὶ *γ*· οὕτως ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀττικῇ ἔχομεν *ζμικρός*, *ζμερδαλέος*, *ζμηγμα*, *ζμινύη*, ἀντὶ τῶν *σμικρός*, *σμερδαλέος*, *σμινύη* (κατὰ Διον. τὸν Ἀλικαρνασ.).

Σέξτος ὁ Ἑμπεirikός (1, 161) λέγει, ὅτι *Σμύρνα* καὶ *Ζμύρνα*, *σμίλιον* καὶ *ζμίλιον* προεφέροντο ἐντελῶς ὁμοίως. Ἐτι δ' ἐν ἐπιγραφαῖς τὸ *ζ* ἀπαντᾷ συχνὰ ἀντὶ τοῦ *σ* πρὸ τοῦ *μ* καὶ *γ* ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου· λ. χ. ἐν Ἀργεῖᾳ ἐπιγραφῇ τῆς εἰρημένης περιόδου ἀπαντᾷ Πελαζγικὸν ἀντὶ Πελασγικόν (ιδὲ *Le Bas II* 122).

Ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ τὸ *δ* ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ *ζ*, ἐνῷ ἐν τῇ Βοιωτικῇ τὸ *ζ* ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ *δ* λ. χ. *Δεὺς*, μάδδα ἀντὶ *Ζεὺς*, μάζα. Ἀμφότεραι αἱ ἐναλλαγαὶ αὗται μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ *ζ* ἦτο ἀπλοῦν μαλακὸν στοιχεῖον.

Ἐξ ἄλλου πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐπιχειρήματα ὅτι τοῦτο ἦτο διπλοῦν γράμμα, τοῦλάχιστον ἐν ἐνίαις διαλέκτοις. Οὕτως ἐν τῇ Δωρικῇ καὶ τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ τὸ *σδ* γράφεται ἀντὶ τοῦ *ζ* λ. χ. *Σδεὺς*, *μουσίσδω*, *ψιθυρίσδω* ἀντὶ *Ζεὺς*, *μουσίζω*, *ψιθυρίζω*· ἐν δὲ ταῖς Βοιωτικαῖς καὶ Θεσσαλικάς ἐπιγραφαῖς αἱ αὗται λέ-

Ξεις γράφονται ἀδιαφόρως διὰ τοῦ σδ ἢ ζ π. χ. Θεόδωτος καὶ Θεοζότα.

Καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ δ' ἔχομεν παραδείγματα, ἐν οἷς τὸ ζ φαίνεται συγχεόμενον ἐκ τοῦ σδ, ὡς ἐν ταῖς λέξεσι βύζην = βύσδην, Ἀθήναζε, θύραζε = Ἀθήνας-δε, θύρας-δε, ἀλλὰ τοῦτο δυνατὸν ἴσως νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀττικὴ ἀντικατέστησε τὸν εὐκολώτερον ἀπλοῦν ἤχον ζ ἀντὶ τοῦ δυσκολωτέρου διπλοῦ συμφώνου ἤχου σδ, διότι πολὺ ὁμοιάζει κατὰ τὸν ἤχον πρὸς τὸ σδ μόνον ὃν μᾶλλον εὐπρόφερτον.

Ἐτέρωθι οἱ Γραμματικοὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Διονύσιος ὁ Θρᾷξ, Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός καὶ ἄλλοι λέγουσιν αὐτὸ σύνθετον ἐκ τοῦ σ καὶ δ (πρβλ. Σέξτον Ἐμπ. σελ. 622 « διότι τὸ ζ ἐκ τοῦ σ καὶ δ δοκεῖ συγχεῖσθαι »).

Τὸ κύριον ἐπιχείρημα ὅμως πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ ζ ἦτο διπλοῦν γράμμα εἶνε ὅτι ἐν τῇ μετρικῇ ἐπιφέρει τὴν διαστολὴν τοῦ προηγουμένου φωνήεντος· μόνην δὲ τούτου ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσι τὰ δύο ὀνόματα Ζέλεια καὶ Ζάκυνθος, παρ' Ὀμήρῳ εὐρισκόμενα καὶ ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ τεθῶσιν ἐν ἐξαμέτρῳ στίχῳ, ἐὰν τὸ τελικὸν φωνῇεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἔμελλε νὰ γείνη μακρὸν π. χ.

Ἰλ. II 824. Οἱ δὲ Ζέλειαν ἔναιον ὑπαὶ πόδα νεΐατον Ἰδης.

Εὐρηται δὲ στίχος ἐν τῇ ἀνθολογίᾳ, ἐν ᾧ ὁ κανὼν οὗτος παραβαίνεται, βαπτίζεται δ' ὕπνω γείτορι τοῦ θανάτου.

Περὶ τοῦ Θ.

Τὸ θ προφέρεται νῦν ὡς δασὺ ὀδοντόφωνον ὑπὸ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀγγλῶν, ὑπὸ δὲ τῶν Γερμανῶν προφέρεται ὡς τὸ τ, καίτοι οὐδεμία βᾶσις ὑπάρχει τῆς προφορᾶς ταύτης.

Ἡ δασύτης τοῦ ἱκανῶς ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Αἰολεῖς ἀντικαθίστων ἄλλο δασυνόμενον ἀντ' αὐτοῦ, δηλ. τὸ φ, ὡς φήρα, φλάω, φλίβω ἀντὶ θήρ, θλάω, θλίβω.

Ἐτέρωθι ἐὰν τὸ θ δὲν προεφέρετο ὡς δασυνόμενον οὐδὲν ἤθελεν ὑπάρχει σημανόμενον εἰς τὸ τοῦ Ἀριστοφ. ἐν ταῖς Θεσμοφ.

σκῶμμα πρὸς τὸν Σκύθην εἰπόντα *κάτησον, τυγάτριον κατεύδει, ἀντὶ κάθησον, θυγάτριον καθεύδει* (ιδ. II. 1163).

Περὶ τοῦ Π καὶ Ξ.

Τὸ π προηγουμένου τοῦ μ προφέρεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τὸ Ἀγγλικὸν *b*, τὸ δὲ τ προηγουμένου τοῦ ν ὡς τὸ Ἀγγλικὸν *d*. Ὁμοίως τὸ β μετὰ τοῦ μ καὶ τὸ δ μετὰ τὸ ν προφέρονται σκληρῶς. Οἱ Ἑρασμικοὶ λέγουσιν ὅτι τοιαύτη τῶν *μπ* καὶ *ντ* προφορὰ ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχε παρ' Ἑλλήσιν, ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ποιήσῃται τις διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἐντὸς καὶ ἔνδον, ἀναφαντὸν καὶ ἀναφανδόν. Ἡ εἰς τὴν ἀντίρρῃσιν ταύτην ἀπλῇ ἀπόκρισις εἶνε, ὅτι ταῦτα ῥαδίως διεστέλλοντο ἐκ τοῦ τονισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες προφέρουσι, δυνάμεθα δὲ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀείποτε προέφερον τὴν τετονισμένην συλλαβὴν λέξεώς τινος ἰσχυρότατα, ἐνῷ αἱ ἄτονοι λέξεις εἶνε ἐν συγκρίσει ὀλίγον αἰσθηταὶ τῇ ἀκοῇ, οὕτω δὲ δὲν θὰ ὑπῆρχε δυσκολία περὶ τὴν διάκρισιν λέξεων ὁμοίως μὲν προφερομένων, ἀλλοίως δὲ τονιζομένων.

Πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι ἡ αὐτὴ τοῦ ἤχου τροποποιήσις ὑφίστατο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν τὰς λέξεις «ἐντελέχεια» καὶ ἐνδελεχῆς παρ' Ἀριστοτέλῃ καὶ τοὺς διττοὺς τύπους Ἀμπρακία καὶ Ἀμβρακία, ἀμπλακεῖν καὶ ἀμβλακεῖν. Καὶ ἡ λέξις Stamboul, παραφθορὰ τῶν λέξεων «εἰς τὰν πόλιν» ἢ μᾶλλον «εἰς τὰμ πόλιν», εἶνε ἕτερον παράδειγμα ὅτι τὸ π προηγουμένου τοῦ μ ἐξεφωνεῖτο ὡς τὸ *b* τῆς Ἀγγλικῆς.

Περὶ τοῦ Σ,

Τὸ σ προφέρεται παρ' Ἑλλήσιν ὡς τραχὺ συριστικὸν *s*. Μόνον ἐν Γερμανίᾳ ἐκφωνεῖται ἔτι ὡς μαλακὸν *s*. Ὁ Βλάσσιος ὁμῶς φρονεῖ, ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος τῆς μὴ παραδοχῆς τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς.

Πρέπει νὰ προφέρηται μαλακὸν πρὸ ὑγροῦ ἢ μέσου, ὅτι δὲ τοῦτο καὶ παρ' ἀρχαίοις συνέβαινε, ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ

ζ πολλάκις πρὸ τῶν β, μ, γ καὶ δ ἐτίθετο ἀντ' ἐκείνου, π. χ. Ζμύρνα καὶ Σμύρνα, ζθέννυμι καὶ σθέννυμι. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀείποτ' ἐξεφωνεῖτο τραχέως, ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν παλαιαῖς Ἀττικαῖς καὶ ἄλλαις ἐπιγραφαῖς σσ ἐνίοτε ἀπαντῶσιν ἀντὶ σ καὶ τάνάπαλιν σ ἀντὶ σσ, οἷον ἄρισστα = ἄριστα (Σ. Ἀτ. Ἐπ. I. 920), πάσσης ἀντὶ πάσης, ἐν Ὀλυμπιακῇ ἐπιγραφῇ Λέσσβορ = Λέσβορ (Σ. Ἀτ. Ἐπ. 11, 52, c). ἐν δ' Ὀπουντιακῇ ἀβεθαίου π. X. χρονολογίας πράσων ἀντὶ πράσσων.

Περὶ τοῦ δασέος πνεύματος.

Ἡ περὶ τὸ δασὺ πνεῦμα συζήτησις περιστρέφεται κυρίως εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ ἐκφώνησις αὐτοῦ ἔχει ἤδη καθ' ὁλοκληρίαν ἐγκαταλειφθῇ, χρησιμεύει δὲ τοῦτο ὡς πρόσθετος ἀπόδειξις ὅτι ἡ νῦν προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Ὑπάρχουσιν ὅμως σημεῖα σχετικὰ τῇ χρήσει τοῦ δασέος ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἅτινα σπουδαίως τροποποιοῦσι πᾶν περὶ τῆς διακρίσεως μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας αὐτοῦ προφορᾶς συμπέρασμα.

Καὶ πρῶτον ἔχομεν γεγονότα δεικνύοντα, ὅτι πιθανῶς δὲν ἐξεφωνεῖτο οὐδὲ κατὰ τὴν Δ' καὶ Ε' π. X. ἑκατονταετηρίδα, ἢ ὅτι, ἐὰν πάντως ἐξεφωνεῖτο, ἡ προφορὰ αὐτοῦ ἦτο λίαν κυμαίνουσα καὶ ἐλαφρά. Ἡ μᾶλλον πειστικὴ ἀπόδειξις τούτου εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι, ὅτε τὸ 403 π. X. τὸ τέως ὡς σημεῖον τοῦ δασέος χρησιμεύσαν Η εἰσῆλθη ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀλφabethῳ, οὐδὲν νέον σημεῖον εἰς ἐνδείξιν τοῦ δασέος προσετέθη αὐτῇ. Τὰ σημεῖα Ι καὶ ΙΙ (μετέπειτα γενόμενα ' καὶ ') εἰσῆλθον τὸ πρῶτον ὡς φαίνεται ὑπ' Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου ἀκμάσαντος τῷ 200 π. X. Ἀττικαὶ προσέτι ἐπιγραφαὶ τοῦ Ε' π. X. αἰῶνος πολλάκις παραλείπουσι τὸ Η. Οὕτως ἐν τινι τῆς Σ. Ἀτ. Ἐπ. 53 τηρεῖται μόνον ἐν τῇ λέξει ἱερόν, παραλείπεται δ' ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις λέξεσιν, ἐν αἷς ἔδει νὰ γράφηται.

Ὡσαύτως ἡ τὸν λογαριασμὸν τῆς τοῦ Ἐρεχθείου οἰκοδομῆς

περιλαμβάνουσα καὶ ἀπὸ τοῦ 404 π. Χ. χρονολογούμενη ἐκ-
τενῆς ἐπιγραφὴ δείκνυσι πλέον ἢ ἑκατοστὺν περιπτώσεων,
καθ' ὧς τὸ Η (δασὺ πνεῦμα) ἐτίθετο ἐν ἡμαρτημένῃ θέσει, π.
χ. «ἐπὶ, οἰκοῦν, ἐν, Εὐδοξος, ἐργασαμένῳ», εἰς ὃ παρατίθεται
«ἐργασαμένῳ» κτλ. κτλ. Ὁ Βλάσιος λέγει, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ
ἐπιγραφὴ εἶνε ἔργον ἀλλοδαποῦ, ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ ἰσχυρι-
σμός οὗτος ἐρείδεται ἐπὶ ἀνεπαρκῶν βάσεων.

Ἐν τοῖς Ἑρακλεωτικοῖς πίναξιν ἀπαντῶσιν αἱ δύο γραφαὶ
ἴσος καὶ ἴσος. Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης δῆλον καθίσταται
οὐχὶ τῷ ὄντι ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα οὐδέποτε ἐξεφωνεῖτο, ἀλλ' ὅτι
βεβαίως δὲν ἐξεφωνεῖτο σταθερῶς κατὰ τὸν Δ' καὶ Ε' αἰῶνα π. Χ.

Δεύτερον δέον ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὔτε ἡ Ἰωνικὴ διάλε-
κτος, οὔτε ἡ Αἰολικὴ ἔχει τὸ δασὺ πνεῦμα, οὐδ' ἀπαντᾷ τοῦτο
ἐν ταῖς τῆς Γόρτυνος καὶ τῆς Κύπρου ἐπιγραφαῖς.

Ἡ ἐξασθένησις τοῦ δασέος ἀποδείκνυται ἐτι ἐκ τῆς ὑπάρξεως
συγγενῶν λέξεων ὡς ἡμέρα καὶ ἡμαρ, ἡὼς καὶ ἔως, οἶος καὶ εἰς
καὶ ἐκ τῶν παραγῶγων, ὡς «Γλαύκιππος» ἐκ τοῦ «ἵππος».

Ὡς πρὸς τὴν δασύτητα τῶν ψιλῶν παρ' Ἀττικοῖς οἱ Ἑρα-
σμικοὶ γνωματεύουσιν, ὅτι τοῦτο ἀποδείκνυει ὅτι τὸ πνεῦμα
ἐξεφωνεῖτο εἰσέτι, καίπερ ἴσως λίαν ἀσθενῶς. Πλὴν τοῦτο
δὲν ἔπεται ἀναγκαίως, διότι ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἡ δασεῖα μετα-
βάλλει ἐτι τὸ προηγούμενον ψιλὸν εἰς τὸ ἀντίστοιχόν δασύ,
καίτοι τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑρασμικοὶ παρα-
δέχονται, ὑπῆρξεν ἐπὶ δισχίλια περίπου ἔτη ἄφωνον. Οἱ ση-
μερινοὶ Ἕλληνες ἀείποτε λέγουσιν «ἀφ' ἡμῶν, καθ' ἡμέραν,
καθόλου, ἐφημερίς», ἐνῷ οὐδέποτε ἐκφωνοῦσι τὴν δασεῖαν. Ἐν
τισι διαλέκτοις τοῦτο δυνατόν νὰ ἐξεφωνεῖτο μέχρις ὑστερωτέ-
ρων χρόνων, ὅπως κανονικῶς σημαίνεται ἐν τῇ Λατινικῇ διὰ
τοῦ *h*, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ ἐτι τὸ *h* συχνὰ σφαλερῶς ἐτί-
θετο ἀπὸ τῆς *A* ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

Ἐν τέλει οἱ περὶ τοῦ «δασέος ἤχου» ἀσχοληθέντες Γραμ-
ματικοὶ ἔζων, πάντες ὡς ἔγγιστα, ὅτε σχεδὸν βέβαιον εἶνε ὅτι
τὸ δασὺ πνεῦμα δὲν προεφέρετο πλέον.

Χωρίον τι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (325 π. Χ.) ἐνίοτε προσήχθη πρὸς ἀποδείξιν ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα ἐξεφωνεῖτο ἀκόμῃ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιμελὴς ἔρευνα μᾶλλον ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον· τὸ χωρίον ἔχει οὕτω «*Ἐν τῷ οἴῳ οὐ μόνον διαφέροντα τὰ γράμματα ἐστίν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἤχοι, ὁ μὲν δασύς, ὁ δὲ ψιλός, ὥστε πολὺ ἀνόμοια εἶναι*». Τοῦτο ἀποδεικνύει, λέγουσιν οἱ Ἑρασμικοί, ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα ἐξεφωνεῖτο ἔτι. Ἄλλ' ἀπ' ἐναντίας, ἐὰν ἐξεφωνεῖτο ἔτι, διατί ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν εἰς τὸ ὅτι ἡ μία συλλαβὴ δασύνεται καὶ ἡ ἄλλη ψιλοῦται; Ἀριδῆλως δ' ὁμιλεῖ οὗτος περὶ ὀρθογραφίας καὶ οὐχὶ περὶ προφορᾶς προτιθέμενος νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν τῇ γραφῇ ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔδει νὰ δασύνηται.

Ἀφοῦ ἀνεθεωρήσαμεν μεμονωμένως τὰ διάφορα γράμματα, ἐνδιαφέρον ἦθελεν εἶσθαι νὰ σημειώσωμεν ἰδιαίτερα τινὰ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διαμείναντα ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ συντελοῦντα ν' ἀποδείξωσιν ὅτι καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις πολὺ ὀλίγον ἡλλοιώθη ἡ γλῶσσα ἀπὸ τῆς κλασικῆς περιόδου. Ἐν τῇ σημερινῇ μορφῇ τῆς γλώσσῃς εὐρίσκομεν τὰς αὐτὰς ἐναλλαγὰς γραμμάτων καὶ τὰς αὐτὰς τροποποιήσεις ἤχων, ἃς καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ. Οὕτως ἐν τῇ Δωρικῇ καὶ τῇ Αἰολικῇ ἐγράφετο τὸ γ ἀντὶ τοῦ β, π. χ. γλέπαρον, γλέφαρον ἀντὶ βλέφαρον· παράλληλος τοῦτῳ εἶνε ὁ νεώτερος τύπος γλέπω ἀντὶ βλέπω. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ λ καὶ ρ εἶνε ἐπίσης σχῆμα κοινὸν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας. Ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχαίας δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν τὰς συγγενεῖς λέξεις παῦρος ἢ φαῦρος καὶ φαῦλος, ἀμέλγω καὶ ἀμέργω, ἀπὸ δὲ τῆς νεωτέρας τοὺς δημῳδαίς τύπους ἀδερφὸς ἀντὶ ἀδελφός, ἦρθα ἀντὶ ἤλθον κλπ.

Ὡς παράδειγμα τῆς ἀλληλουργίας ἐν τῇ τῶν ἤχων τροποποιήσει εὐρίσκομεν ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ τὸ τελικόν *ν* τοῦ ἄρθρου ἢ οἰαςδὴ ποτ' ἄλλης βραχείας ἀσήμευ λέξεως ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ *μ*, ἐὰν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχῇται ἀπὸ *μ* ἢ *π*, ἔχομεν δὲ πολυαρίθμους ἀποδείξεις ἐξ ἐπιγραφῶν, ὅτι τοιαύτη ἐναλλαγὴ ἐγένετο ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ. Οὕτως ἐν Ἀττικῇ

ἐπιγραφῇ τοῦ 419 π. Χ. ἔτους (Σ. Ε. Ε. 76) εὐρίσκομεν ἐάμ που, ὅταμ περ, ἐμ πόλει καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια παραδείγματα, ἐν δ' ἄλλαις ἐπιγραφαῖς τῶν μισθώσεων καὶ ὅταμ πέμπη (πρβλ. Σ. Ε. Ε. 82 καὶ 87) καὶ ἐν τῇ Γορτυνίᾳ ἐπιγραφῇ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος τῶν πολιατᾶν.

Προσεπαθήσαμεν ν' ἀποδείξωμεν ἐντὸς στενῶν ὁρίων ὅτι ἡ παρ' Ἑλληνσι προφορά δὲν εἶνε νεωτερισμός, ἀκαταλλήλως δ' αὕτη καλεῖται « νεωτέρα », διότι ἡ παράδοσις καὶ ἡ φιλολογικὴ ἔρευνα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις τῶν καθ' ἕκαστα ἀνατρέχει αὕτη μέχρι τῆς ἀθηροτάτης ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος, δυναμένη καὶ ν' ἀνιχνευθῇ ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσι. Παράδοσις ἀδιάρρηκτος ἐπὶ δισχίλια σχεδὸν ἔτη ὑφίσταται ὑπὲρ τῆς ἐνεστώσης προφορᾶς καὶ τοῦτο, ὅπερ προσεπαθήσαμεν ν' ἀποδείξωμεν, δὲν ἐρείδεται ἐπὶ ἀπλῶν ὑποθέσεων. Αὕτη ἡ παράδοσις ὡς φαίνεται ἐν τῇ ζώσῃ σημερινῇ γλώσσῃ εἶνε γεγονὸς συνηγοροῦν ἐντόνως ὑπὲρ τῆς καταλειφθείσης τοῖς Ἑλλήσιν ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν κληρονομίας, διότι ἴσως οὐδὲν ἐμμένει διαρκέστερον παρ' ἔθνει τινὶ ἢ ἡ τῆς γλώσσης του προφορά.

Αὗτοὶ οἱ Ἑρασμικοὶ παραδέχονται ὅτι ἡ σημερινὴ προφορά τὰ μάλιστα ὁμοιάζει πρὸς τὴν κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀδιάκοπον συνέχειαν τῆς γλώσσης ἀναφέρομεν τὰ τοῦ καθηγητοῦ Jebb (Modern Greece p. 54). « Ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα Ἑλλάς συνδέονται διὰ τῆς γλώσσης ἀμυγνοῦς διαμερινάσης .. Ἡ κυρία διαφορὰ μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς εἶνε, ὡς ἐν ἄλλαις γλώσσαις, ὅτι ἡ ἀρχαία εἶνε συνθετικὴ, ἡ δὲ νεωτέρα ἀναλυτικὴ. Οὕτως ἡ ἰδιόζουσα τύχη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπῆρξεν, ὅτι ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἄχρι σήμερον διήνυσεν ἀδιάκοπον βίον. Οὐδεὶς κρῖκος λείπει ἐν ταύτῃ τῇ ἀλύσει, ἥτις συνδέει τὴν νέαν Ἑλλάδα πρὸς τὴν ἀρχαίαν ». Ἡ γνώμη λογίου τόσον διαπρεποῦς περὶ τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν εἶνε λίαν βαρυσήμαντος.

Παραπλήσια μαρτυρεῖ καὶ ὁ E. A. Freeman (Fortnightly Review, February I, 1879). «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶνε νεκρὰ, ἀρχαία, ἀλλ' εἶνε ζῶσα, διότι ἐὰν εἶνε ἀρχαία, εἶνε οὐχ ἥττον μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα».

Εὐλόγως δὲ ὁ κ. Α. Π. Φαρμακόπουλος, καθηγητὴς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐν Νεαπόλει, ἔλεγεν ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ του (1885). «Ἡ γλῶσσα ἡμῶν δὲν εἶνε θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' αὕτη ἡ ἀρχαία ὑπὸ ἄλλον τύπον, οὐχὶ κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ τυπικόν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὕφος, σήμερον μάλιστα μεταχειριζόμεθα φράσεις ἀπαντώσας ἐν ταῖς ἐξοχωτέραις τῶν ἀρχαίων κλασικῶν».

Οἱ Ἑρασμικοὶ ὅμως ἐπὶ μακρὸν ἐφήρμοσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοὺς κανόνας τῆς προφορᾶς ἄλλης γλώσσης, τῆς Λατινικῆς, καὶ τὴν ἐκφώνησιν τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης, ἕως οὗ ἀπέβαλον πᾶσαν ἀναλογίαν πρὸς τὸν φθόγγον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῆς Ἑλληνικῆς, οἷα ἐλαλεῖτο καὶ λαλεῖται. Ἀπεπειράθησαν νὰ ταριχεύσωσι τὴν Ἑλληνικὴν, ἔτι ζῶσαν, περισφίγγοντες αὐτὴν διὰ τῶν ἐπιδέσμων νεκρᾶς γλώσσης, οὕτως ὥστε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν σχεδὸν ἐξέπνευσεν αὕτη καὶ δύναται νὰ ἐκφράζηται μόνον διὰ τοιούτων ἀλγεινῶν ἤχων, οἳ οὐδέποτε ἠκούσθησαν καὶ οὐδαμῶς δύναται νὰ νοῆται ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι αὐτῆς. Δὲν εἶνε ἄπορον ἂν οἱ Ἕλληνες ἐκπλήσσονται ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ καὶ ἂν δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν τινὰ τολμῶντα τόσον νὰ κακοποιῇ μίαν γλῶσσαν, ὥστε νὰ τὴν καθιστᾷ ὅλως ἀγνώριστον πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἀείποτε ἐλαλήθη, ἕνεκα «τῆς βαρβάρου ἕξεως τοῦ θανατοῦν τὴν κλασικὴν γλῶσσαν διὰ Λατινικοῦ τονισμοῦ καὶ Ἀγγλικῆς ἐκφωνήσεως», ὡς λέγει ὁ καθηγ. Blackie. Καὶ ὅλον τοῦτο προῆλθεν ἐκ θεωρίας ἢ ἀπλῆς γνώμης, ἐπαναληφθείσης ἀπὸ στόματος εἰς στόμα πολλάκις ὅλως ἀκρίτως «ὅτι οἱ πάλαι Ἕλληνες δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσι τὴν προφορὰν τῶν νεωτέρων». Διατί δὲν ἠδύναντο, ἐρωτῶμεν; Ἡ ἀπάντησις οὐδέποτε ἦν πειστικὴ, διότι στηριζομένη ἀπλῶς ἐπὶ ὑποθέσεων, οὐδέποτε δύναται νὰ ἰκα-

νοποιῇ, ἀλλὰ γίνεται ὁσημέραι πειστικώτερα, καθόσον ἡ νεωτέρα Ἑλλάς καὶ ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῆς γίνονται γνωστότεραι τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ.

Τοῦ ζητήματος τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς διὰ τῆς ἐκ παραδόσεως προφορᾶς σοβαρῶς ἐπελήφθησαν ἡ Φιλελληνικὴ ἐν Ἀμστελδάμῳ ἐταιρεία καὶ πολλοὶ καθηγηταὶ ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Οὗτοι δὲ πάντες ἰσχυρίζονται, ὅτι διδάσκοντες τὴν Ἑλληνικὴν ὡς διδάσκομεν ἄλλας νεωτέρας γλώσσας, πορίζομεθα κρίττονα ἀποτελέσματα ἐν βραχυτέρῳ χρόνῳ ἢ διὰ τοῦ ἐνεστῶτος συστήματος τοῦ διδάσκειν τὴν Ἑλληνικὴν.

Πρὸς ἐπίτευξιν ὁλοσχεροῦς μεταρρυθμίσεως, ἡ Ἑλληνικὴ πρέπει νὰ μανθάνηται καὶ νὰ διδάσκηται ὡς ζῶσα γλῶσσα, νὰ ὁμιλῇται, ὅσον εἶνε δυνατόν, καὶ νὰ μελετᾶται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς νεωτέρας, ἥτις εὐμοιρεῖ ἀξιολόγου φιλολογίας, αὐξομένης καθ' ἐκάστην. Ἀφ' οὗ ὁ σπουδαστὴς γείνη ἀτόχος τοῦ νεωτέρου ὕφους, ὅπερ δύναται νὰ μάθῃ εὐκόλως ὅσον τὴν Γαλλικὴν ἢ τὴν Γερμανικὴν, δέον νὰ ὑποστρέψῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, γινόμενος οὕτω εὐχερῶς εἰδήμων τῆς ἀρχαιοτάτης γραμματικῆς. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶνε ὁ λυσιτελέστατος καὶ εὐαρεστότατος τρόπος τοῦ μανθάνειν τὴν γλῶσσαν καὶ τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἰκανότητα τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκτιμήσεως τῶν κλασικῶν συγγραφέων μυριάκις κρεῖττον ἢ διὰ τοῦ ἐνεστῶτος συστήματος.

Αὕτη εἶνε ἡ ἀληθὴς μέθοδος τοῦ μανθάνειν τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν πάσης ζώσης γλώσσης. Τὴν Γαλλικὴν δὲν ἀρχόμεθα διδασκόμενοι ἢ μελετῶντες διὰ τοῦ Chanson de Roland, οὔτε τὴν Γερμανικὴν διὰ τοῦ Gudrun. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν δὲ ἡ μέθοδος αὕτη ἀρμόζει ἔτι μᾶλλον, διότι μεταξὺ τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς τῶν κλασικῶν ἡ διαφορὰ εἶνε πολλῇ ἐλάσσων ἢ μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς ἢ Γερμανικῆς ἢ Ἀγγλικῆς τῆς σήμερον καὶ τῶν τοῦ μέσου αἰῶνος. Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεθα ἀληθῶς εἰπεῖν ὅτι «ἡ νεωτέρα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αὕτη ἡ ἀρ-

χαία». Ἡ Γραμματική, τυπικὸν καὶ σύνταξις, εἶνε πρακτικῶς τὰ αὐτὰ ὡς ἐπὶ τῶν κλασικῶν χρόνων.

Τῷ ὄντι, αἱ γραμματικαί, ὧν χρῆσις γίνεται ἐν τοῖς Γυμνασίοις δὲν διαφέρουσι τῶν ἐν χρήσει ἐν τοῖς Γερμανικοῖς καὶ Ἀγγλικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Πολλαὶ τούτων μετεφράσθησαν ἐκ τῆς Γερμανικῆς. Διὰ τοῦτο ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ζώσης γλώσσης δὲν χρήζει ἀλλαγῆς γραμματικῆς. Αἱ μικραὶ διαφοραὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τῇ ἀπαρεμφάτῳ εὐχερῶς δύνανται νὰ ἐξηγῶνται διὰ ζώσης. Ἡ οὐσιώδης διαφορὰ ἐγκτεται εἰς τὸ ὕφος τῆς γραφομένης γλώσσης, ὅπερ εἶνε ἀπλούστερον τοῦ κλασικοῦ, εἰς ὃ οὕτως ἀποτελεῖ εὐκόλον εἰσαγωγὴν. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕφος, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ σφῶζόμενα κλασικὰ συγγράμματα δὲν παρέχουσι τὴν σύγχρονον αὐτοῖς δημοτικωτέραν, γραφομένην καὶ ὁμιλουμένην, γλῶσσαν. Ἀναμνησθῶμεν δ' ὅτι ἤδη ἐν τῷ Δ' π. Χ. αἰῶνι, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον, πολλοὶ τοπικοὶ ιδιωτισμοὶ εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον, καὶ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου ἐπήγαγε τῷ Γ' π. Χ. αἰῶνι ἡ κοινὴ διάλεκτος, ἐν ᾗ διακρίνονται διαφοροὶ βαθμοὶ ἀναπτύξεως, κατὰ τὸν χρόνον ἐν ᾧ ἔζων οἱ συγγραφεῖς, ὡς ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Πολυβίου, τοῦ Διοδώρου, τοῦ Πausανίου καὶ Δίωνος τοῦ Κασσίου. Ἡ σημερινὴ δὲ γλῶσσα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ νεωτέρα μορφή τῆς κοινῆς διαλέκτου, καὶ διὰ ταύτης προτείνομεν νὰ ἀρχηται ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς. Τολμῶμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη θὰ καταστήσῃ εὐχερεστέραν τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης καὶ πρὸς τὸν σπουδαστὴν πολλῷ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν, διότι θὰ παύσῃ οὗτος νὰ ἀτενίζῃ περίφοβος γλῶσσαν θεωρουμένην ἕως σήμερον νεκρὰν καὶ πλήρη δυσχερειῶν. Ζωὴ καὶ ἐνδιαφέρον θὰ ἐδίδοτο εἰς τὴν σπουδὴν, ἰδίᾳ μάλιστα ἂν ἡ γλῶσσα οὐ μόνον ἀνεγινώσκετο ἀλλὰ καὶ ἐλαλεῖτο. Πάσας σχεδὸν τὰς λέξεις, τοῦλάχιστον τὰς ρίζας καὶ τὰς ἀπλᾶς λέξεις μετὰ πολλῶν φράσεων τῆς νῦν λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης, θὰ ἀπαντᾷ ὕστερον ὁ σπουδαστὴς ἐν τῇ μελέτῃ τῶν κλασικῶν συγγραφέων. Οὕτω

καὶ ἡ περὶ τὸν τονισμόν δυσκολία θὰ ἤρετο σχεδὸν ὅλως, διότι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ὁ σπουδαστὴς θὰ ἐδιδάσκετο νὰ τονίζῃ τὰς λέξεις ὀρθῶς, ἀναγινώσκων μεγαλοφῶνως μετὰ τῆς προσηκούσης προφορᾶς, δι' ἧς καὶ λέξεις ὁμοίως γραφόμεναι, ἀλλὰ διάφοροι τὸν τονισμόν καὶ τὴν σημασίαν εὐκόλως διακρίνονται, λ. χ. ἄγων καὶ ἀγών.

Πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ εὐδοκίμησιν τοῦ συστήματος τούτου δέον λόγιος Ἑλλήν νὰ προσληφθῇ εἰς ἕκαστον ἐκπαιδευτήριον, ἵνα διδάσκη τὴν προφοράν, ἀκούῃ τῶν μαθητῶν ἀναγινωσκόντων μεγάλην τῇ φωνῇ καὶ διαλέγεται πρὸς αὐτούς. Ἡ κριτικὴ ἐρμηνεία τῆς γλώσσης δέον νὰ μένῃ ὡς νῦν εἰς χεῖρας τακτικῶν διδασκάλων, χρωμένων τῇ προσηκούσῃ προφορᾷ. Διὰ ταύτης δὲ μεταρρυθμίσεως φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἐκμάθησις τῆς Ἑλληνικῆς θὰ ἐγίνετο εὐκολωτέρα καὶ ἡ μελέτη αὐτῆς τερπνοτέρα, θὰ ηὐξάνετο δὲ σπουδαίως ἡ χρησιμότης αὐτῆς. Δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Ἀμπέρ « Προτιμῶ νὰ ὁμιλῶ τὴν Ἑλληνικὴν ὡς ἐπαίτης τῶν Ἀθηνῶν ἢ ὡς Ἑλληνιστὴς τῆς Ῥοττερδάμης ». Καὶ ὁ καθηγητὴς Blackie λέγει « Ἐπιχειρῶ ν' ἀποδείξω ὅτι μανθάνων τις τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ τὸν φυσικὸν καὶ ἀληθῆ τρόπον ὡς ζῶσαν γλῶσσαν, ἐπικαλούμενος τὰ ὦτα καὶ ἀποκρινόμενος διὰ τῆς γλώσσης, νοῶν καὶ λαλῶν Ἑλληνιστὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου μαθήματος, μείζονα οἰκειότητα πρὸς τὴν εὐγενῆ ταύτην γλῶσσαν θὰ πορισθῇ ἐντὸς πέντε μηνῶν ἢ δι' ἐνδελεχοῦς κατὰ τὴν σημερινὴν μέθοδον ἐργασίας ἰσαριθμῶν ἐτῶν ».

Ἰσως δὲν ἱκανοποιήσαμεν τὰ κριτικὰ αἰτήματα, ἴσως δὲν ἤραμεν πάσας ἢ καὶ οὐδεμίαν τῶν δυσκολιῶν ἀπὸ τῆς διανοίας τῶν συνηγόντων τοῦ παλαιοῦ συστήματος, ἀλλὰ πεποίθαμεν ὅτι ἐδείξαμεν ἐπαρκῶς, ὅτι ἔχομεν βάσιν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ἡμῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς. Καὶ συμπεραίνοντες λέγομεν μετὰ τοῦ Κικέρωνος « Ex filio locutum esse patrem judico, sic majores ».

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελίς	12	στίχ:	17	ἀντι	ἐταίρας	γρφ.	ἐτέρας
	21	»	26	»	soepe	»	saepe
»	19	»	9	»	φθόγγω ν μεταξύ	»	τῷ φθόγγω μεταξύ
»	27	»	27	»	Hichs	»	Hicks
»	36	»	13	»	nun	»	non
»	40	»	18	»	Κοινῇ	»	Καινῇ
»	41	»	13	»	Σοφοκλῆν	»	Σοφοκλῆ,
»	41	»	33	»	Latyscher	»	Latyschew
»	49	»	33	»	κέκρυπται	»	κέκρυπται
»	58	»	33	»	ὀφίστατο	»	ὀφίσταται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

5-7-74 (1716)

No 3

DAWES, ELISABETH.

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΦΟΡΑ ΤΗΣ ΔΑΛ. ΠΑΡΕΤΗ

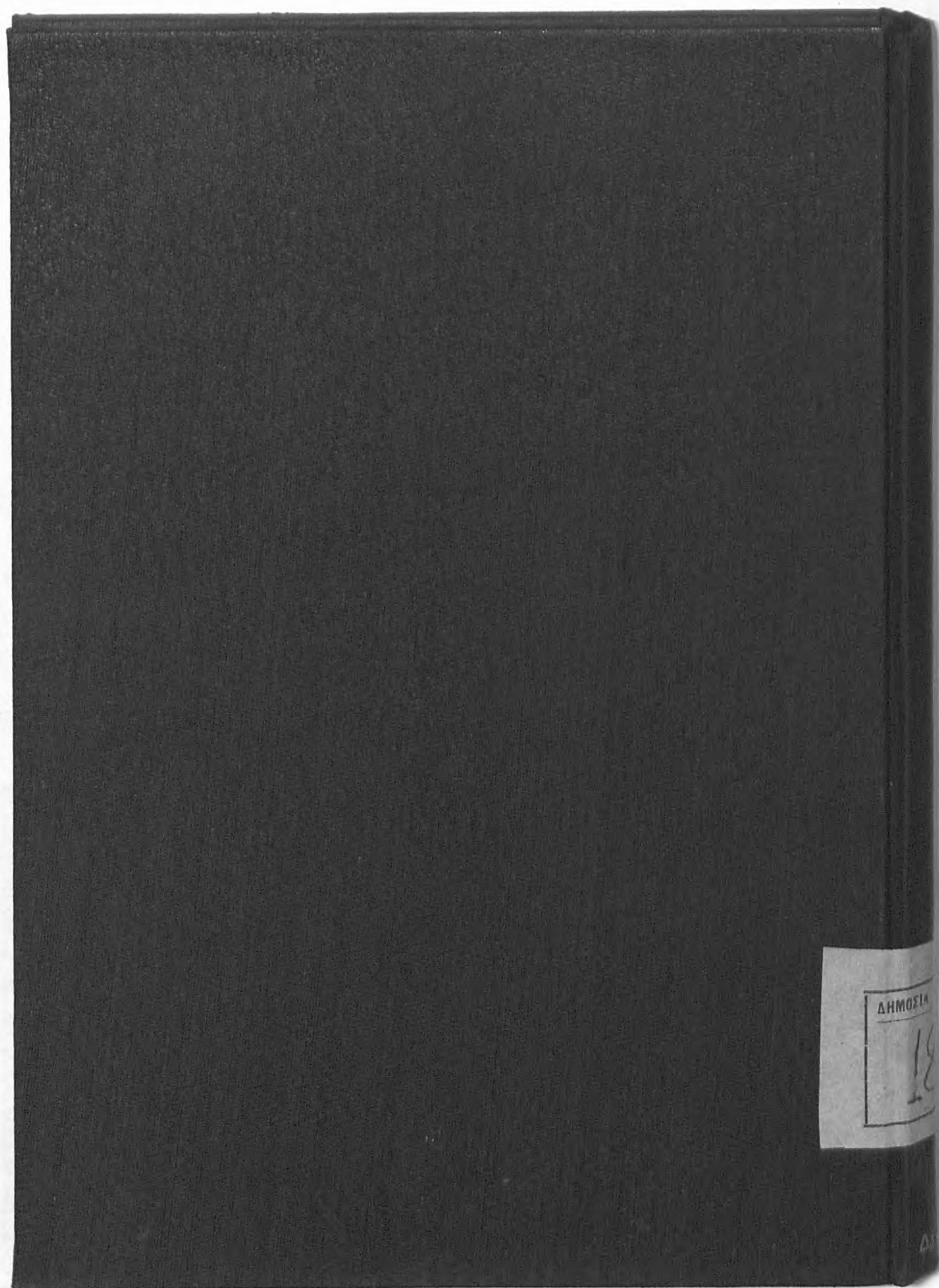
ἀριθ. χρ. 1311

Ημερομηνία
στροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

4(1716) Μωραφίδης Νικόλαος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας